

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Petr VONEŠ

**ZMĚNY NA TRHU PRÁCE V KRAJI VYSOČINA:
REGIONÁLNĚ GEOGRAFICKÁ ANALÝZA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.

Olomouc 2023

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

- Autor (osobní číslo): Bc. Petr Voneš (R190150)
- Studijní obor: Učitelství geografie pro střední školy
- Název práce: Změny na trhu práce v Kraji Vysočina:
regionálně geografická analýza
- Title of thesis: Changes in the labor market in the Vysočina region:
regional geographical analysis
- Vedoucí práce: doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.
- Rozsah práce: 126 stran
- Abstrakt: Diplomová práce se zabývá zhodnocením vývoje situace na trhu práce v Kraji Vysočina v období po roce 1989 s důrazem na analýzu strukturálních změn v zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Analýza trhu práce je zaměřena na období po roce 2014. Práce se věnuje problémovým skupinám obyvatelstva a cizincům na trhu práce, mimořádná pozornost byla věnována výběru vhodných statistických dat.
- Klíčová slova: trh práce, zaměstnanost, nezaměstnanost, komparativní analýza, Kraj Vysočina, ekonomická krize, cizinci
- Abstract: The diploma thesis deals with the evaluation of the development of the situation on the labour market in the Vysočina Region in the period after 1989 with an emphasis on the analysis of structural changes in employment and unemployment. The labour market analysis is focused on the period after 2014. The thesis deals with problem groups of the population and foreigners on the labour market, due attention was paid to the selection of appropriate statistical data.
- Keywords: labour market, employment, unemployment, comparative analysis, the Vysočina region, economic crisis, foreigners

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Petr VONEŠ**
Osobní číslo: **R190150**
Studijní program: **N0114A330001 Učitelství geografie pro střední školy**
Téma práce: **Změny na trhu práce v kraji Vysočina: regionálně-geografická analýza**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Stručně vyhodnoťte strukturální změny v zaměstnanosti a vývoj nezaměstnanosti od počátku devadesátých let minulého století. V analýze se zaměřte na období po roce 2014. Využijte databáze ÚP ČR: GIS prostorová analýza pro správní obvody ORP a také databáze ČSÚ z Výběrového šetření pracovních sil. V diplomové práci využijte i data MPSV o cizincích působících na našem trhu práce. Základní jednotky pro komparaci jsou stanoveny: SO ORP, okresy a kraje. Neopomeňte i na celorepublikové hodnoty ukazatelů trhu práce. Do práce zahrňte i případovou studii vybraného mikroregionu.

Navržená osnova práce:

1. Úvod
2. Přehled literatury
3. Použitá data a metody
4. Vývoj situace na trhu práce do konce roku 2014
5. Změny ve struktuře zaměstnanosti v pokrizovém období
6. Vývoj základních ukazatelů nezaměstnanosti v období 31. 12. 2014 – 31. 12. 2020
7. Problémové skupiny obyvatelstva
8. Cizinci na trhu práce
9. Případová studie mikroregionu (Náměšť nad Oslavou nebo Hrotovice se zázemím)
9. Závěr (včetně odhadu dalšího vývoje situace na trhu práce)

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 – 24 000 slov**

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- BLAŽEK, J. (2010): Regional Unemployment Impacts of the global financial Crisis in the New Member States of the EU. In: Gorzelak, G., Goh, Ch. (eds.): Financial Crisis in Central and Eastern Europe: from similarity to diversity. Warsaw Washington D.S., Verlag Barbara Budrich
- ŘÍŠER, P. (2012): Změny na trhu práce v Jihomoravském kraji: regionálně-geografická analýza s důrazem na období ekonomické krize. Disertační práce. Masarykova univerzita. Bno
- LAUKO, V., KRÍŽAN, F., GURŇÁK, D. (2009): Časovo-priestorové aspekty nezamestnanosti na Slovensku v procese ekonomickej transformácie a krízy. In: Klímová V. (ed.). XII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Masarykova univerzita. Bno.
- MUSSIDIA, Ch., PASTORE, F. (2015): Geographical Labor Market Imbalances. Berlin. Springer.

Vedoucí diplomové práce: **doc. RNDr. Václav Toušek, CSc.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **16. prosince 2019**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2022**

LS.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 25. ledna 2022

Prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval zcela samostatně pod vedením doc. RNDr. Václava Touška, CSc. a uvedl veškerou použitou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 4. ledna 2023

.....

Moje upřímné poděkování patří mému vedoucímu diplomové práce, panu doc. RNDr. Václavu Touškovi, CSc. Velmi mu děkuji za cenné rady, pracovní i mimopracovní čas, odborné i životní zkušenosti i podkladové materiály, který mi během tvorby práce věnoval. Naše společné schůzky mi byly neocenitelnou zkušeností.

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA KRAJE VYSOČINA	9
3	PŘEHLED LITERATURY KE ZPRACOVÁVANÉ TÉMATICE	15
4	POUŽITÁ DATA A METODY	17
4.1	Zaměstnanost obyvatelstva a její struktura	17
4.2	Nezaměstnanost a její struktura	20
4.3	Metodika zpracování dat	23
4.3.1	Zaměstnanost	23
4.3.2	Nezaměstnanost	25
5	VÝVOJ SITUACE NA TRHU PRÁCE DO KONCE ROKU 2014	27
5.1	Zaměstnanost do konce roku 2014	28
5.1.1	Strukturální změny hlavních sektorů	29
5.1.2	Odvětvová struktura	38
5.2	Nezaměstnanost do konce roku 2014	54
6	ZMĚNY VE STRUKTUŘE ZAMĚSTNANOSTI V POKRIZOVÉM OBDOBÍ	64
7	VÝVOJ ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ NEZAMĚSTNANOSTI V OBDOBÍ 31. 12. 2014 - 31. 12. 2020	71
8	PROBLÉMOVÉ SKUPINY obyvatelstva na trhu práce	77
8.1	Problémové skupiny obyvatelstva v Kraji Vysočina do konce roku 2014	78
8.2	Problémové skupiny obyvatelstva v Kraji Vysočina po roce 2014	80
9	CIZINCI NA TRHU PRÁCE	89
9.1	Pracující cizinci v Kraji Vysočina do konce roku 2014	90
9.2	Pracující cizinci v Kraji Vysočina v období po roce 2014	95
10	PŘÍPADOVÁ STUDIE MIKROREGIONU NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU	103
11	ZÁVĚR	113
	SUMMARY	117
	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	120

1 ÚVOD

Hlavním cílem diplomové práce bylo geografické hodnocení vývoje situace na trhu práce v Kraji Vysočina s důrazem na období po roce 2014, tj. období, které lze považovat již za „pokrizové“. Jako dílčí cíle práce byly stanoveny následující:

- analýza strukturálních změn v zaměstnanosti obyvatelstva na území sledovaného kraje v období transformace ekonomiky až do současnosti,
- analýza vývoje základních ukazatelů nezaměstnanosti,
- analýza problémových skupin obyvatelstva hůře se uplatňujících na trhu práce v Kraji Vysočina,
- hodnocení role cizinců uplatňujících se na trhu práce ve sledovaném území,
- naznačení vývoje situace na trhu práce v Kraji Vysočina po roce 2020 na základě hodnocení současných trendů v zaměstnanosti a nezaměstnanosti.

Dílčí analýzy trhu práce po roce 2014 měly dát odpověď na dvě základní otázky:

1. Zda bylo postavení Kraje Vysočina v souboru krajů ČR v období let 2014–2020 z hlediska vývoje situace na trhu práce progresivní či nikoliv.
2. Zda na území Kraje Vysočina v období let 2014–2020 z hlediska situace na trhu práce vzrostly či klesly regionální disparity.

Výsledky realizovaných analýz jsou prezentovány v řadě tabulek, grafů a kartogramů i s odkazem na zdroj informací. Základním zdrojem byly databáze Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Regionálně-geografická analýza trhu práce se opírá o data za územní jednotky různé velikosti (Česká republika, kraje ČR, správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP), správní obvody s pověřeným obecním úřadem (SO POÚ) i obce správního obvodu ORP Náměšť nad Oslavou).

Strukturální změny v zaměstnanosti jsou hodnoceny podle jednotlivých odvětví definovaných v klasifikaci ekonomických činností CZ-NACE. Největší pozornost je zaměřena na odvětví zpracovatelského průmyslu, které bylo v minulosti a je i v současnosti největším zaměstnavatelem. Diplomová práce obsahuje i informace o největších zaměstnavatelích v Kraji Vysočina. Cizinci působící na trhu práce v Kraji Vysočina byli analyzováni podle vzdělání, státního občanství i odvětví zaměstnání.

Nezaměstnanost je hodnocena pomocí základních statistických dat, jimiž jsou počty uchazečů o zaměstnání, počty volných pracovních míst, míry úrovně nezaměstnanosti či počty uchazečů na jedno volné pracovní místo. Dále byla analyzována nezaměstnanost hůře se uplatňujících skupin

obyvatelstva na trhu práce (osoby se zdravotním postižením, osoby pečující o děti do 15 let věku, osoby dlouhodobě nezaměstnané, osoby s pouze základním vzděláním, osoby ve věku 50 a více let a absolventi a mladiství).

2 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA KRAJE VYSOČINA

Kraj Vysočina jako správní celek vznikl ústavním zákonem č. 347/1997 Sb.¹, o vyšších územních celcích a začal svou existenci 1. 1. 2000. Kraj vznikl spojením území pěti okresů, které do té doby patřily do tří různých bývalých krajů – Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou do Jihomoravského kraje, Pelhřimov do Jihočeského kraje a Havlíčkův Brod do Východočeského kraje. Tyto okresy byly vytvořeny při předchozí velké reorganizaci státní správy roku 1960 z většího počtu menších okresů, jež existovaly v padesátých letech.

Kraj byl do 30. 5. 2001 veden jako Jihlavský kraj, do 31. 7. 2011 jen jako Vysočina a od 1. 8. 2011 jako Kraj Vysočina. Kraj má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) mají podobně jako Kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 796 km² (Tab. 1) je Kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti, pouze čtyři kraje ČR jsou plošně rozlehlejší. Kraj v dnešní podobě má velice kompaktní tvar, excentrickou polohu má pouze jižní okraj okresu Třebíč, a téměř v geografickém středu se nachází krajské město Jihlava. Kompaktnost kraje je umocněna typickou kopcovitou krajinou Českomoravské vrchoviny.

Poloha Kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní střeoevropské urbanizované osy (Berlín-Praha-Vídeň/Bratislava-Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asíí. Z hlediska nižší úrovně se Kraj Vysočina nachází mezi dvěma největšími domácími ekonomickými celky, tedy mezi pražskou a brněnskou aglomerací. Exponovanost polohy je zvýrazněna průběhem komunikací evropského významu, především dálnic D1 (v síti evropských silnic označení E 50 a E 65), železnicí (Berlín) - Praha - Havlíčkův Brod - Břeclav - (Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo – Vídeň - v síti evropských silnic označení E 59). Strategická poloha Vysočiny proto v posledních letech přilákala řadu

¹ Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-347V>

zahraničních investorů, kteří sem soustřeďují nejen výrobní kapacity, ale rovněž výzkum a vývoj. S krajem Jihomoravským tvoří kraj region soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod.

Obr. 1 Porovnání hranic krajů z roku 1960 a současných krajů

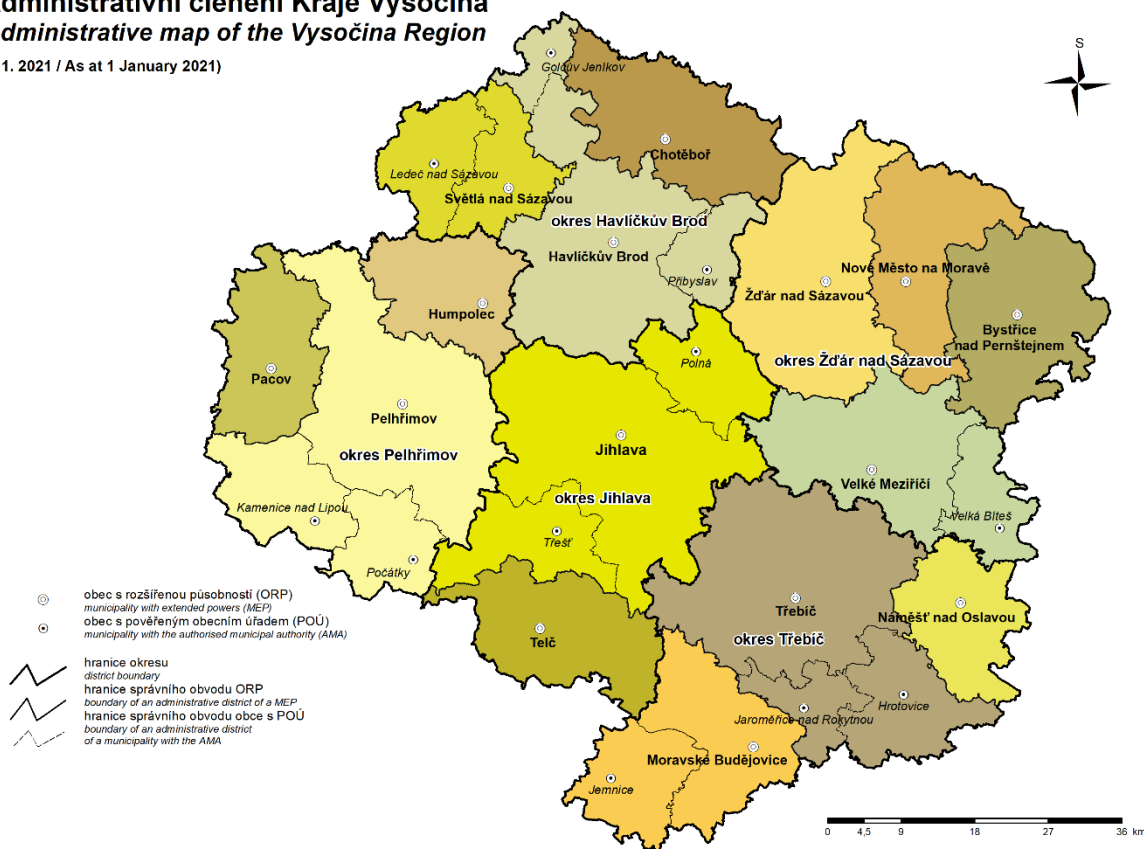
Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina (2020): Vysočina v mapách

Pro analyzovaný kraj je charakteristická členitost území, vyšší nadmořská výška a řídké osídlení. Rozdrobená sídelní struktura přispívá v některých případech k vylidňování menších obcí a odchodu mladých a kvalifikovaných obyvatel. Území Kraje Vysočina se sice státní hranice České republiky přímo nedotýká, jižní část kraje však zasahuje do její těsné blízkosti, a z tohoto důvodu se Vysočina společně s krajem Jihočeským a Jihomoravským zapojuje do řady aktivit v rámci přeshraniční spolupráce s Rakouskem.

Kraj je atraktivní svým poměrně nízkým znečištěním ovzduší, nacházejí se v něm též vodohospodářsky významné vodní plochy a zdroje vody. Územím kraje prochází od jihozápadu na severovýchod hlavní evropské rozvodí a rovněž historická zemská hranice Čech a Moravy. Nejvýše položeným bodem je vrchol Javořice (837 m n. m.) v Javořické vrchovině na jihu okresu Jihlava, nejnižší bod se nachází v místě, kde na jihovýchodě okresu Třebíč opouští území kraje řeka Jihlava (239 m n. m.). Na území kraje se nacházejí dvě chráněné krajinné oblasti – Žďárské vrchy a Železné hory. Vrch Melechov v havlíčkovobrodském okrese je v některých pramenech označován za geografický střed Evropy (kol., 2021).

Administrativní členění Kraje Vysočina Administrative map of the Vysočina Region

(1. 1. 2021 / As at 1 January 2021)

Obr. 2 Administrativní členění Kraje Vysočina

Pramen: ČSÚ(2022a): Statistická ročenka Kraje Vysočina – 2021

V souvislosti se vznikem nových krajů došlo také ke zrušení dosavadních okresních úřadů a převedení jejich pravomocí a úkolů dílem na krajské úřady, dílem na obce s rozšířenou působností a obce s pověřeným obecním úřadem. Území Kraje Vysočina se administrativně člení (Tab. 1 a Obr. 2) na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (stav od 1. ledna 2005). Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší, což svědčí o značné administrativní roztržitosti území kraje. Obec na Vysočině má v průměru 723 obyvatel, tedy nejméně ze všech krajů České republiky. V kraji jsou nejčastěji zastoupeny obce s méně než 500 obyvateli. Statut města má v současnosti 35 obcí kraje, což je v rámci České republiky vzhledem k velikosti regionu mírně podprůměrné (kol., 2021). Ke konci roku 2021 žilo na Vysočině téměř 509 tisíc obyvatel (Tab. 1), tento údaj mezi kraji České republiky představuje třetí nejnižší lidnatost (po Karlovarském a Libereckém kraji) a na obyvatelstvu ČR se podílí 4,8 %. Podíl městského obyvatelstva k 31. 12. 2021 je na úrovni 56 %.

Zatímco obyvatelstvo tvoří necelou dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 74,9 obyvatel (v ČR 135,7 obyvatel), což je po Jihočeském kraji druhá nejnižší hodnota mezi kraji ČR (kol., 2022).

Ekonomická výkonnost kraje zaostává za celorepublikovým průměrem. Jeho podíl na hrubém domácím produktu České republiky se v posledních letech pohybuje kolem 4 %. V roce 2020 činil hrubý domácí produkt na 1 obyvatele kraje více než 445 tisíc Kč, tj. kolem 84 % průměru ČR. Průměrná hrubá měsíční mzda v Kraji Vysočina v roce 2020 činila 31 497 Kč (fyzické osoby), pod celorepublikovým průměrem zaostala o více než 2,6 tisíce korun (kol., 2021). Nabídka míst pro kvalifikovanou pracovní sílu není vysoká.

Ke konci roku 2020 bylo v kraji ve statistickém registru ekonomických subjektů, v němž jsou evidována všechna vydaná identifikační čísla organizací, podchyceno 116,4 tisíc ekonomických subjektů, z toho 64,9 tisíc aktivních. Indexem podnikatelské aktivity (počet aktivních subjektů na 1000 obyvatel) se řadí mezi průměrné kraje. Nižší podnikatelská aktivita, než v Kraji Vysočina byla na konci roku 2020 zaznamenána nejen v kraji Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském, ale také v kraji Olomouckém, Plzeňském a Pardubickém.

Tradičně významné postavení má v Kraji Vysočina zemědělství. Zdejší přírodní podmínky jsou sice podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost pozemků snižují produkční schopnost půd), pro některé zemědělské komodity a činnosti je však přesto území Vysočiny optimální (produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu). Pro zemědělství kraje je i nadále charakteristický velkovýrobní způsob hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možno sledovat u menších výrobních jednotek samostatně hospodařících rolníků. Z průmyslové výroby mají v kraji význam zvláště odvětví strojírenské a kovodělné, dřevozpracující, potravinářské a energetika. Průmyslovými centry jsou zejména bývalá okresní města, vedle nich ale i další města s dobrou dopravní dostupností.

Kraj má poměrně stabilizovanou síť základních škol a dostatečnou kapacitu škol středních. V kraji působí jedna vysoká škola – Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, kterou v akademickém roce 2020/2021 navštěvovalo 2,2 tis. studentů (kol., 2021). Zdravotnická péče je koncentrována především v 6 nemocnicích s 2,6 tis. lůžky. Ambulantní péči pak zajišťují (včetně detašovaných pracovišť) ordinace praktických lékařů pro dospělé, ordinace dětských lékařů a stomatologů. Jejich dostupnost je však pro část obyvatel venkova problematická. K pozitivům jevům kraje patří nízká kriminalita a malá sebevraždnost ve vztahu k počtu obyvatel.

Ubytovací zařízení v kraji navštívilo v roce 2020 více než 398 tisíc hostů. Kraj Vysočina nabízí dobré příležitosti pro letní i zimní pobytovou turistiku i možnost návštěvy řady cenných historických a

kulturních památek. Nejlepší sněhové podmínky na Vysočině najdou milovníci zimních sportů ve Žďárských vrších, které umožňují lyžování v nadmořské výšce až 700-800 m. V této oblasti se také nachází podstatná část kapacity hromadných ubytovacích zařízení. Vysokých poloh přes 700 m nadmořské výšky dosahují i Jihlavské vrchy a Svratecká hornatina. Z řady vodních ploch v kraji lze uvést Velké Dářko (největší rybník na Vysočině), či vodní nádrž Dalešice na řece Jihlavě, jejíž 100 m vysoká sypaná hráz je nejvyšší svého druhu v České republice.

Na území Kraje Vysočina se nacházejí tři památky zapsané do seznamu UNESCO. Je to městská památková rezervace Telč, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou a židovská čtvrť se hřbitovem a bazilikou sv. Prokopa v Třebíči. Přírodní bohatství kraje tvoří dvě chráněné krajinné oblasti a četné přírodní rezervace. Budoucnost cestovního ruchu na Vysočině bude bezpochyby patřit vedle městské turistiky především formám klidné a ekologicky čisté pobytové turistiky (kol., 2021).

Tab.1 Rozdělení správních obvodů Kraje Vysočina, základní charakteristika (data k 31.12.2021)

Území	Rozloha [km2]	Počet obyvatel	Průměrný věk	Počet obcí
KRAJ VYSOČINA	6 796	508 852	43,0	704
Okres Havlíčkův Brod	1 265	94 612	43,2	120
SO ORP Havlíčkův Brod	632	53 278	42,6	56
SO POÚ Golčův Jeníkov	56	3 317	43,3	6
SO POÚ Havlíčkův Brod	477	43 545	42,8	43
SO POÚ Přibyslav	99	6 416	41,5	7
SO ORP Chotěboř	329	21 763	43,7	31
SO POÚ Chotěboř	329	21 763	43,7	31
SO ORP Světlá nad Sázavou	290	19 571	44,4	32
SO POÚ Ledeč nad Sázavou	145	9 277	44,7	18
SO POÚ Světlá nad Sázavou	145	10 294	44,1	14
Okres Jihlava	1 199	113 664	42,5	123
SO ORP Jihlava	921	100 718	42,4	79
SO POÚ Jihlava	584	78 856	42,4	50
SO POÚ Polná	168	10 699	41,1	17
SO POÚ Třešť	170	11 163	43,3	12
SO ORP Telč	291	12 946	43,4	45
SO POÚ Telč	291	12 946	43,4	45
Okres Pelhřimov	1 289	72 298	43,8	120
SO ORP Humpolec	228	17 918	43,1	25
SO POÚ Humpolec	228	17 918	43,1	25
SO ORP Pelhřimov	827	45 071	43,8	71
SO POÚ Kamenice nad Lipou	175	7 718	44,7	12
SO POÚ Pelhřimov	524	30 848	43,5	53
SO POÚ Počátky	129	6 505	44,3	6
SO ORP Pacov	235	9 309	45,0	24
SO POÚ Pacov	235	9 309	45,0	24
Okres Třebíč	1 463	110 337	43,4	167
SO ORP Třebíč	837	74 004	43,3	93
SO POÚ Hrotovice	184	7 580	42,4	17
SO POÚ Jaroměřice nad Rokytnou	91	5 670	42,6	5
SO POÚ Třebíč	562	60 754	43,5	71
SO ORP Moravské Budějovice	414	22 915	43,6	47
SO POÚ Jemnice	156	7 337	43,3	19
SO POÚ Moravské Budějovice	258	15 578	43,6	28
SO ORP Náměšť nad Oslavou	211	13 418	43,6	27
SO POÚ Náměšť nad Oslavou	211	13 418	43,6	27
Okres Žďár nad Sázavou	1 579	117 941	42,6	174
SO ORP Bystřice nad Pernštejnem	348	19 665	43,6	39
SO POÚ Bystřice nad Pernštejnem	348	19 665	43,6	39
SO ORP Nové Město na Moravě	293	19 366	42,8	30
SO POÚ Nové Město na Moravě	293	19 366	42,8	30
SO ORP Velké Meziříčí	473	36 428	41,3	57
SO POÚ Velká Bíteš	121	8 888	41,1	15
SO POÚ Velké Meziříčí	353	27 540	41,4	42
SO ORP Žďár nad Sázavou	464	42 482	43,0	48
SO POÚ Žďár nad Sázavou	464	42 482	43,0	48

Pramen: ČSÚ(2022a): Statistická ročenka Kraje Vysočina - 2021; ČSÚ(2022b): Demografická ročenka správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem - 2012–2021

3 PŘEHLED LITERATURY KE ZPRACOVÁVANÉ TÉMATICE

Níže uvedený přehled literatury obsahuje především geografické publikace věnující se hodnocení vývoje situace na trhu práce v ČR a v některých dalších střeoevropských zemích, které procházely ekonomickou transformací. Dále jsou v přehledu uvedeny i některé další publikace z per sociologů a ekonomů zabývající se dílčími otázkami řešenými v této diplomové práci.

Ze starších prací lze považovat za významný příspěvek hodnotící počátek transformace studii J. TOMEŠE (1996), který považoval za základní indikátor transformačních změn u nás vývoj regionálních rozdílů v nezaměstnanosti. Z dalších studií zabývajících se vývojem situace na trhu práce u nás v pozdějším období transformace lze v tomto přehledu uvést zejména monografii skotského geografa M. MYANTA (2003). Fenoménu přímých zahraničních investic na regionální rozvoj u nás a dalších zemí střední Evropy se věnovali: F. W. CARTER (1999), B. DOMAŃSKI (2003) a M. J. BRADSHAW (2005).

Problematiku dopadu globální a ekonomické krize v České republice na regionální rozdíly na trhu práce hodnotil J. BLAŽEK (2010a). Ten se zabýval dopady krize i na nezaměstnanost v nových členských zemích EU (2010b). Geografové z Univerzity Komenského v Bratislavě detailně analyzovali časoprostorové aspekty nezaměstnanosti na Slovensku v procesu ekonomické transformace s důrazem na počátek ekonomické krize (V. LAUKO, F. KŘIŽAN a D. GURŇÁK, 2009). Stejnou problematiku s důrazem na hodnocení vývoje regionálních disparit řešili V. TOUŠEK a V. NOVÁK (2010). Na řadu výzkumných otázek týkajících se trhu práce v období krize odpovídá monografie Mezinárodní organizace práce (ILO, 2011). Z jednotlivých odvětví ekonomiky krize nejvíce postihla automobilový průmysl. Dopady počátků krize na toto odvětví, které nejvýznamněji ovlivňovalo regionální nezaměstnanost, studovali P. PAVLÍNEK a J. ŽENKA (2010).

Otázkám hodnocení strukturálních změn v zaměstnanosti u nás se ve své rigorózní práci věnoval O. ŠERÝ (2012). Ze zahraničních autorů se tomuto problému v transitivních ekonomikách střední a východní Evropy věnovali M. LANDESMANN (2000) nebo M. LANDESMANN a H. VIDOVIC (2006). Druhý autor H. VIDOVIC (2002) se také podrobně zabýval nárůstem zaměstnanosti v sektoru služeb v těchto zemích. Změnami v zaměstnanosti v pokrizovém období se zabývá mimo jiné i disertační práce T. KREJČÍHO (2021). Kromě geografů tuto otázku řeší i studie pracovníků Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, např. J. VLACH a J. KOTÍKOVÁ (2019) nebo R. KYZLINKOVÁ, P. POJER a S. VEVERKOVÁ (2019).

V geografické literatuře jsou poměrně málo zastoupené publikace věnující se skupinám uchazečů hůře se uplatňujících na trhu práce. Komplexně byla tato problematika analyzovaná v úspěšné

diplomové práci A. BODNÁROVÉ (2013). Ta se zabývala regionálně-geografickou analýzou jednotlivých skupin obyvatelstva nejen v České republice, ale také na Slovensku. Z dalších prací lze zmínit práci slovenských geografů E. RAJČAKOVÉ a B. DIVINSKÉHO (1995) nebo práci V. TOUŠKA a kol. (1997). Problematika marginalizace na pracovním trhu včetně příčin diskvalifikace a selhávání této pracovní síly je řešena spíše na sociologických pracovištích. Z jednotlivých autorů lze uvést především T. SIROVÁTKU (např. 1997, 2006) nebo P. MAREŠE (P. MAREŠ a T. SIROVÁTKA, 2004). Z problémových skupin nezaměstnaných největší pozornost dosud byla věnována pracovnímu uplatnění osob se zdravotním postižením, např. R. DOLEŽAL a M. VÍTKOVÁ (2007), E. LIBERDOVÁ (2010) nebo J. KOTÍKOVÁ (2013).

Naopak problematice cizinců uplatňujících na trhu práce v ČR je v geografickém výzkumu věnována velká pozornost. Především jde o práce kolektivu geografů z Karlovy Univerzity v Praze vedeného D. DRBOHLAVEM. Asi největší ohlas si zasloužila monografie D. DRBOHLAVA a kol. z roku 2011. Z ostatních prací geografů lze uvést i další geografické studie: V. TOUŠEK (1999), T. FIALA, J. KUNC a V. TOUŠEK (1999) nebo M. ŠIMKOVÁ (2017) a J. VRABCOVÁ (2017). Nicméně nejvíce publikací z této problematiky vyšlo z Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, např. H. POŘÍZKOVÁ (2008) nebo řada publikací M. HORÁKOVÉ, která se zabývala vývojem pracovní migrace v ČR i v období počátku globální ekonomické krize (HORÁKOVÁ, 2010).

Při zpracování diplomové práce byly využity i poznatky z regionálně-geografických analýz trhu práce některých krajů uvedených v kvalifikačních pracích. Šlo o zejména o doktorské, rigorózní a diplomové práce věnované území Jihomoravského kraje (PALCROVÁ, 2007, FIŠER, 2012 a O. ŠKRABALOVÁ, 2018), Pardubického kraje (BOROVIČKA, 2017) a Kraje Vysočina (MOLÁK, 2009).

Kromě publikací věnujících se trhu práce se autor diplomové práce zaměřil i na vlastivědnou a geografickou literaturu věnující se zájmovému území. Především šlo o sérii publikací k historii a současnosti podnikání na Jihlavsku (JAROŠ, 2001), na Třebíčsku (BEČKOVÁ a kol., 2003), na Havlíčkobrodsku (BERÁNKOVÁ a kol., 2004), na Žďársku (FILKA, RIPPEROVÁ, 2005), a na Pelhřimovsku, Humpolecku a Pacovsku (KVÁŠOVÁ, SEDLÁK, 2015). V diplomové práci je uvedena i případová studie zabývající se územím správního obvodu ORP Náměšť nad Oslavou. Poznatky k tomuto regionu byly mimo jiné získány i z některých publikací (SKUTIL a kol., 1984, STEJSKAL a kol., 2005). V práci byly využity i údaje z převážně datových publikací zpracovaných krajským úřadem Kraje Vysočina a krajskou pobočkou Českého statistického úřadu (kol., 2020, 2021, 2022).

4 POUŽITÁ DATA A METODY

Většina dat použitých v diplomové práci byla publikována dvěma institucemi, a to Českým statistickým úřadem a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR prostřednictvím Úřadu práce ČR. Nejpodrobnější údaje o zaměstnanosti obyvatelstva a její struktuře publikoval v minulosti i v současnosti ČSÚ, zatímco regionální data o nezaměstnanosti obyvatelstva má v gesci ÚP ČR.

4.1 Zaměstnanost obyvatelstva a její struktura

Před rokem 1989 byl základním zdrojem informací o zaměstnanosti systém podnikového výkaznictví doplňovaný každoročně bilancí zdrojů a rozdělením pracovních sil (ČSÚ, 1990). Každoročně zveřejněná bilance pracovních sil byla publikovaná do úrovně krajů a okresů. Údaje za jednotlivé zaměstnavatele byly k dispozici až do úrovně obcí. Statistické výkazy podniků byly členěny do úrovně jednotlivých závodů a samostatných provozoven.

Výkaznictví bylo vzhledem ke značné velikosti podniků, a tím i jejich nepříliš vysokému počtu, vyčerpávající, s přijatelnou věrohodností vykazovaných dat. S počátkem ekonomické transformace se však monitorování zaměstnanosti výrazně zkomplikovalo. Vznik soukromého sektoru, štěpení velkých státních podniků na menší jednotky a rozvíjející se sektor drobných soukromých podnikatelů (v té době bez jakékoliv zpravodajské povinnosti) vedly k tomu, že při tehdejších metodách zjišťování a zpracování dat, bylo prakticky nezvládnutelné postihnout plnou zaměstnanost systémem podnikového výkaznictví. Česká statistika na tuto skutečnost reagovala přijetím dvou základních opatření. Prvním mělo být zdokonalení systému podnikového výkaznictví s využitím různých dopočtových metod za malé podniky a druhým bylo zavedení zcela nového druhu zjišťování – výběrových šetření pracovních sil (VŠPS). Ta měla být prováděna čtvrtletně u domácností a postihnout v zásadě (s určitými výhradami) plnou zaměstnanost v české ekonomice. První avizované opatření české statistiky nedosáhlo adekvátních výsledků a data o zaměstnanosti podle jednotlivých odvětví byla na okresní úrovni oficiálně publikována pouze do roku 1996 (ČSÚ, 1997) a poté Český statistický úřad od dalšího zveřejňování dat o plné zaměstnanosti a její struktuře upustil (nezvládnutí dopočtových metod). V následujících pěti letech ČSÚ poskytoval informace o struktuře zaměstnanosti do úrovně okresů pouze za dvě třetiny všech zaměstnaných (ČSÚ, 2002). Do okresních dat nebyla zahrnována zaměstnanost týkající se malých podniků (do 20 zaměstnanců), soukromých podnikatelů (fyzické osoby) a zaměstnaných v resortech ministerstva obrany a ministerstva vnitra (KOVÁŘÍK a kol., 2022).

Zavedení výběrových šetření pracovních sil (2. opatření) se osvědčilo a v současné době jsou u nás k dispozici data odpovídající platným mezinárodním standardům Eurostatu a Mezinárodní organizace práce (ILO²). Význam dat zjišťovaných VŠPS je však pro regionálně geografický výzkum značně omezený, neboť poskytují údaje o zaměstnanosti pouze do úrovně krajů. Výběrové šetření probíhá u nás od prosince 1992. Poskytuje údaje o pracovní síle zjištěné dotazníkovým šetřením v bytových domácnostech ČR, a to za každé kalendářní čtvrtletí. Výběrový soubor VŠPS zahrnuje necelých 25 tis. bytů na území celé ČR. Rozsah souboru umožňuje získat odhady charakteristik trhu práce na úrovni republiky i odhady krajských a regionálních hodnot s přesností požadovanou Eurostatem. Kromě údajů o zaměstnanosti a nezaměstnanosti poskytují data z VŠPS také informace o obyvatelstvu, např. o jeho vzdělanosti a věkové struktuře (KOVAŘÍK a kol., 2022).

Pro hodnocení vývoje situace na krajském trhu práce od roku 1993 do současnosti je velmi cenná pravidelně vydávaná datová publikace ČSÚ s názvem „Trh práce v České republice – časové řady³“. Zde jsou výsledky šetření zpětně přepočteny na současné územní členění. Tabulková část publikace obsahuje údaje za celkovou zaměstnanost (zaměstnanost v národním hospodářství) a zvláště za zaměstnanost v civilním sektoru, do kterého nejsou zahrnuti příslušníci armády. Zaměstnanost je strukturována podle více kritérií, především jde o strukturu zaměstnaných podle pohlaví, věku, vzdělání, odvětví ekonomické činnosti a postavení v zaměstnání.

Odvětvová struktura zaměstnaných byla v České republice sledována v minulosti podle různých klasifikací. Do konce roku 1993 se využívala Jednotná klasifikace odvětví národního hospodářství (JKONH)⁴, do 31. 12. 2007 byla odvětvová struktura hodnocena podle Odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ)⁵. Od počátku roku 2008⁶ je již používaná upravená Klasifikace ekonomických činností (CZ–NACE). Klasifikace CZ–NACE⁷ zohledňuje technologický rozvoj a strukturální změny hospodářství v posledních letech, je relevantnější s ohledem na hospodářskou realitu a lépe srovnatelná s jinými mezinárodními klasifikacemi. Zaměstnaní, kromě odvětví, jsou přiřazeni také do základních ekonomických sektorů (primér – zaměstnaní v zemědělství, lesnictví a rybolovu, sekundér – zaměstnaní v průmyslu a stavebnictví a terciér – zaměstnaní ve službách).

Zaměstnanost v menších územních jednotkách, než je území okresu (správní obvody obcí s rozšířenou působností nebo s pověřeným obecním úřadem, obce, základní sídelní jednotky,

² International Labour Organization

³ Aktuální časová řada dostupná na: <https://www.czso.cz/csu/czso/trh-prace-v-cr-casove-rady-1993-2021>

⁴ Vyhláška č. 113/1972 Sb., vyhláška Federálního statistického úřadu ze dne 21. prosince 1972 o zavedení a využívání jednotné klasifikace odvětví národního hospodářství. Tato vyhláška nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1973

⁵ 77/1993/1 Sb., opatření Českého statistického úřadu k zavedení Odvětvové klasifikace ekonomických činností s nabytím účinnosti od 1.1.1994

⁶ 245/2007 Sb., sdělení Českého statistického úřadu ze dne 18.7.2007 o zavedení klasifikace ekonomických činností

⁷ Zkratka NACE je odvozena z francouzského názvu „Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés, přídomek „CZ“ označuje českou verzi.

v případě měst urbanistické obvody) lze analyzovat pouze z dat zjišťovaných sčítáním lidu. Jejich nevýhodou je však skutečnost, že jejich periodicita je poměrně dlouhá (10 let). Nicméně využitelnost těchto dat při regionálně geografických analýzách je nezastupitelná.

První sčítáním lidu, jehož výsledky umožnily objektivně studovat prostorovou organizaci naší společnosti, bylo sčítání v roce 1961. Z tohoto sčítání jsou poprvé k dispozici za celé území ČR podrobné výsledky z dojížděky a vyjížděky obyvatelstva za prací. Starší studie byly založeny výhradně na anketárních šetřeních, která byla prováděna především regionálními plánovacími institucemi hlavně z ekonomických důvodů (např. MRKOS, 1948). Studie podávaly přehled o rozmístění výrobních kapacit a pracovních sil v území, nárocích na osobní dopravu apod. Data o dojížděce a vyjížděce za prací z roku 1961 umožňovala vypočítat obsazená pracovní místa v největších městech, později dokonce ve všech obcích ČR (KREJČÍ, 2021).

V diplomové práci jsou využity také údaje o počtu pracovníků v subjektech s největší zaměstnaností v Kraji Vysočina jak v období před zahájením transformace ekonomiky na konci osmdesátých let (ČSÚ 1988, Agrodat 1989 a ČSVD, 1989), tak v období transformace (VCRR MU, 2002), v období krize (Katedra geografie PŘF UP, 2015) a v současnosti (konec roku 2020).

Při analýze zaměstnanosti byla využívána data o zahraniční pracovní síle působící na našem trhu práce. První publikované údaje o počtu pracujících cizinců v České republice po roce 1989 jsou k dispozici z roku 1993. Data evidovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV) na základě hlášení jednotlivých okresních úřadů práce. Pracující cizinci byli vedeni ve dvou kategoriích, a to cizinci s platným pracovním povolením a občané Slovenska. Ti nepotřebovali pracovní povolení, což plynulo ze smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o vzájemném zaměstnávání občanů ze dne 29. října 1992 (viz č. 227/1993 Sb.). Po vstupu naší republiky do Evropské unie v květnu 2004 byly změněny dílčí kategorie pracujících cizinců evidovaných MPSV. Občané jednotlivých zemí EU a také občané Norska, Islandu, Lichtenštejnska a také Švýcarska přešli na režim občanů Slovenska, tj. nepotřebují pracovní povolení. Od roku 1994 jsou k dispozici také údaje o cizincích s živnostenským oprávněním, které eviduje Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO).

Podrobnější údaje o zahraniční pracovní síle v územích ČR, než v souboru základních statistik MPSV ČR vedl v minulosti Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Ten vydával od roku 1998 do roku 2011 dvakrát ročně bulletin Mezinárodní pracovní migrace v ČR, který obsahoval nejen údaje o pracujících cizincích evidovaných na úřadech práce, ale také údaje o cizincích s živnostenským oprávněním (evidováni na Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR). Vydávání bulletinů bylo v roce 2012 zastaveno, neboť MPSV informace o počtu zaměstnaných cizinců v letech 2012 až 2014 nesledovalo (data o počtu cizinců s živnostenským oprávněním však byly k dispozici). Evidence

cizinců na trhu práce v ČR byla obnovena Úřadem práce ČR až v lednu 2015 a jejich počet je nyní k dispozici ke konci každého měsíce⁸. V současnosti informaci o veškerých cizincích působících na trhu práce v ČR poskytuje Český statistický úřad (ČSÚ, 2015, 2016, ... 2021).

4.2 Nezaměstnanost a její struktura

Při hodnocení situace na trhu práce v menších územních jednotkách, než je území kraje jsou nezbytná data Úřadu práce ČR (před jeho vznikem v roce 2011⁹ šlo o data Správy služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí ČR).

Správa služeb zaměstnanosti (SSZ) zveřejňovala již od počátku své existence (1990) každý měsíc údaje o počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání a volných pracovních místech, každé čtvrtletí informace o struktuře uchazečů i volných pracovních míst, a to až do úrovně okresů¹⁰. Kromě toho zveřejňovala i údaje o míře nezaměstnanosti v krajích a okresech ČR (KOVAŘÍK a kol., 2022).

Právě při výpočtu míry nezaměstnanosti docházelo na v průběhu devadesátých let k řadě metodických změn a na ty je potřeba přihlížet při analýze dlouhodobějšího vývoje situace na trhu práce v ČR. Podstatná změna ve výpočtu míry (registrované) nezaměstnanosti nastala v červenci 2004, kdy počet všech registrovaných uchazečů na úřadech práce byl nahrazen nižší hodnotou, počtem dosažitelných uchazečů o zaměstnání. Dosažitelní uchazeči o zaměstnání jsou pouze ti, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání, tedy nikoli ti, kteří jsou: ve vazbě či ve výkonu trestu, v pracovní neschopnosti, na rekvalifikačních kurzech, vykonávají krátkodobé zaměstnání a pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo hmotné zabezpečení po dobu mateřské dovolené. V červenci 2004 v Kraji Vysočina bylo dosažitelných uchazečů o zaměstnání 21 716, zatímco všech registrovaných uchazečů na úřadech práce v kraji bylo 23 031. Šlo o hodnotu o 5,7 % nižší, největší rozdíl mezi všemi a pouze dosažitelnými uchazeči byl zjištěn v okrese Pelhřimov (9,6 %) a nejmenší rozdíl v okrese Třebíč (4,1 %). V červenci 2004 došlo také ke změně ve vymezení pracovní síly započítáním pracujících cizinců.

⁸ ÚP ČR -> Statistiky -> Zaměstnávání cizích státních příslušníků
(dostupné na: <https://data.mpsv.cz/web/data/zamestnavani-cizich-statnich-prislusniku>)

⁹ Úřad práce České republiky je správním úřadem s celostátní působností a je organizační složkou státu, byl zřízen dne 1. 4. 2011, zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. Ministerstvo práce a sociálních věcí řídí Úřad práce ČR a je jeho nadřízeným správním úřadem
(dostupné na: <https://www.uradprace.cz/o-uradu-prace>)

¹⁰ Údaje o počtu nezaměstnaných a volných pracovních místech za jednotlivé obce okresu publikovaly měsíčně okresní úřady práce. Při výpočet míry nezaměstnanosti pracovní síla byla reprezentována počtem ekonomicky aktivních zjištěných sčítáním lidu 1991 a 2001, tzn. byla konstantní v období 10 let.

K revoluční změně metodiky pro měření úrovně nezaměstnanosti došlo u nás v roce 2012. Na základě dohody s Českým statistickým úřadem Ministerstvo práce a sociálních věcí přešlo na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob (PNO), který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Tento ukazatel nahradil zveřejňovanou míru registrované nezaměstnanosti, která poměřuje dosažitelné uchazeče o zaměstnání k ekonomicky aktivním osobám. Údaje počínaje měsícem říjnem 2012 byly zveřejněny podle stávající i nové metodiky paralelně, od ledna 2013 pak pouze podle nového výpočtu. Pro konkrétní představu byla v prosinci roku 2012 zveřejněná míra nezaměstnanosti v Kraji Vysočina 10,2 % a hodnota PNO byla 7,6 %. Nový ukazatel PNO má kvůli odlišné definici jinou úroveň a je tudíž s původním ukazatelem nesrovnatelný.

Statistiky trhu práce jsou veřejně dostupné na webových stránkách MPSV, v začleněném portálu Úřadu práce ČR. Zde jsou informace rozděleny do 3 okruhů na: statistiky o trhu práce, časové řady základních ukazatelů a publikace o trhu práce.

Statistiky o trhu práce jsou členěny následovně:

- kalendář a informace k publikování nezaměstnanosti,
- měsíční statistiky nezaměstnanosti (od počátku roku 1997),
- struktura uchazečů – statistiky nezaměstnanosti,
- statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska od března 2014,
- uchazeči z EU, EHP a třetích zemí,
- absolventi škol a mladiství,
- nabídka a poptávka na trhu práce,
- výdeje na státní politiku zaměstnanosti,
- zaměstnávání cizích státních příslušníků.

Výše uvedené soubory statistických dat jsou publikovány až do územní úrovně okres, jedinou výjimkou je soubor statistik z územního hlediska. V tomto souboru se nacházejí základní informace o obcích, SO ORP a SO POÚ. Jde o tato data: uchazeči o zaměstnání, dosažitelní uchazeči 15-64, obyvatelstvo 15-64, PNO, volná pracovní místa.

Kromě toho Úřad práce ČR zpracoval podrobnou databázi ukazatelů o trhu práce ve správních obvodech, obcích i městských částech, která se nazývá GIS prostorová analýza. Ta není dostupná na stránkách ÚP ČR, ale pro studijní účely si ji lze objednat na oddělení analýz trhu práce úřadu. Studijními účely se rozumí i zpracování kvalifikační vysokoškolské práce. Tato databáze obsahuje celkem 81 ukazatelů, z toho 43 vyjádřených absolutně a 38 relativně.

Při analýze nezaměstnanosti v Kraji Vysočina nebyla v diplomové práci využívána data o nezaměstnanosti zjišťovaná pomocí výběrového šetření pracovních sil. Soubor nezaměstnaných zjištěný výběrovým šetřením pracovních sil se významně liší od souboru uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce. Za nezaměstnané dle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) se při VŠPS považují všechny osoby 15leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňují dále uvedené tři podmínky:

1. nejsou zaměstnané, tj. nepracovali ani 1 hodinu v týdnu,
2. hledají aktivně práci, přičemž formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem,
3. jsou připraveny k nástupu do práce, tj. během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku.

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří uvedených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní. Uvedené tři podmínky se jeví jako velmi mírné a řada uchazečů o zaměstnání evidovaných na ÚP není při výběrovém šetření zařazena do kategorie nezaměstnaných osob. V Kraji Vysočina na konci roku 2020 bylo v evidenci ÚP 11,4 tis. uchazečů o zaměstnání, ale VŠPS ve čtvrtém čtvrtletí 2020 uvádělo, že v kraji je nezaměstnáno pouze 6,9 tis. osob.

V diplomové práci je věnována pozornost skupinám osob hůře se uplatňujících na trhu práce. Za takové skupiny lze považovat uchazeče o zaměstnání:

- zdravotně postižené (OZP),
- pečující o děti do 15 let,
- s dosaženým pouze základním vzděláním nebo bez dokončeného základního vzdělání,
- ve věku 50 a více let,
- dlouhodobě nezaměstnané (12 měsíců a více),
- absolventy škol a mladistvé.

Informace o výše uvedených skupinách poskytují tyto statistiky MPSV:

- měsíční statistiky nezaměstnanosti,
- struktura uchazečů – statistiky nezaměstnanosti,
- absolventi škol a mladiství.

Měsíční statistiky nezaměstnanosti poskytovaly informace o zastoupení skupin uchazečů OZP a absolventů škol včetně mladistvých od roku 1990 až do roku 2003. V roce 1999 zřídilo MPSV nový

soubor informací o trhu práce s názvem Struktura uchazečů a volných pracovních míst, ve kterém byla publikovaná data mimo jiné o uchazečích do úrovně okres podle pohlaví, věku, vzdělání a délky trvání nezaměstnanosti. Data byla v období 1999 až 2013 zveřejňována čtvrtletně, od března 2014 měsíčně. V roce 2002 do tohoto souboru byla převedena statistika uchazečů zdravotně postižených (původně vedených v měsíčních statistikách). Od počátku roku 2006 MPSV začalo v souboru Struktura uchazečů uvádět i skupinu uchazečů pečujících o děti. Pro skupinu uchazečů „absolventi a mladiství“ byl vytvořen v roce 2002 nový samostatný soubor statistik, který uvádí podrobné informace o absolventech škol dvakrát ročně (k 30. dubnu a 30. září).

4.3 Metodika zpracování dat

4.3.1 Zaměstnanost

Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky byla analyzovaná v těchto vybraných letech: 1989, 1999, 2001, 2011, 2014 a 2020. Zdrojem základních informací byly databáze: ČSÚ (Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství ČSR za rok 1989, Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020, Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 2011) a Výzkumného centra regionálního rozvoje MU (Interní databáze zaměstnanosti 2002).

K analýze vývoje sektorové struktury zaměstnanosti v období 1989 až 2020 byly využity ukazatele počtu zaměstnanců pracujících v primárním, sekundárním a terciárním sektoru a jejich podílu na celkové zaměstnanosti. Relativní hodnoty za území Kraje Vysočina byly porovnávány s hodnotami za Českou republiku a další kraje. Kromě této komparace pozornost byla zaměřena i na rozdílné zastoupení sektorů národního hospodářství v jednotlivých okresech Kraje Vysočina.

V analýze odvětvové struktury zaměstnanosti byla věnována zvláštní pozornost změnám ve zpracovatelském průmyslu (tj. odvětví s nejvyšší zaměstnaností), a to v období transformace ekonomiky po roce 1989. Dílčí odvětví zpracovatelského průmyslu byla začleněna do osmi agregovaných odvětví:

1. potravinářský průmysl (včetně výroby nápojů a tabáku),
2. textilní, oděvní a kožedělný průmysl (odvětví TOK),
3. dřevařský, papírenský, polygrafický, nábytkářský a ostatní průmysl,
4. chemický průmysl (rafinerie a koksárenství, základní chemie, farmaceutický průmysl, výroba plastů a pryžových výrobků),
5. průmysl skla, keramiky, porcelánu a průmysl stavebních hmot,
6. hutnický a kovozpracující průmysl,

7. strojírenský průmysl (všeobecné strojírenství, výroba automobilů, výroba ostatních dopravních prostředků),
8. elektrotechnický průmysl.

V prezentovaných tabulkách jsou uváděny pouze podíly dílčích odvětví zpracovatelského průmyslu na celkové zaměstnanosti a indexy specializace dílčích odvětví.

Index odvětvové specializace hospodářství územní jednotky – dává představu o stupni významnosti dílčích odvětví v dané území jednotce v porovnání s postavením odvětví v hierarchicky vyšší prostorové jednotce (v případě diplomové práce území České republiky).

Index odvětvové specializace vypočteme následovně:

$$I_S = \frac{\frac{O_{ij}}{\sum O_{ij}}}{\frac{O_i}{\sum O_i}}$$

- O_{ij} je počet zaměstnanců v i-tém odvětví v okrese j,
- $\sum O_{ij}$ je celkový počet zaměstnaných v okrese,
- O_i je počet zaměstnaných v i-tém odvětví v ČR,
- $\sum O_i$ je celkový počet zaměstnaných v ČR.

Index se pohybuje v hodnotách okolo 1. Pokud je index větší než 1, specializace okresu na vybrané analyzované odvětví je silnější než v celé ČR. Naopak pokud index nabývá u analyzovaného odvětví hodnotu menší než 1 nelze hovořit o specializaci okresu na toto odvětví. V případě, že u několika odvětví je index specializace vyšší než 1, o specializaci regionu rozhodují nejvyšší hodnoty indexu.

Výpočet indexu odvětvové specializace byl použit i při analýze dat z výběrového šetření pracovních sil pro odvětví ekonomiky definovaná klasifikací ekonomických činností (CZ-NACE). Konkrétně se jednalo o data z let 1993, 2014 a 2020.

Vzhledem ke skutečnosti, že do současné doby nebyly publikovány údaje o situaci na trhu práce ze sčítání lidu 2021, analýza situace v územích (v Kraji Vysočina a jeho okresech) byla doplněna hodnocením podnikatelské aktivity. Do analýzy byly zahrnuty pouze aktivní podnikatelské subjekty.

Vzorec pro výpočet indexu podnikatelské aktivity byl následující:

$$IPA = \frac{PSa}{O} * 1000$$

- IPA – index podnikatelské aktivity
- PSa – počet ekonomických subjektů se zjištěnou aktivitou v daném území
- O – počet obyvatel v daném území

Při analýze vývoje zaměstnanosti v nejvýznamnějších subjektech v Kraji Vysočina v minulosti byly v diplomové práci využity již existující databáze (viz předchozí text). Pro pokrizové období (po roce 2014) žádná veřejná databáze není k dispozici, takže pro její sestavení bylo nutno využít řadu různých zdrojů.

Především se jednalo o tyto:

1. monitoring Úřadu práce České republiky, Krajské pobočky v Jihlavě, jehož výsledky obsahují roční Zprávy o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ a strategii APZ pro následující období z let 2014 až 2020,
2. výroční zprávy největší zaměstnavatelů v Kraji Vysočina v období 2014 až 2020,
3. Administrativní registr ekonomických subjektů,
4. Profil Kraje Vysočina 2020 a 2021 (zpracoval Krajský úřad Kraje Vysočina),
5. Katalog významných firem zpracovatelského průmyslu Kraje Vysočina 2020 (zpracoval Krajský úřad Kraje Vysočina),
6. webové stránky největší zaměstnavatelů v Kraji Vysočina.

Vzhledem k mimořádnému nárůstu počtu cizinců pracujících v ČR včetně Kraje Vysočina, věnuje diplomová práce pozornost vývoji tohoto fenoménu. Do konce roku 2011 byl za rozhodující ukazatel významu zahraniční pracovní síly vybrán „podíl cizinců na pracovní síle“ v okresech ČR. Zmiňovaný ukazatel byl publikován k 30. červnu a 31. prosinci v bulletinech Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí pod názvem Mezinárodní pracovní migrace v ČR (např. Horáková, M., 2012). Bohužel data o pracovní síle již nejsou publikována, takže pro komparaci významu pracujících cizinců v územních jednotkách (okresech) v pokrizovém období byl využit jiný ukazatel, a to „podíl pracujících cizinců na obyvatelstvu v produktivním věku“.

Analýza zahraniční pracovní síly v Kraji Vysočina obsahuje i další informace, jako: vzdělanostní struktura cizinců, délka zaměstnání delší než 12 měsíců a struktura cizinců podle občanství. Diplomová práce se zabývá také nabídkou volných pracovních míst pro cizince z hlediska požadovaného vzdělání.

4.3.2 Nezaměstnanost

Při analýze vývoje nezaměstnanosti v Kraji Vysočina byla hlavní pozornost věnována základním charakteristikám trhu práce ke konci roku v období let 1990 až 2020. Za základní charakteristiky byly vybrány tyto ukazatele:

1. počet uchazečů o zaměstnání, od roku 2004 počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání,
2. míra nezaměstnanosti, od roku 2014 podíl nezaměstnaných osob,
3. počet volných pracovních míst,
4. počet uchazečů o zaměstnání připadajících na jedno volné pracovní místo.

Celé sledované období 1990 až 2020 bylo rozděleno na dvě dílčí období, a to 1990-2014 (transformace ekonomiky a ekonomická krize) a 2014-2020 (pokrizové období). Toto rozdělení se promítlo i do zpracovaných tabulek, grafů a kartogramů. Základní charakteristiky Kraje Vysočina byly porovnávány s charakteristikami České republiky a okresů Kraje Vysočina. Při hodnocení vývoje situace na trhu práce bylo přihlíženo i k základním ukazatelům za ostatní kraje a okresy ČR. Ukazatel PNO byl analyzován v letech 2014 a 2020 za správní obvody obcí s pověřeným úřadem v Kraji Vysočina.

Odpověď na otázku, zda v Kraji Vysočina docházelo v pokrizovém období ke snižování či zvyšování regionálních disparit, nám umožnil výpočet jednoho ze základních ukazatelů variability souboru, a to směrodatné odchytky. Pro její výpočet byl použit základní vzorec:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}$$

- N – počet analyzovaných prostorových jednotek (SO s pověřeným obecním úřadem),
- x_i – konkrétní hodnoty (hodnoty PNO),
- \bar{x} – aritmetický průměr (PNO Kraje Vysočina).

Analýza nezaměstnanosti v pokrizovém období v Kraji Vysočina se zabývá také skupinami osob hůře se uplatňujících na trhu práce. Základním zdrojem informací byl soubor „Struktura uchazečů a volných pracovních míst“. Data o dvou problémových skupinách uchazečů (osoby zdravotně postižené, osoby pečující o děti do 15 let) byly převzaty bez úprav. Do skupiny osob s nejvyšším dokončeným základním vzděláním byly započteny i osoby s nedokončeným základním vzděláním a osoby bez vzdělání. Skupinu osob ve věku 50 a více let tvoří osoby ve věku 50-54 let, 55-59 let, 60-64 let a 65 a více let. Do skupiny osob dlouhodobě nezaměstnaných patří uchazeči, kteří jsou evidováni nepřetržitě na ÚP po dobu 12 až 24 měsíců a více než dva roky. Jedinou problémovou skupinou, která není vedena v souboru struktura uchazečů jsou absolventi všech typů škol a mladiství. V analýze za jednotlivé roky jsou využívána data z druhého pololetí sledovaných let (data k 30. září). Komparace Kraj Vysočina - ČR nebo okresy Kraje Vysočina - Kraj Vysočina je realizována podle relativního ukazatele počet uchazečů jednotlivých problémových skupin na tisíc obyvatel produktivního věku.

Prostorové změny v zaměstnanosti a nezaměstnanosti jsou v diplomové práci vytvořeny pomocí volně šiřitelného (GNU General Public Licence) GIS nástroje, konkrétně se jedná o software QGIS verze 3.24. Do práce je vloženo 12 nově vytvořených kartogramů.

5 VÝVOJ SITUACE NA TRHU PRÁCE DO KONCE ROKU 2014

Devadesátá léta 20. století jsou v České republice spojena s přechodem od centrálně řízené ekonomiky na ekonomiku tržní. Jednotný scénář ekonomické reformy byl dokončen a přijat v září 1990, tedy ještě v období společného státu Čechů a Slováků. Celá koncepce reformní strategie vyžadovala komplexní přístup, do jehož rámce byla zahrnuta časová posloupnost širokého spektra opatření zaměřených na cenovou deregulaci, liberalizaci zahraničního obchodu, zavedení vnitřní konvertibility měny a privatizaci. Základní kámen ekonomické reformy představovala cenová deregulace. Poprvé po několika desetiletích tak české podniky měly možnost samy určovat cenu svých výrobků. Většina cen byla deregulována od počátku roku 1991 a cenová regulace zůstala v té době zachována pouze v monopolizovaných odvětvích.

Teritoriální reorientace exportu měla silný dopad na strukturu vyváženého zboží. Pokles se týkal všech odvětví průmyslu, největší propad zaznamenal tradiční vývoz strojů a zařízení. V roce 1991 poklesl vývoz a dovoz ve vztahu k netržním ekonomikám oproti předešlému roku asi o polovinu. Toto snížení bylo jen zčásti kompenzováno růstem obchodní výměny se zeměmi s tržní ekonomikou. Řada podniků však reorientovala svůj export poměrně úspěšně. Příčinou jejich vývozních úspěchů byl především výhodný směnný kurs a také nižší mzdové náklady v ČR než ve vyspělých zemích. Po vytvoření základní makroekonomické stability představoval jeden z hlavních bodů reformního programu rozvoj soukromého sektoru ekonomiky na základě rozsáhlého programu privatizace státních podniků a podpory podniků malých a středních. Privatizace se stala kombinací navrácení majetků původním vlastníkům a jejich dědicům (restituce), prodeje majetku domácímu a zahraničnímu kapitálu a jeho „rozdávání“ obyvatelstvu prostřednictvím investičních kuponů. Privatizační proces (mimo restituce) byl rozdělen na dvě části: „malou“ privatizaci, čili privatizaci malých podniků patřících většinou do terciálního sektoru, a „velkou“ privatizaci týkající se bývalých státních podniků (zejména průmyslových, v daleko menší míře stavebních, obchodních a zemědělských).

Z hlediska kvality vlastníků byla bezproblémová cesta přímých prodejů u menších firem a provozoven. U velkých podniků tato cesta narážela na potíže, protože noví majitelé spláceli svůj dluh na nákup akcií z výnosů podniků a někdy ho dokonce rovnou vložili do účetnictví zprivatizované

firmy. Protože navíc neměli vlastní zdroje, nedostávalo se jim prostředků na další rozvoj a tolik očekávaný boom těchto podniků se nemohl dostavit. Zákon o velké privatizaci schválil spektrum privatizačních metod, včetně přímého prodeje, veřejné soutěže, prodeje akcií prostřednictvím kapitálového trhu, či bezúplatného převodu majetku na města a obce. Nejdůležitější formou privatizace průmyslových podniků se podle objemu stala privatizace prostřednictvím investičních kupónů. Byla organizována do dvou vln (první ukončena v lednu 1993 a druhá v prosinci 1994). Svě majetkové podíly v ní nabídlo v ČR 785 průmyslových podniků. Do první privatizační vlny byly zařazeny spíše podniky v průmyslových odvětvích vyznačujících se konkurenční strukturou (průmysl strojírenský a kovodělný, potravinářský, textilní, stavebních hmot) zatímco druhá vlna kladla větší důraz na privatizaci monopolizovaných průmyslových odvětví (paliva a energetika, hutnictví železa, chemie). Po ukončení kupónové privatizace na konci roku 1994 dosáhla ČR ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi největšího podílu soukromého vlastnictví. Rychlá privatizace však byla rychlá jen v tom smyslu, že byl stát v roli vlastníka nahrazen novými, soukromými vlastníky.

S odstupem času lze konstatovat, že do privatizace v české ekonomice nebyli v dostatečné míře zapojeni zahraniční strategičtí investoři, obzvláště uvědomíme-li si výchozí nulový podíl soukromého sektoru na tvorbě domácího produktu v ČR. To je evidentní ve srovnání například s Maďarskem, které mělo na konci osmdesátých let jak vysoký výchozí podíl „skutečných“ vlastníků, tak relativně vysoké investice zahraničních investorů do tamních firem (FŇUKAL a kol., 2005).

V rámci tranzitivních ekonomik vynikalo Československo (zvláště ČR) vysokou zaměstnaností v sekundárním sektoru, především v průmyslu. Na druhé straně oproti vyspělým tržním ekonomikám byl ve struktuře zaměstnanosti slaběji zastoupen terciární sektor. Lze jednoznačně hovořit o poddimenzovaných službách (zejména z hlediska počtu pracovníků).

5.1 Zaměstnanost do konce roku 2014

Česká ekonomika na konci osmdesátých let se vyznačovala nadprůměrnou zaměstnaností v zemědělství a průmyslu, a to nejen ve srovnání s vyspělými tržními ekonomikami, ale také v případě průmyslu i s ostatními tzv. socialistickými zeměmi. Nadprůměrná zaměstnanost ve výrobních sektorech však neodrážela vysokou výkonnost zemědělství i většiny odvětví zpracovatelského průmyslu, neboť oba sektory se vyznačovaly neefektivní „přezaměstnaností“. Právě tato skutečnost měla vliv na nízkou produktivitu výrobního procesu.

Změny ve struktuře zaměstnanosti na počátku 90. let nemají co do jejich rychlosti obdoby v dosavadní historii České republiky. Strukturální změny v 90. letech byly vyvolány nejen útlumem průmyslové výroby v málo prosperujících státních firmách, ale také snížením produkce v

zemědělských družstvech a státních statcích. Útlum výroby byl doprovázen uvolňováním pracovníků z obou výrobních sektorů ekonomiky a nárůstem počtu pracovníků v terciárním sektoru. Na změny na počátku 21. století měly daleko větší vliv přímé zahraniční investice než např. bankrot průmyslových nebo zemědělských firem. Tyto změny však byly daleko menší, než tomu bylo na počátku devadesátých let. K významnější redukci pracovních míst v průmyslu a stavebnictví začalo docházet až v období ekonomické krize, zejména v roce 2009 (FIŠER, 2012). V ČR však existovaly poměrně rozsáhlé regionální rozdíly v intenzitě strukturálních změn. K největším došlo ve strukturálně postižených regionech, které byly do roku 1989 orientovány na těžbu uhlí, hutnictví a těžké strojírenství (především kraje Moravskoslezský a Ústecký). Významné strukturální změny však šlo pozorovat i v oblastech dříve orientovaných na textilní, oděvní a kožedělný průmysl, nebo např. na průmysl skla, keramiky a porcelánu. Ke značným strukturálním změnám došlo i v Kraji Vysočina.

5.1.1 Strukturální změny hlavních sektorů

Počet zaměstnaných, na území jednotlivých krajů České republiky a v České republice celkově, v základních sektorech národního hospodářství na konci roku 1989 je uveden v tabulce Tab.2.

Tab. 2 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v krajích ČR k 31.12. 1989 (%)

území	sektor I [%]	sektor II [%]	sektor III [%]
Praha	2,4	35,9	61,7
Středočeský kraj	18,6	46,6	34,8
Jihočeský kraj	21,0	42,0	37,0
Plzeňský kraj	17,8	43,7	38,5
Karlovarský kraj	10,9	46,5	42,6
Ústecký kraj	9,7	51,5	38,8
Liberecký kraj	10,0	55,5	34,5
Královehradecký kraj	15,4	49,3	35,3
Pardubický kraj	15,9	49,6	34,5
Kraj Vysočina	23,4	44,9	31,7
Jihomoravský kraj	14,1	47,7	38,2
Olomoucký kraj	15,3	48,1	36,6
Zlínský kraj	16,6	52,6	30,8
Moravskoslezský kraj	8,1	57,5	34,4
ČR	13,0	47,6	39,4

Pramen: ČSÚ (1990): Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČSR za rok 1989; vlastní výpočty

Počet zaměstnaných v prvním (primárním) národohospodářském (NH) sektoru dosahoval v ČR na konci roku 1989 téměř 700 tis., což činilo 13 % z celkového počtu pracujících. Význam zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství na území dnešního Kraje Vysočina byl však daleko vyšší. Zde v prvním sektoru pracovala téměř čtvrtina ekonomicky aktivních osob (23,4 %). Jednalo se o více

než 59 tis. osob (Tab. 3). Žádný jiný kraj neměl vyšší zaměstnanost v tomto sektoru, druhý nejvyšší podíl byl zaznamenán na území dnešního Jihočeského kraje (21 %). Tato hodnota (o více než 10procentních bodů větší, než je průměr ČR) ukazuje na velkou přezaměstnanost v zemědělství, i přesto, že do zemědělství jsou zahrnuty i zaměstnanci, kteří pracovali v přidružené výrobě (sezóně i celoročně). Ačkoliv byla Vysočina na konci 80. let výrazně zemědělským regionem, počet zaměstnaných byl větší v druhém i třetím sektoru. V průmyslu pracovalo více než 113 tis. osob, tedy 44,9 % všech pracujících (republikový podíl činil 47,6 %). Nejvyšších podílů (tedy „nejprůmyslovější“ kraje) s více než 50 %, dosahovaly v ČR kraje: Moravskoslezský (57,5 %), Liberecký (55,5 %), Zlínský (52,6 %) a Ústecký (51,5 %). Na druhé straně nejmenší procentuální zastoupení zaměstnanců v průmyslu a stavebnictví zaujímal pražská aglomerace (území hlavního města Prahy a Středočeského kraje), v druhém sektoru zde pracovalo 40,4 % zaměstnaných. Kraj Vysočina patřil mezi území s poddimenzovanou zaměstnaností ve službách (méně než 32 %), jednalo se o druhou nejnižší hodnotu po Zlínském kraji.

Tab. 3 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 31.12. 1989 (počet zaměstnaných)

okres	sektor I	sektor II	sektor III	celkem
Havlíčkův Brod	11 670	20 142	15 498	47 310
Jihlava	9 505	25 375	19 818	54 698
Pelhřimov	8 993	16 152	11 910	37 055
Třebíč	14 249	23 597	16 738	54 584
Žďár nad Sázavou	14 617	27 821	15 870	58 308
Kraj Vysočina	59 034	113 087	79 834	251 955
ČR	685 271	2 503 052	2 072 613	5 260 936

Pramen: ČSÚ (1990): Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČSR za rok 1989; vlastní výpočty

Tab. 4 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 31.12. 1989 (%)

okres	sektor I [%]	sektor II [%]	sektor III [%]
Havlíčkův Brod	24,6	42,6	32,8
Jihlava	17,4	46,4	36,2
Pelhřimov	24,3	43,6	32,1
Třebíč	26,1	43,2	30,7
Žďár nad Sázavou	25,1	47,7	27,2
Kraj Vysočina	23,4	44,9	31,7
ČR	13,0	47,6	39,4

Pramen: ČSÚ (1990): Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČSR za rok 1989; vlastní výpočty

Z jednotlivých okresů Kraje Vysočina měl primární sektor na konci osmdesátých let největší (více než ¼ všech zaměstnaných) zastoupení v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou. V priméru pracovalo v obou okresech více než 14 tis. zaměstnanců, v okrese Třebíč to byl procentuální podíl 26,1 % a na Žďársku 25,1 %, následovaly okresy Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Pouze v okrese Jihlava podíl

zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství na celkové zaměstnanosti nedosahoval dvaceti procent. Nejvíce (více, než byl republikový průměr) „průmyslovým“ okresem Kraje Vysočina byl okres Žďár nad Sázavou (47,7 %), druhý nejvyšší podíl byl zaznamenán na Jihlavsku, naopak podíl sekundárního sektoru na celkové zaměstnanosti v okresech byl nejnižší na Havlíčkovobrodsku (42,6 %). Podíl ve službách byl na konci roku 1989 ve všech okresech kraje velmi podprůměrný, jednoznačně nejnižší hodnotu 27,2 % evidoval okres Žďár nad Sázavou, v souboru 76 okresů ČR byla hodnota druhá nejnižší v celé republice, hned po okrese Blansko (24,9 %).

Tab. 5 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v krajích ČR k 31.12. 1999 (%)

území	sektor I [%]	sektor II [%]	sektor III [%]
Praha	0,4	19,6	80,0
Středočeský kraj	7,0	40,9	52,1
Jihočeský kraj	8,9	39,6	51,5
Plzeňský kraj	7,8	38,5	53,7
Karlovarský kraj	3,6	40,6	55,8
Ústecký kraj	3,7	39,9	56,4
Liberecký kraj	4,5	45,1	50,4
Královehradecký kraj	7,4	41,8	50,8
Pardubický kraj	8,4	41,7	49,9
Kraj Vysočina	12,3	43,5	44,2
Jihomoravský kraj	5,7	36,0	58,3
Olomoucký kraj	7,2	39,9	52,9
Zlínský kraj	5,3	44,8	49,9
Moravskoslezský kraj	3,5	42,1	54,4
ČR	5,4	37,3	57,3

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní výpočty

Podíl zaměstnaných v prvním sektoru NH v Kraji Vysočina se oproti roku 1989 zmenšil skoro o polovinu, přesto byla tato hodnota (12,3 %) stále bezkonkurenčně nejvyšší ze všech krajů České republiky (rozdíl oproti druhé nejvyšší hodnotě v Jihočeském kraji byl 3,4 p.b. a oproti průměru ČR téměř 7 %).

K velmi významné změně došlo v druhém sektoru NH. Kraj Vysočina v tomto období dosahoval v sekundéru druhý nejvyšší podíl po Libereckém kraji. Změna má zřetelnou souvislost se vstupem zahraničního kapitálu, v procesu transformace také neukončilo (v poměru oproti ostatním krajům) svoji činnost tak mnoho významných zaměstnavatelů. Nejvyšší podíl je v tomto období již v třetím sektoru, nadále však služby zůstávají oproti celé republice velmi poddimenzované (nejnižší hodnota z celé ČR, více než 13 % rozdíl oproti republikovému průměru).

Tab. 6 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 31.12. 1999 (počet zaměstnaných)

okres	sektor I	sektor II	sektor III	celkem
Havlíčkův Brod	5 732	16 165	18 509	40 406
Jihlava	3 939	24 216	23 369	51 524
Pelhřimov	4 807	13 854	14 485	33 146
Třebíč	6 248	18 926	20 101	45 275
Žďár nad Sázavou	6 460	22 789	20 939	50 188
Kraj Vysočina	27 186	95 950	97 403	220 539
ČR	256 785	1 780 244	2 731 072	4 768 101

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní úpravy

Tab. 7 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 31.12. 1999 (%)

okres	sektor I	sektor II	sektor III
Havlíčkův Brod	14,2	40,0	45,8
Jihlava	7,6	47,0	45,4
Pelhřimov	14,5	41,8	43,7
Třebíč	13,8	41,8	44,4
Žďár nad Sázavou	12,9	45,4	41,7
Kraj Vysočina	12,3	43,5	44,2
ČR	5,4	37,3	57,3

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní výpočty

I na konci devadesátých let měl v Kraji Vysočina primární sektor nadále největší zastoupení, co se týče absolutního počtu zaměstnanců v okresech Třebíč (6 248) a Žďár nad Sázavou (6 460). Oproti roku 1989 zde však došlo k výraznému úbytku zaměstnanců přesahující v každém z těchto okresů hodnotu 8 tisíc. V procentuálním hodnocení tak měly vyšší podíl okresy Pelhřimov (14,5 %) a Havlíčkův Brod (14,2 %) a v rámci souboru 77 okresů ČR tento podíl znamenal druhé (Pelhřimov) resp. třetí (Havlíčkův Brod) nejvyšší pořadí (nejvyšší hodnota okres Plzeň – jih 15 %, nejnižší hodnota hlavní město Praha 0,4 %). V moravských okresech kraje byl úbytek počtu zaměstnaných v priméru daleko větší než v českých okresech. V druhém sektoru NH pracovalo na konci roku 1999 nejvíce osob v okrese Jihlava (47 %), zde došlo v sekundéru za desetiletí k nárůstu počtu zaměstnanců o více než 1 tisíc, naopak v okrese Žďár nad Sázavou došlo k poklesu o více než 5 tisíc osob (i přesto zde pracovalo 45,4 % všech zaměstnaných). V rámci souboru 77 okresů ČR znamenal podíl okresu Jihlava šestou nejvyšší hodnotu (nejvíce okresy Sokolov - 56,1 % a Mladá Boleslav - 53,4 %, nejméně opět hlavní město - 19,6 %). Nejmenší podíl zaměstnaných v druhém sektoru byl v okrese Havlíčkův Brod (40 %), tato hodnota znamenala v pořadí souboru 77 okresů 29. nejnižší místo. Podíl v třetím sektoru byl ve všech okresech kraje výrazně poddimenzovaný (krajský průměr byl nejnižší v celé ČR). Nejnižší podíl zaměstnanců byl v okrese Žďár nad Sázavou a jeho hodnota (41,7 %) byla nejnižší v rámci všech 77 okresů ČR. Nejvyšší hodnota podílu v kraji byla zaznamenána v okrese Havlíčkův Brod (oproti roku 1989 byla nyní vyšší než na Jihlavsku), jeho hodnota 45,8 % však znamenala

v rámci pořadí všech okresů ČR dvacátou nejnižší příčkou (pro porovnání nejvíce hlavní město Praha - 80 % a okres Brno-město se 70,7 %, VCRR MU (2002)).

Tab. 8 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR k 31.12. 1999 (Toušek, Tonev)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet (tis.)</i>	%	<i>počet (tis.)</i>	%
I.	27 186	12,3	256 785	5,4
II.	95 950	43,5	1 780 244	37,3
III.	97 403	44,2	2 731 072	57,3
Celkem	220 539	100,0	4 768 101	100,0

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní výpočty

Tab. 9 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR v roce 1999 (Výběrové šetření pracovních sil)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet (tis.)</i>	%	<i>počet (tis.)</i>	%
I.	29,4	12,7	237,0	5,0
II.	107,5	46,3	1 912,1	40,1
III.	95,1	41,0	2 615,0	54,9
Celkem	232,0	100,0	4 764,1	100,0

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

Tabulky č. 8 a 9 zaznamenávají stejný údaj – počet zaměstnanců v roce 1999 dle jednotlivých sektorů NH v absolutních hodnotách (údaje z VŠPS jsou v tisících) a v procentuálním podílu. Data, kvůli objektivitě, jsou hodnocena z různých zdrojů. Prvním zdrojem dat je interní databáze zaměstnanosti Výzkumného centra regionálního rozvoje Masarykovy univerzity a druhým jsou data z Výběrového šetření pracovních sil. Vyhodnocení dat z VŠPS ukazuje, že výsledky ze šetření mohou být pro regionálně geografický výzkum problematická. Největším nesouladem mezi výslednými daty obou zdrojů v Kraji Vysočina je rozdíl v počtu zaměstnanců v druhém sektoru (tento rozdíl činí více než 11 tis. zaměstnanců). Ne zcela objektivní je u VŠPS dat převládající zaměstnání v sekundéru (vůči třetímu sektoru) a oproti roku 1989 také procentuální nárůst v sekundárním sektoru o 1,4procentní body (když v ČR došlo k poklesu o 10,3 %). Z těchto důvodů považuji za směrodatná data VCRR MU a analyzuji pomocí těchto údajů.

Během deseti let počet zaměstnaných v primárním sektoru NH Kraje Vysočina poklesl o více než polovinu (o 53,9 %, a to z 59 tis. na 27,2 tis.). V celé ČR však pokles počtu zaměstnaných, zejména v zemědělství, byl daleko výraznější (počet zaměstnaných se snížil o 62,5 %). Procentuální podíl zaměstnaných v prvním sektoru ekonomiky kraje byl oproti průměru ČR vyšší o téměř 7procentních bodů. Jak dokládá tabulka Tab.8, i v druhém sektoru byl podíl pracujících v tomto sektoru nadprůměrný, v porovnání s republikovou hodnou činil rozdíl 6,2 p.b. Oproti roku 1989 došlo v kraji k poklesu o více než 17 tis. zaměstnanců (15 %), v České republice byl však pokles téměř 28 %. Počet

zaměstnaných osob ve službách v kraji byl již největší ze všech sektorů NH, rozdíl vůči druhému sektoru byl ale minimální (1 500 osob, 0,7 %), republikový rozdíl mezi danými sektory byl diametrálně odlišný – 20 %.

Tab. 10 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR v roce 2001 (Výběrové šetření pracovních sil)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet (tis.)</i>	<i>%</i>	<i>počet (tis.)</i>	<i>%</i>
I.	26,2	11,0	216,0	4,6
II.	108,5	45,3	1 888,1	39,9
III.	104,6	43,7	2 623,6	55,5
Celkem	239,3	100,0	4 727,7	100,0

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

Tab. 11 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR k 1.3. 2001 (Sčítání lidu)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet</i>	<i>%</i>	<i>počet</i>	<i>%</i>
I.	24 546	10,3	223 182	4,7
II.	111 142	46,5	1 924 358	40,4
III.	103 190	43,2	2 618 923	54,9
Celkem	238 878	100,0	4 766 463	100,0

Pramen: ČSÚ (2003a): Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – obyvatelstvo Česká republika; ČSÚ (2003b): Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – obyvatelstvo Kraj Vysočina; vlastní výpočty

Tabulky Tab. 10 a Tab. 11 porovnávají nadále stejné údaje – počet zaměstnanců v roce 2001 dle jednotlivých sektorů NH v absolutních a relativních hodnotách. Zdrojem dat jsou v tomto případě VŠPS a Sčítání lidu, domů a bytů 2001 (SLDB). Data v tomto případě, oproti datům v roce 1999 mezi VŠPS a VCRR MU, nedosahují tolik odlišných informací, maximální procentuální rozdíl je v kraji 1,2 % v druhém sektoru a v ČR 0,6 % v sektoru třetím.

V roce 2001 byl největší počet osob v Kraji Vysočina zaměstnán nadále v druhém sektoru. Počet zaměstnaných v sektoru prvním stále klesal (úbytek oproti roku 1999 činil v případě VŠPS 9,7 % a v případě SLDB 4 %), avšak nedosahoval ani poloviny republikových počtů. V druhém sektoru pracovalo v kraji přibližně 110 tis. osob, tedy asi 46 % všech zaměstnaných (v ČR tento podíl činil přibližně 40 %).

Tab. 12 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v krajích ČR k 26.3. 2011 (%)

území	sektor I [%]	sektor II [%]	sektor III [%]
Praha	0,4	17,0	82,6
Středočeský kraj	3,2	33,9	62,9
Jihočeský kraj	6,4	43,8	49,8
Plzeňský kraj	4,4	40,3	55,3
Karlovarský kraj	2,5	36,5	61,0
Ústecký kraj	2,1	39,4	58,5
Liberecký kraj	2,1	39,4	58,5
Královehradecký kraj	4,0	40,1	55,9
Pardubický kraj	4,2	41,8	54,0
Kraj Vysočina	6,9	44,2	48,9
Jihomoravský kraj	3,1	35,4	61,5
Olomoucký kraj	3,7	38,8	57,5
Zlínský kraj	2,8	45,2	52,0
Moravskoslezský kraj	1,9	40,9	57,2
ČR	3,1	36,2	60,7

Pramen: ČSÚ (2012a): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Česká republika; vlastní výpočty

Na konci roku 2011 ve všech krajích ČR převládal počet zaměstnaných osob ve třetím sektoru NH. Podíl zaměstnaných v prvním sektoru NH v Kraji Vysočina se nadále snižoval, za deset let (od roku 2001) došlo ke snížení počtu pracujících v tomto sektoru o 10 tisíc zaměstnanců, procentuální podíl se snížil z 10,7 % (průměrná hodnota z dat VŠPS a SLDB) na hodnotu 6,9 %. Hodnota tohoto podílu byla nadále (1. sektor) nejnižší v souboru všech krajů ČR, rozdíl oproti Jihočeskému kraji (v pomyslném pořadí druhém s 6,4 %) však byl již pouze 0,5 % a vůči republikovému průměru činil 3,8 %. Pro porovnání, průměrný (republikový) procentuální rozdíl činil v tomto desetiletí přibližně 1,5 %. Druhý sektor ekonomiky kraje zaznamenal propad počtu zaměstnanců přibližně o 12 tisíc osob (přibližně 11 %), v procentuálním podílu sektoru se ale jedná o rozdíl nedosahující hodnoty 2 %. Podíl zaměstnaných v průmyslu a stavebnictví v roce 2011 činil 44,2 % a v souboru všech krajů ČR byl druhý nejvyšší po Zlínském kraji (45,2 %). Naopak třetí sektor kraje byl v žebříčku krajů ČR na posledním místě s nejnižší hodnotou 48,9 %, oproti druhému Jihočeskému kraji činil rozdíl 1,2 %, avšak v porovnání s republikovým průměrem byl rozdíl v podílu zaměstnaných již téměř 12 %. Co se týče absolutních hodnot, došlo v Kraji Vysočina mezi léty 2001 a 2011 k nárůstu počtu zaměstnanců ve službách o přibližně 4 tisíce osob.

Tab. 13 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 26.3. 2011 (počet zaměstnaných)

okres	sektor I	sektor II	sektor III	celkem
Havlíčkův Brod	3 241	18 068	20 001	41 310
Jihlava	2 248	21 864	25 491	49 603
Pelhřimov	2 900	13 470	15 638	32 008
Třebíč	3 216	20 432	23 299	46 948
Žďár nad Sázavou	3 711	23 652	23 511	50 874
Kraj Vysočina	15 316	97 487	107 940	220 743
ČR	139 889	1 660 061	2 780 764	4 580 714

Pramen: ČSÚ (2012a): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Česká republika; ČSÚ (2012b): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Kraj Vysočina; vlastní výpočty

Tab. 14 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v okresech Kraje Vysočina k 26.3. 2011 (%)

okres	sektor I [%]	sektor II [%]	sektor III [%]
Havlíčkův Brod	7,8	43,9	48,4
Jihlava	4,5	44,2	51,3
Pelhřimov	9,0	42,2	48,8
Třebíč	6,8	43,6	49,6
Žďár nad Sázavou	7,2	46,6	46,1
Kraj Vysočina	6,9	44,2	48,9
ČR	3,1	36,2	60,7

Pramen: ČSÚ (2012a): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Česká republika; ČSÚ (2012b): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Kraj Vysočina; vlastní výpočty

Podíl zaměstnaných v zemědělství, lesnictví a rybolovu Kraje Vysočina byl v roce 2011 ve všech okresech kraje nadále výrazně nadprůměrný. Nejvyšší podíl byl na Pelhřimovsku (9 %), nejnižší v okrese Jihlava (4,5 %, i tento údaj však překračoval republikový průměr téměř o 1,5 procentní bod). Nejvíce zaměstnaných v roce 2011 v druhém sektoru bylo v kraji v okrese Žďár nad Sázavou (absolutní počet překračoval i počet zaměstnaných ve službách), podíl těchto zaměstnanců v průmyslu a stavebnictví činil 46,6 %. Nejmenší podíl zaměstnanců v průmyslu a stavebnictví byl naopak na Pelhřimovsku (relativní hodnota podílu byla o 6 procentních bodů vyšší, než byl celorepublikový podíl). Jak již bylo zmíněno, krajský podíl zaměstnanosti ve službách byl nejnižší v celé ČR, žádný okres nepřekročil republikovou hodnotu podílu zaměstnanosti v terciéru. Nejvíce zaměstnaných v třetím sektoru krajské ekonomiky bylo v roce 2011 na Jihlavsku. Podíl zaměstnaných ve službách v tomto regionu (49,6 %) byl o 9,4 b.p. nižší než republikový průměr. Nejnižší podíl byl na Žďársku, ve službách zde pracovalo 46,1 % všech zaměstnaných (viz Tab. 13, Tab. 14).

Tab. 15 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR k 26.3. 2011 (Sčítání lidu)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet</i>	%	<i>počet</i>	%
I.	15 316	6,9	139 889	3,1
II.	97 487	44,2	1 660 061	36,2
III.	107 940	48,9	2 780 764	60,7
Celkem	220 743	100,0	4 580 174	100,0

Pramen: ČSÚ (2012a): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Česká republika; ČSÚ (2012b): Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Kraj Vysočina; vlastní výpočty

Tab. 16 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR v roce 2011 (Výběrové šetření pracovních sil)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet (tis.)</i>	%	<i>počet (tis.)</i>	%
I.	13,2	5,6	145,6	3,0
II.	104,5	44,8	1 873,3	38,4
III.	115,6	49,6	2 853,5	58,6
Celkem	233,3	100,0	4 872,4	100,0

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

Strukturu zaměstnanosti v kraji a České republice, tj. počet zaměstnanců v roce 2011 dle jednotlivých sektorů NH v absolutních a relativních hodnotách zobrazují tabulky Tab. 15 a Tab. 16. Zdrojem dat jsou VŠPS a SLDB z roku 2011. Největší rozdílnost v relativních údajích obou zdrojů byla v kraji v prvním sektoru, tj. 1,3 p.b. , v údajích za ČR v sektoru druhém – 2,2 %. Data potvrzují odlišnost kraje vůči republikovému průměru v poměrném zastoupení, relativně vysokou zaměstnanost v prvním a druhém sektoru a nízkou zaměstnanost v sektoru třetím.

Tab. 17 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů ekonomiky v Kraji Vysočina a ČR v roce 2014 (Výběrové šetření pracovních sil)

sektory	Kraj Vysočina		ČR	
	<i>počet (tis.)</i>	%	<i>počet (tis.)</i>	%
I.	15,8	6,6	136,7	2,7
II.	105,7	44,3	1 892,1	38,0
III.	117,0	49,1	2 945,4	59,3
Celkem	238,5	100,0	4 974,3	100,0

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

V roce 2014 se struktura zaměstnanosti v ČR i Kraji Vysočina oproti roku 2011 změnila jen minimálně, nadále se potvrzuje rozdíl struktury zaměstnanosti kraje vůči republikové. Dle VŠPS pracovalo v kraji v zemědělství, lesnictví a rolnictví 6,6 % zaměstnanců (rozdíl podílu vůči republikovému průměru byl +3,9 %), v průmyslu a stavebnictví 44,3 % všech zaměstnaných (rozdíl + 6,3 %) a ve službách 49,1 % zaměstnanců (-10,2 %).

5.1.2 Odvětvová struktura

Tab. 18 Struktura zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu okresů Kraje Vysočina podle odvětví nebo jejich agregací k 31.12.1989 (v % na celkovém počtu zaměstnaných)

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	3,7	8,8	2,5	0,7	6,0	1,0	14,8	0,2
Jihlava	3,7	8,3	5,3	0,3	2,9	1,4	13,5	3,9
Pelhřimov	2,0	11,3	3,8	0,1	0,9	1,9	6,1	0,0
Třebíč	2,1	13,0	5,1	0,0	0,4	0,8	10,7	0,3
Žďár nad Sázavou	1,8	4,7	3,3	0,2	0,5	4,0	18,4	4,1
Kraj Vysočina	2,8	9,8	4,3	0,3	2,1	2,0	13,6	1,9
ČR	2,8	5,3	3,5	2,3	2,3	4,9	11,3	2,9

Pramen: ČSÚ (1990): Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČR za rok 1989; vlastní výpočty

Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovozpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

Největším zaměstnavatelem v Kraji Vysočina na konci osmdesátých let bylo strojírenství s více než 34 tis. pracovníků (tj. 13,6 %). Vysokou zaměstnaností vynikala také agregace odvětví textilního, oděvního a kožedělného průmyslu (TOK), ve které pracovalo téměř 25 tis. osob. Strojírenský průmysl byl největším zaměstnavatelem v okresech Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod a Jihlava. Strojírenství Žďárska se podílelo polovinou na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu okresu. Ve zbylých okresech (Pelhřimov a Třebíč) na prvním místě bylo odvětví TOK (viz Tab. 18).

Objektivnější informaci o odvětvové struktuře zpracovatelského průmyslu v okresech Kraje Vysočina poskytují vypočtené indexy specializace (IS). Ty porovnávají strukturu zpracovatelského průmyslu okresu se strukturou celé republiky. V případě hodnot vyšších než 1 u jednotlivých odvětví, lze hovořit o specializaci okresu právě na toto odvětví. Index specializace u agregovaného odvětví TOK dosáhl velmi vysokých hodnot u okresů Pelhřimov (2,47) a Třebíč (2,45); na Pelhřimovsku jde především o dílčí odvětví textilního průmyslu (IS – 2,89), na Třebíčsku o odvětví kožedělného průmyslu (IS – 2,67). IS vyšší než 2 byl zaznamenán již jenom u okresu Havlíčkův Brod (2,41 – průmysl sklářský a stavebních hmot). V případě Havlíčkova Brodu šlo (kromě průmysl sklářského a stavebních hmot) o specializaci na potravinářský průmysl (1,67). U okresu Jihlava, kromě agregace TOK (společně s okresy Třebíč a Pelhřimov), byla zřetelná specializace také na dřevozpracující, papírenský, polygrafický a ostatní průmysl. Výše uvedenou specializaci Žďárska potvrzuje i vypočítaný IS pro strojírenství (1,63). Kraj Vysočina měl na konci 80. let oproti České republice méně významné zastoupení elektrotechniky (0,65), výjimkou byly okresy Žďár nad Sázavou a Jihlava, ve kterých IS mírně překračoval hodnotu 1. Žádný okres Vysočiny nebyl specializován na průmysl chemický a také na průmysl hutnický a kovozpracující (viz Tab. 19).

Tab. 19 Indexy specializace odvětví zpracovatelského průmyslu v okresech Kraje Vysočina k 31.12.1989

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	1,33	1,67	0,70	0,30	2,58	0,21	1,31	0,07
Jihlava	1,36	1,57	1,51	0,14	1,23	0,28	1,19	1,34
Pelhřimov	0,73	2,14	1,07	0,02	0,39	0,38	0,54	0,00
Třebíč	0,75	2,45	1,45	0,02	0,17	0,16	0,95	0,09
Žďár nad Sázavou	0,65	0,89	0,93	0,10	0,20	0,81	1,63	1,40
Kraj Vysočina	1,02	1,85	1,22	0,12	0,92	0,41	1,21	0,65
ČR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Pramen: ČSÚ (1990): Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství v ČR za rok 1989; vlastní výpočty

Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovozpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

Zaměříme-li se na průmyslové podniky, lze na tomto příkladu poměrně dobře demonstrovat systém centrálně řízeného hospodářství, které bylo charakteristické pro země tehdejšího socialistického bloku. Na konci osmdesátých let existovalo na území kraje celkem 13 průmyslových podniků, které zaměstnávaly více než 2 tis. zaměstnanců, z toho v šesti pracovalo dokonce nad 3 tis. zaměstnanců (Tab. 20). V těchto 13 největších podnicích pracovalo přes 40 tisíc lidí a s téměř 18 procentními body se podílely na celkové zaměstnanosti na území dnešního kraje. Významní zaměstnavatelé na konci osmdesátých by se dozajista našli i mimo druhý sektor, avšak statistiky nesledovaly dostatečným způsobem tyto subjekty. Pravděpodobně nejvíce zaměstnanců měly státní podniky Československé dráhy a Česká pošta. V žebříčku největších průmyslových subjektů Kraje Vysočina (Tab. 20) měly převahu strojírenské firmy (na toto odvětví se jich zaměřovalo sedm), další dva subjekty pracovaly v oblasti textilního průmyslu a po jednom podniku je zastoupen průmysl kožedělný, sklářský, energetický a těžba surovin. V tabulce je zobrazen název podniku, jeho zaměření a také počet zaměstnanců. Jelikož měla většina podniků na Vysočině více poboček, byly pro potřeby této práce počty zaměstnanců v jednotlivých pobočkách sečteny, je tedy vypočítán počet zaměstnanců daného podniku za všechny pobočky na Vysočině. Před rokem 1989 byla typická polycentrická struktura podniků. Detašovaná pracoviště byla zakládána dvěma způsoby. Prvním bylo začlenění již existujících závodů do struktur nově vznikajícího socialistického gigantu při zestátnování. Druhou možností bylo založení nové pobočky často v odlehlých místech, kde bylo nutné nabídnout pracovní příležitosti v direktivním ekonomickém systému. Z 13 největších podniků mělo více provozů osm z nich. Podniky měly většinou pobočky na území kraje, avšak některé další působily i za hranicemi kraje. Nejvíce detašovaný pracovišť na území kraje měl strojírenský podnik Agrozet, působil na osmi místech kraje.

Tab. 20 Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Kraje Vysočina na konci 80. let (s více než 2 tis. zaměstnanci)

	Název	Odvětví průmyslu	Sídlo podniku (závodu)	Počet pracovníků
1	Žďas	Strojírenský	Žďár nad Sázavou	5 560
2	Motorpal	Strojírenský	Jihlava	4 942
3	ZGK Třebíč (BOPO)	Kožedělný	Třebíč	4 504
4	Česloslovenský uranový průmysl	Těžba surovin	Dolní Rožínka	4 060
5	Bohemia Poděbrady	Sklářský	Světlá nad Sázavou	3 452
6	Agrozet Pelhřimov	Strojírenský	Pelhřimov	3 442
7	Strojírny Chotěboř	Strojírenský	Chotěboř	2 800
8	PBS Brno	Strojírenský	Třebíč, Velká Bíteš	2 796
9	Jaderná elektrárna Dukovany	Energetický	Dukovany	2 749
10	Modeta	Textilní	Jihlava	2 667
11	Pleas	Oděvní	Havlíčkův Brod	2 403
12	Elitex	Strojírenský	Třebíč	2 145
13	Kovofiniš	Strojírenský	Ledeč nad Sázavou	2 100

Pramen: ČSÚ (1988): Provozovny ústředně řízeného průmyslu v ČSR k 31.12.1987; vlastní úpravy

Největším zaměstnavatelem na konci osmdesátých let byl na území kraje strojírenský podnik **Žďas Žďár n. S.**, byl to jediný podnik na Vysočině s více než 5 tis. zaměstnanci. Je to jeden z mála podniků, ve kterém byly všichni zaměstnanci koncentrováni v jedné pobočce. Společnost se zaměřovala na válcování plechů a výrobu produktů ze železa. První zmínky o zpracování kovu na Žďársku byly zaznamenány již ve středověku v souvislosti s nalezištěm železné rudy v okolí. Novodobá historie podniku se začala psát v roce 1951, kdy byl založen Žďas Žďár n. S. Plná výroba pak byla zahájena o pět let později (FILKA, RIPPEROVÁ, 2005).

Druhým největším podnikem na Vysočině na konci osmdesátých let byl **Motorpal Jihlava**. Řadil se k podnikům s více pobočkami a mimo okres Pelhřimov působil ve všech regionech kraje. Celkem společnost zaměstnávala necelých 5 tis. lidí. Nejvíce jich pracovalo přímo v Jihlavě (2 676 zaměstnanců), počet zaměstnávaných osob nebyl zanedbatelný ani v ostatních pobočkách v Telči, Velkém Meziříčí, Jemnici, Havlíčkově Brodu a Batelově. Motorpal Jihlava, i se svými pobočkami, se zaměřoval na výrobu komponentů pro vznětové motory a různá další zařízení pro dopravní průmysl. Historie společnosti začíná v roce 1946 ještě jako pobočka národního podniku PAL České Budějovice, postupně došlo k osamostatnění a od roku 1950 funguje podnik pod novým názvem Motorpal Jihlava. Výrobní zaměření podniku bylo unikátní na celém území republiky a zůstalo po celou historii téměř nezměněno (JAROŠ, 2001).

Největším průmyslovým podnikem v okrese Třebíč byly **Závody Gustava Klimenta**. Podnik na konci roku 1987 zaměstnával více než 4 500 lidí. Hlavní činností byla výroba obuvi, dále se podnik také zabýval výrobou galanterního zboží a výrobou obuvnických komponent a lepidel. ZGK figurovaly na

dvou místech kraje, 80 lidí zaměstnávala pobočka v Bystřici n. P., ale zbytek téměř 4,5 tis. lidí pracovalo v Třebíči. Pokud bychom vybírali pouze jednotlivé pobočky, byl by podnik druhým největším zaměstnavatelem v kraji (BEČKOVÁ a kol., 2003). Zpracování kůže má v Třebíči dlouholetou tradici, rozvíjelo se již od 18. století, postupně se město stalo největším producentem bot v císařství. Největší továrnou byla společnost Budischowsky a synové, která již v roce 1906 měla 1 tis. zaměstnanců. Od roku 1892 začala firma ovládat konkurenční podniky, takže od této doby získala a udržovala si první místo mezi kožedělnými továrnami v Rakousku, a to jak ve výrobě kůží, tak i ve výrobě obuvi, především vojenské. Koncem války zaměstnávala celá firma dohromady 10 tisíc dělníků a v Třebíči kolem 6 tisíc. Od roku 1931 figurovala obuvnická výroba v Třebíči pod hlavičkou podniků Tomáše Bati, když společnost Budischowsky zlínské podnikatelé odkoupili. Od srpna 1933 nese třebíčský závod jméno Baťa a. s., pobočný závod v Třebíči – Borovině a k obuvnické výrobě zavádí Baťa také výrobu punčochářskou. Zestátněním baťových závodů v Třebíči vznikl největší průmyslový podnik na Třebíčsku, Závody Gustava Klimenta. Tento kožedělný a obuvnický podnik byl spíše známý pod názvem BOPO. V roce 1986 tehdejší národní podnik ZGK produkoval ročně 22 milionů párů obuvi, což představovalo téměř 25 % celkové produkce obuvi v ČSSR a také byl druhým největším producentem obuvi v ČSSR, punčochářského zboží se vyrábělo ročně 33 milionů párů a podnik byl tak největším producentem punčochářského zboží v tehdejší republice (MEJZLÍK, 1972, JANÁK, 1981).

Pro zaměstnanost v kraji byl na konci osmdesátých let důležitý státní podnik **Československý uranový průmysl**, který v závodě Dolní Rožínka zaměstnával více než 4 tis. pracovníků. Pro uranový průmysl pracovalo v celé republice na konci roku 1989 více než 30 tis. osob, nejvíce v okresech Příbram, Česká Lípa a Žďár nad Sázavou. Historie překotného rozvoje těžby uranových rud v Československu po 2. světové válce začala přísně důvěrnou dohodou vlád ČSR a SSSR z listopadu 1945 o těžbě uranové rudy v ČSR a dodávkách uranu do SSSR. Původní těžební důlní podnik se specializací na těžbu uranové rudy byl založen v roce 1946 a nesl název Jáchymovské doly. V roce 1955 byl po reorganizaci přejmenován na Ústřední správa výzkumu a těžby radioaktivních surovin (ÚSVTRS). Ředitelství zůstávalo v Jáchymově. Teprve v roce 1960 došlo k přemístění do Příbrami, kam se postupně přesunula většina těžby. Od roku 1967 existoval podnik pod označením Československý uranový průmysl (ČSUP). Těžba v Dolní Rožínce započala v roce 1953 (BALOUNOVÁ, 2016).

Dále na území dnešního kraje existovaly dále dvě společnosti s počtem nad 3 tis. zaměstnanců.

První z nich byla pobočka skláren **Bohemia Poděbrady** ve Světlé nad Sázavou. Kvůli dobrým podmínkám, jako je výskyt křemene a dřeva, je Světlá se sklem spojována řadu století. První větší manufaktury se zde začínají vyskytovat v druhé polovině 19. století. Moderní výroba pod

společností Bohemia Poděbrady pak začíná roku 1970. Kromě ředitelství podniku v Poděbradech, měl podnik další 4 závody po celé republice. Pobočky na Jihlavsku a Třebíčsku byly součástí závodu číslo 3 a pobočky na Havlíčkovobrodsku závodu 4. Provozy se na území dnešního Kraje Vysočina nacházely ve Světlé (2153 zam.), Dobroníně (534 zam.), Jihlavě (424), Kněžicích (220) a Úsobí (162). Převážná část činnosti spočívala v tradiční ruční výrobě skla a klasickém broušení, v Dobroníně Jihlavě byla soustředěna výroba broušeného olovnatého křišťálu (JAROŠ, 2001).

Největším zaměstnavatelem na Pelhřimovsku byl **Agrozet**, ve kterém dohromady pracovalo 3,4 tis. lidí. Podnik působil ale ve všech okresech kraje, nejvíce lidí pracovalo v hlavním sídle v Pelhřimově (1537 zam.), další pobočky byly v Humpolci (829), Přibyslavi (268), Počátkách (253), Třešti (247), Velkém Meziříčí (127), Opatově (95), Kamenici n. L. (86). Podnik se zaměřoval na výrobu různých zemědělských strojů a komponentů pro jejich výrobu. Kořeny zámečnické výroby zde můžeme najít na konci 19. století. Po druhé světové válce vzniká národní podnik Agrostroj Pelhřimov, jenž se v osmdesátých letech stal součástí státního koncernu Agrozet (KVÁŠOVÁ, SEDLÁK, 2015).

Největším zaměstnavatelem na Havlíčkovobrodsku byly na konci osmdesátých let **Strojírny Chotěboř**. K 31. 12. 1987 zde ve třech provozech (Chotěboř, Ždírec nad Doubravou, Staré Ransko) pracovalo dohromady 2 800 zaměstnanců. Historie podniku začíná v roce 1906, kdy zde byla zbudována malá textilní továrnička. K důležité změně dochází v období hospodářské krize, kdy výroba stagnovala a byl dán návrh na prodej továrny. Na sklonku roku 1936 firmu kupuje pražský továrník Vilém Eckhardt a do Chotěboře přesunuje veškerou svou činnost. Před rokem 1945 má továrna již 2 500 zaměstnanců, vyrábí se zde například autogenní a řezací přístroje, vojenské masky, dýchací přístroje, torny na filtry, generátory na dřevoplyn, vrtulové kryty a chladiče pro letadla, topná tělesa do tanků, truhlářské výrobky ... Po znárodnění bylo podniku určeno nové jméno „Chotěbořské kovodělné závody, národní podnik Chotěboř“ a vyráběli se zde především stroje a zařízení pro mlékárny a zařízení pro pivovary (BERÁNKOVÁ a kol., 2004).

První brněnská strojírna měla v osmdesátých letech pět provozů (všechny na Moravě), včetně svého sídla v Brně. Na Vysočině měl podnik dva provozy, v Třebíči a ve Velké Bíteši. Oba závody fungovaly nezávisle na sobě a podřízení byly přímo mateřskému podniku, zaměření však v obou městech bylo podobné, nejvíce se specializovali na výrobu komponentů pro energetické systémy. Více než tisíc zaměstnanců na konci roku 1987 vykazoval třebíčský závod, bítešský měl přes 1 600. Dějiny První brněnské strojírny Třebíč mají svůj počátek v 19. století, kdy soukromé firmy Wallig a Benz v nově postaveném závodě začaly s výrobou motorů, kotlů, nádrží, zemědělských strojů a zařízení do pivovarů a cukrovarů. Obě firmy byly v r. 1948 začleněny do koncernu První brněnská strojírna Brno jako jeden z jejích závodů. V 60. letech 20. století byl v Třebíči vybudován nový závod, jehož výroba byla dále orientována na produkci energetických zařízení. Tovární haly ve Velké Bíteši

byly vybudovány v roce 1950, v roce 1969 zprovozněna slévárna přesného lití a v 70. letech zahájen vývoj generátorů vzduchu a pomocných energetických jednotek (BEČKOVÁ a kol., 2003).

Rozhodnutím vybudovat v okrese Třebíč jadernou elektrárnu, vznikl druhý největší zaměstnavatel v okrese Třebíč na konci osmdesátých let. **Jaderná elektrárna Dukovany**, jeden z pilířů české energetické soustavy, je umístěna asi 30 kilometrů jihovýchodně od Třebíče, v trojúhelníku, který je vymezen obcemi Dukovany, Slavětice a Rouchovany. V blízkosti elektrárny bylo na řece Jihlavě vybudováno vodní dílo Dalešice s přečerpávací vodní elektrárnou. S výstavbou se začalo v roce 1978 a první reaktorový blok se dočkal svého zpuštění roku 1985 a roku 1987 již byli v provozu čtyři reaktory. Plným provozem elektrárny vznikl největší zdroj elektrické energie v tehdejším Československu s výkonem 4 x 440 W. V prvních letech provozu elektrárna zaměstnávala přibližně 2 700 osob. Díky výstavbě jaderné elektrárny došlo také k významnému populačnímu růstu okresního města. V Třebíči byla realizována bytová výstavba pro zaměstnance elektrárny (BEČKOVÁ a kol., 2003).

Po staletí byla pro značnou část území kraje dominujícím odvětvím textilní výroba. V Jihlavě už ve 14. století docházelo k útlumu těžby stříbra a přední roli zde až do první poloviny 19. století hrála výroba sukna. Soukenictví bylo od počátku 16. století hluboce zakořeněno také na Pelhřimovsku (celé území s centry Humpolec, Pelhřimov, Pacov), méně a roztroušeně již na Havlíčkovobrodsku. V textilní výrobě se v kraji Vysočina v průběhu 20. století prosazovaly pletařské závody. V Havlíčkově Brodě už na konci 19. století vznikly dvě významné firmy zabývající se výrobou různých druhů pleteného zboží (punčochy, ponožky, rukavice). V roce 1939 došlo z původní továrny založené Josefem Mahlerem ke vzniku nové společnosti s názvem **PLEAS** (BERÁNKOVÁ, 2004). Pod tímto názvem funguje významný producent spodního prádla doposud. Ze znárodněných pletařských závodů vznikla po II. světové válce další významná textilka v kraji – **Modeta Jihlava** (JAROŠ, 2001). Na konci osmdesátých let zaměstnávala Modeta více než 2,6 tis. zaměstnanců, pod níž kromě největšího jihlavského závodu (1,5 tis. pracujících) spadala detašovaná pracoviště také v pěti dalších obcích. S výjimkou pelhřimovského závodu, který zaměstnával 600 osob, měly ostatní pobočky méně než 200 pracovníků. Tři provozy měly v kraji Vysočina také pletařské závody Pleas. Kromě největšího závodu v Havlíčkově Brodě (1,9 tis. osob) byly menší závody lokalizovány v Lukách nad Jihlavou (300) a v Polné (252) v okrese Jihlava a dalších 7 závodů ve středních a východních Čechách. Za začátek historie třetího největšího zaměstnavatele v okrese Třebíč, firmy UNIPLET, je možno označit rok 1949, kdy byly v Třebíči položeny základy pro zahájení vývoje a výroby maloprůměrových pletacích strojů výlučně české provenience. Tehdy Závody Gustava Klimenta získaly malou provozovnu DEKVA a proměnily ji ve vlastní strojírenský závod na výrobu náhradních dílů k pletacím strojům zahraničního původu. V roce 1950 byl tento závod přičleněn k národnímu

podniku Kovosvit Sezimovo Ústí. V roce 1953 byl z podniku Kovosvit vyčleněn, byly postaveny nové výrobní haly a společnost byla přejmenována na Západosmoravské strojírny. Od toho roku podnik působil ve stejných místech. V polovině 70. let byla zaregistrována značka UNIPLET jako ochranná známka a díky rostoucímu exportu se brzy stala velmi známou po celém světě. V roce 1976 vznikla společnost **Elitex**, koncern textilního průmyslu v bývalém Československu, do kterého Uniplet patřil až do roku 1990. V tomto období se zařadil Uniplet mezi pět nejvýznamnějších výrobců ponožkových a punčochových strojů na světě. V roce 1989 pracovalo v podniku přibližně 2 100 osob (BEČKOVÁ a kol., 2003).

V roce 1949 vznikl strojírenský podnik **KOVOFINIŠ**, n.p. se sídlem v Praze. Roku 1950 bylo přemístěno podnikové vedení Kovofiniše z Prahy do závodu původně plánovaného na výrobu plyše a stuh v Ledči nad Sázavou. Postupně se sem soustředilo asi 19 odloučených provozoven rozmístěných v Čechách i na Moravě. Cílem přesunutí Kovofiniše do Ledče nad Sázavou bylo vyřešit vysokou míru nezaměstnanosti a zvýšit životní úroveň obyvatel. V roce 1951 byla zahájena výroba s vlastním výrobním programem zaměřeným na zařízení pro povrchové úpravy. Na konci osmdesátých let zaměstnával podnik 2 100 osob (BERÁNKOVÁ a kol., 2004).

Tab. 21 Struktura zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu okresů Kraje Vysočina podle odvětví nebo jejich agregací k 31.12.1999 (v % na celkovém počtu zaměstnaných)

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	3,9	5,6	4,1	1,1	5,9	2,8	7,8	1,9
Jihlava	7,0	4,8	6,1	0,6	3,2	3,1	8,3	4,3
Pelhřimov	4,1	8,5	9,9	0,7	0,8	2,0	6,7	2,2
Třebíč	4,6	8,7	5,7	0,6	0,3	4,3	3,5	1,7
Žďár nad Sázavou	2,8	3,8	4,1	1,8	0,6	5,5	12,4	4,8
Kraj Vysočina	4,5	6,1	5,8	1,0	2,1	3,7	7,9	3,1
ČR	3,1	3,1	4,1	2,1	1,6	4,9	5,0	3,1

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní výpočty

Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovožpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

Přestože došlo ve strojírenství kraje k poklesu počtu pracovníků o polovinu, roli největšího zaměstnavatele na konci tisíciletí v Kraji Vysočina nadále zastávalo (s více než 17 tis. pracovníků tj. 7,9 %). Pozici druhého zaměstnavatele v kraji také plnila agregace odvětví TOK, ve které pracovalo téměř 13 tis. osob (přesto, že došlo k úbytku více než 11 tisíc zaměstnanců). Strojírenský průmysl byl stále dominantní v okrese Žďár nad Sázavou (12,4 %), méně již na Jihlavsku (8,3 %) a Havlíčkobrodsku (7,8 %). Strojírenství v okrese Žďár nad Sázavou se podílelo téměř 35 % na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu. V okrese Třebíč a Pelhřimov, jak je znázorněno v

Tab. 21 bylo, na prvním místě nadále odvětví TOK, i když došlo k poklesu počtu zaměstnanců (Třebíč -2 tis., Pelhřimov -1,3tis.).

Tab. 22 Indexy specializace odvětví zpracovatelského průmyslu v okresech Kraje Vysočina k 31.12. 1999

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	1,27	1,77	1,01	0,49	3,62	0,56	1,55	0,60
Jihlava	2,29	1,51	1,51	0,26	1,95	0,63	1,65	1,38
Pelhřimov	1,32	2,71	2,43	0,32	0,47	0,40	1,34	0,71
Třebíč	1,49	2,77	1,39	0,28	0,18	0,86	0,69	0,53
Žďár nad Sázavou	0,91	1,22	1,01	0,85	0,37	1,11	2,47	1,54
Kraj Vysočina	1,48	1,93	1,41	0,45	1,31	0,74	1,57	1,00
ČR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní výpočty

Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovo zpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

Nejvyšší index specializace v roce 1999 vykázala v kraji agregace odvětví TOK (1,93) následována strojírenstvím (1,57), potravinářstvím (1,48), dřevařským, papírenským a polygrafickým průmyslem (1,41) a průmyslem skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (1,31). Mimořádnou specializací okresu Havlíčkův Brod byl na konci tisíciletí průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (3,62), okresu Třebíč agregace TOK (2,77), okresu Pelhřimov agregace TOK (2,71) a dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní průmysl (2,41), okresu Žďár nad Sázavou strojírenství (2,47) a okresu Jihlava potravinářství (2,29), průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (1,95) a strojírenství (1,65). Žádný z okresů neměl specializaci na chemický a hutnický a kovo zpracující průmysl (u okresu Žďár nad Sázavou jen minimální – 1,11).

Devadesátá léta znamenala změnu jak ve struktuře zaměstnanosti, tak v situaci jednotlivých průmyslových podniků. U podniků se měnily majetkové poměry, vlastníci i počet zaměstnanců. Mnohdy obrovské kolosy se rozdělily na menší na sobě nezávislé celky. Mnohé měnily své majitele a některé skončily také v rukou zahraničních investorů a dál se úspěšně rozvíjely. Všechny podniky však takové štěstí neměly, docházelo k postupnému útlumu výroby vinou ztráty odbytišť vytvořených za řízené ekonomiky, propouštění a někdy také k úplnému zrušení výroby a uzavření celého podniku. Takto to bylo i na Vysočině.

Tab. 23 Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Kraje Vysočina v roce 2001

	Název	Odvětví průmyslu	Sídlo podniku (závodu)	Počet pracovníků
1	BOSCH DIESEL s.r.o.	Strojírenský	Jihlava	4 108
2	ŽĎAS a. s.	Strojírenský	Žďár nad Sáz.	3 151
3	MOTORPAL a. s.	Strojírenský	Jihlava	2 799
4	Sklo Bohemia a.s.	Sklářský	Světlá nad Sáz.	1 697
5	ČEZ a.s., Praha	Energetický	Dukovany	1 556
6	Kostecké uzeniny a.s.	Potravinářský	Kostelec	1 446
7	Tesla Jihlava a.s.	Elektrotechnický	Jihlava	1 096
8	DIAMO s.p., o.z. GEAM	Těžební	Dolní Rožínka	1 066
9	Automotive Lighting s.r.o.	Elektronický	Jihlava	1 028
10	Jihlavské sklárny Bohemia a.s.	Sklářský	Jihlava	964
11	PBS Velká Bíteš a.s.	Strojírenský	Velká Bíteš	918
12	Pleas a.s.	Oděvní	Havlíčkův Brod	902
13	Agrostroj Pelhřimov a.s.	Strojírenský	Pelhřimov	890

Pramen: VCRR MU (2002): Interní databáze zaměstnanosti; vlastní úpravy

K nejvýraznějším změnám u průmyslových podniků došlo na **Třebíčsku**. Největší zaměstnavatel, obuvnické **Závody Gustava Klimenta**, změnil v roce 1990 název na akciovou společnost BOPO. Na počátku transformace se z akciové společnosti vyčlenily některé závody (šlo především o teplárnu – dnes TTS Energo a provoz zabývající se výrobou ponožek – dnes TREPON). Počet zaměstnanců firmy BOPO tak klesl pod hranici 3 tis. Firma poměrně slušně prosperovala do poloviny roku 1997, poté ale došlo k poklesu odbytu a nutnému propouštění. Na konci roku 1997 BOPO zaměstnávalo již jenom 2 tis. osob, během roku 1998 uvolnilo 400 pracovníků a v roce 1999 dokonce tisíc pracovníků, v roce 2001 počet zaměstnanců byl nižší než 100. V roce 2002 byl na obuvnického giganta a tahouna třebíčského průmyslu vyhlášen konkurz a provoz byl následně ukončen (BEČKOVÁ a kol., 2003).

Transformace státního podniku **Elitex Třebíč** na soukromou společnost Uniplet nebyla jednoduchá a v přechodném období byla provázena značnou nestabilitou výrobního závodu. V roce 1998 se stala většinovým vlastníkem společnost Trustfin, pod jejím vedením došlo v podniku k výrazné restrukturalizaci. Kvůli finančním problémům musela společnost Trustfin převzít Česká konsolidační agentura. Ta prodala Trustfin i s Unipletem americké společnosti Monarch Machineri. Celé období devadesátých se v Unipletu neslo ve znamení snižování počtu zaměstnanců, zatímco v roce 1990 zaměstnával podnik více než 2 tis. osob, o deset let později to bylo pouhých 600 lidí (BEČKOVÁ a kol., 2003). V roce 2011 zde pracovalo posledních 14 lidí a následně byl podnik úplně uzavřen a budovy rozprodány.

Jaderná elektrárna Dukovany zůstala, jako jeden z mála podniků v České republice, stále v rukou státu. V devadesátých letech si stále ponechávala svůj velký význam v energetické soustavě, proto

zde nedocházelo k nijak dramatickému propouštění. Na začátku 21. století elektrárna zaměstnávala okolo 1,6 tis. osob (Tab. 23) a byla největším zaměstnavatelem na okrese Třebíč. K určitému snižování zaměstnanců oproti roku 1989 docházelo, ale to bylo spíše způsobeno vyčleněním některých obslužných činností do soukromého sektoru.

Rozpad východního bloku narušil dosavadní obchodní vazby a pro celý podnik PBS nastalo obtížné období. Již v roce 1990 se celý podnik přeměnil na akciovou společnost, v roce 1993 byl založen společný podnik s koncernem ABB pod názvem ABB První brněnská strojírna. Třebíčský i bítešský závod se osamostatnily v roce 1994, staly se samostatnou akciovou společností, které na základě dohody směly nadále používat značku PBS. Začal zde postupný proces transformace a nové společnosti přizpůsobily vývoji svůj výrobní program. V roce 2004 se vlastníkem **PBS Třebíč** stala investiční skupina Jet Investment Management, a.s., která se specializuje na revitalizaci, restrukturalizaci a reorganizaci firem. PBS Velká Bíteš byla v roce 1997 vyčleněna do společného podniku spolu s firmou MAN B&W Diesel s názvem PBS Turbo (kol., 2005b). Na konci roku 2001 zaměstnávala společnost **PBS Velká Bíteš** 918 osob a PBS Třebíč 529 osob (VCRR MU, 2002).

Pozici největšího zaměstnavatele v kraji ztratil Žďárský strojírenský podnik **ŽĐAS**. V roce 1992 proběhla privatizace, restrukturalizace firmy a vznik akciové společnosti ŽĐAS, a.s.¹¹ I když (oproti roku 1987) došlo k úbytku více než 2 tis. zaměstnanců, byla společnost druhým největším zaměstnavatelem v kraji, v roce 2001 zde pracovalo přes 3 tis. zaměstnanců.

Pozici největšího zaměstnavatele v Kraji Vysočina převzala společnost **BOSCH DIESEL** s.r.o. Německá firma Robert Bosch vstoupila do České republiky na počátku devadesátých let a na konci roku 2000 zaměstnávala ve čtyřech stoprocentně vlastněných dceřiných firmách 4 649 osob. Dalších 1 486 zaměstnanců ke stejnému datu vykazaly tři společnosti, v kterých má Bosch podíl. Firma je největším zahraničním investorem v Kraji Vysočina. Společnost založená ve Stuttgartu roku 1886 Robertem Boschem je dnes jednou z největších německých firem. Celé uskupení čítající kolem 250 dceřiných společností v padesáti zemích světa zaměstnávalo na konci roku 2000 téměř 200 tis. pracovníků. Partnerem při založení společnosti BOSCH DIESEL s.r.o. v roce 1993 byl Motorpal, jihlavský výrobce systémů a komponentů pro vstřikování paliva dieselových motorů, v jehož areálu byla pro společný podnik postavena nová hala (nyní závod I). Motorpal vložil do společného podniku pozemek a rozestavěnou halu a Bosch technologii, stroje, přičemž dokončil stavbu této haly. Robert Bosch GmbH držel v nové společnosti většinový podíl (76 %) a v roce 1996 odkoupil i podíl zbývajících. Následovala postupná expanze firmy, které brzy přestaly stačit původní prostory v areálu Motorpalu. V roce 1998 došlo ke sloučení s výrobcem autozámků BOMORO (Rožnov pod

¹¹ Informace dostupné na: <https://www.zdas.com/cs/spolecnost/o-nas/>

Radhoštěm), který se stal odštěpným závodem BOSCH DIESEL a byla zahájena výstavba nové výrobní haly v jihlavské čtvrti Pávov, která měla sloužit především divizi výroby světel. Ta se však v rámci celé skupiny Bosch v roce 1999 vyčlenila a stala se součástí nové společnosti **Automotive Lighting** (v roce 2001 zde pracovalo přes tisíc zaměstnanců). Na sklonku roku 1999 se vedení BOSCH DIESEL rozhodlo postavit v Pávově další halu (nyní závod II). pro výrobu vysokotlakých čerpadel. Významným zlomem byl rok 2001, kdy společnost pod vlivem rostoucí poptávky po automobilech s dieselvými motory rozhodla výrazně rozšířit svoji dceřinou firmu v Jihlavě a investovat 300 mil. Euro. Bosch Diesel na začátku roku 2001 uvedl v Pávově na ploše 33 tis. m² do provozu nový závod (závod III) na výrobu vysokotlakých čerpadel a na konci roku zde dokončil výstavbu druhé haly pro stejnou výrobu, ale o polovičních rozměrech. Od roku 1993 do konce roku 2001 vložil Bosch Diesel do koupě pozemků, výstavby, nákupu technologií atd. přes 300 mil. Euro (TOUŠEK, TONEV, 2002). Na konci roku 2001 pracovalo ve společnosti BOSCH DIESEL více než 4 tis. zaměstnanců (Tab. 23).

Partner společnosti BOSCH, podnik **Motorpal** si zachoval pozici jednoho z největších zaměstnavatelů v kraji. Nadále zachovával všech šest svých závodů, stejně jako v roce 1989, zaměstnával však „pouze“ 2,8 tis. zaměstnanců, tedy o 2,1 tis. méně než na konci osmdesátých let (TOUŠEK, TONEV, 2002). Přesto byl v roce 2001 třetím největším zaměstnavatelem kraje.

Dva zástupce v žebříčku největších zaměstnavatelů mělo v roce 2001 také odvětví průmyslu skla a stavebních hmot. Jednalo se o společnosti **Sklo Bohemia** a Jihlavské sklárny Bohemia, které v roce 1989 spadaly pod jeden společný závod Bohemia Poděbrady. V roce 1993 byly Bohemia Poděbrady privatizovány a staly se z nich Sklárny BOHEMIA a.s. V roce 1999 se sklárny ve Světlé (bývalý závod 4) staly součástí skupiny BOHEMIA CRYSTALEX TRADING a.s. Sklo Bohemia ve Světlé nad Sázavou ještě v roce 2001 soustředilo 1,7 tis. pracovníků. Úbytek byl částečně způsoben vyčleněním části podniku (tj. sklárny Josefodol) specializující se na výrobu barevného přejímaného křišťálu pod názvem Caesar Crystal Bohemiae a.s., kde pracovalo asi 200 osob.

Druhý sklářský podnikem (bývalý závod 3) byl transformován do společnost **Jihlavské sklárny Bohemia a.s.** V roce 2001 měly Jihlavské sklárny Bohemia v Jihlavě, Dobroníně a Kněžicích celkem téměř tisíc zaměstnanců (závod v Úsobí byl zavřen v roce 1999).

Index specializace u potravinářství v okrese Jihlava se mezi léty 1989 a 1999 (viz Tab. 19 a Tab. 22) změnil z hodnoty 1,36 na 2,29. Způsobil to nárůst počtu pracovníků v potravinářství a to z 2,0 tis. na 3,6 tis. Na Jihlavsku se již žádné odvětví nemohlo vykázat tak vysokým nárůstem. Rostoucí význam tohoto odvětví zapříčinily zpracovatelé masa a masných výrobků, a to především **Kostelecké uzeniny, a.s.**¹² Společnost s historií sahající do roku 1917 zaměstnávala na konci

¹² Akciová společnost byla založena po privatizaci podniku v roce 1992

osmdesátých let přes 500 osob. Po částečném útlumu na počátku 90. let, došlo ke zlepšování hospodářských výsledků a stabilnímu růstu počtu zaměstnanců, který se do konce roku 2000 více než zdvojnásobil. V tomtéž roce vedení rozhodlo o dalším rozšíření firmy a obdrželo od české vlády investiční pobídky. Na konci roku 2001 zaměstnávaly Kostelecké uzeniny téměř 1,5 tis zaměstnanců (TOUŠEK, TONEV, 2002).

Dne 19. října 1989 přijala vláda Československa usnesení o útlumovém programu těžby uranu a související činnosti. Na základě tohoto rozhodnutí došlo k rozsáhlé restrukturalizaci uranového průmyslu, doprovázené značným omezením všech aktivit včetně výroby uranového koncentrátu a privatizací činností nesouvisejících přímo s těžbou a zpracováním uranové rudy. Po rozdělení ČSFR se státní podnik **DIAMO** stal právním nástupcem ČSUP a vlastníkem podnikových zařízení ČSUP na území České republiky. Odštěpný závod GEAM zaměstnával v Dolní Rožínce v roce 2001 přes tisíc osob (BALOUNOVÁ, 2016).

Elektrotechnický průmysl se v kraji Vysočina rozvíjel až po druhé světové válce. V roce 1958 vznikl v Jihlavě pobočný závod 03 Tesly Lanškroun, který od roku 1981 spadal pod Teslu Rožnov pod Radhoštěm. (JAROŠ, 2001). V roce 1981 se TESLA Jihlava stává samostatným podnikem (s.p., k.p.) a privatizací v roce 1992 akciovou společností **TESLA Jihlava, a.s.**¹³ Na konci roku 2001 zaměstnávala společnost 1 096 osob.

Největší zaměstnavatel Havlíčkobrodská, akciová společnost Pleas (výrobce pánského, dámského a dětského prádla a oblečení pro volný čas), vykazoval podstatně odlišný vývoj než většina textilních společností v ČR. Akciová společnost **PLEAS a.s.**¹⁴ byla založena v roce 1994 a o rok později ji převzala firma Schiesser Holding se sídlem ve Švýcarsku. Firma prošla v devadesátých letech rozsáhlou rekonstrukcí a modernizací budov a strojového vybavení nejen v hlavním závodě v Havlíčkově Brodě, ale i na detašovaných pracovištích v Polné, Lukách nad Jihlavou a Chotěboři a udržela se nadále mezi největšími zaměstnavateli kraje. V roce 2001 zaměstnávala společnost 902 osob (VCRR MU, 2002).

Dosud nebyla zmínka o strojírenské firmě **Agrostroj Pelhřimov a.s.** Ta vznikla již v roce 1990 privatizací státního podniku Agrozet Pelhřimov a zahrnovala i provozovnu v Počátkách. V roce 1998 byly ve firmě zahájeny významné investice do modernizace technologií a restrukturalizace výroby, což vedlo v důsledku ke snížení počtu pracovníků. Na konci roku 2001 pracovalo ve společnosti 890 zaměstnanců (KVÁŠOVÁ, SEDLÁK, 2015).

¹³Dostupné informace na: <https://www.teslaji.cz/12-historie.html>

¹⁴ Dostupné informace na: <https://www.pleas.cz/o-spolecnosti>

Tab. 24 Struktura zaměstnaných ve zpracovatelském průmyslu okresů Kraje Vysočina podle odvětví nebo jejich agregací 2011 (v % na celkovém počtu zaměstnaných)

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	3,6	3,0	5,5	0,8	2,7	8,1	8,8	1,9
Jihlava	4,1	2,2	4,7	1,5	1,0	4,6	16,8	1,7
Pelhřimov	4,5	2,8	9,7	3,4	0,3	5,4	11,2	0,8
Třebíč	3,2	3,6	5,4	1,5	0,4	5,0	6,6	2,7
Žďár nad Sázavou	2,7	1,1	5,9	2,7	0,5	10,6	10,9	3,0
Kraj Vysočina	3,5	2,5	6,0	1,9	1,0	6,8	11,2	2,1
ČR	2,5	1,3	3,3	2,5	1,1	4,7	7,1	3,0

Pramen: ČSÚ a Katedra geografie PřF UP (2015): Obsazená pracovní místa 2011 v územích ČR; vlastní výpočty
 Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovo zpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

Ve strojírenství Kraje Vysočina došlo (v časovém intervalu 12 let) oproti roku 1999 k nárůstu počtu zaměstnanců o téměř 8 tisíc zaměstnanců a strojírenství tak nadále naplňovalo roli největšího krajského zaměstnavatele (v roce 2011 zde pracovalo více než 25 tis. osob). Pozici druhého zaměstnavatele v kraji ztratila agregace odvětví TOK, když došlo k dalšímu úbytku počtu zaměstnanců (o téměř 8 tisíc osob) a agregace zaměstnávala již jen 5,5 tis. osob. Na druhé a třetí místo v počtu zaměstnanců se dostalo odvětví hutnického a kovo zpracujícího průmyslu (15 tis. osob) a dřevařského, papírenského, polygrafického a ostatního průmyslu (13 tis. osob). Naopak, nejméně zaměstnanců bylo nově v odvětví skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (přibližně 2 tis. osob).

Strojírenský průmysl byl na trhu práce nejvíce dominantní v okresech Jihlava (16,8 % všech zaměstnaných), Pelhřimov (11,2 %) a Žďár nad Sázavou (10,9 %), na Žďársku byl také velký počet pracujících v hutnickém a kovo zpracujícím průmyslu (10,6 %).

Nejvyšší index odvětvové specializace v roce 2011 vykazala v kraji agregace odvětví TOK (1,96) následována dřevařským, papírenským a polygrafickým průmyslem (1,81), strojírenstvím (1,58), potravinářstvím (1,42) a hutnickým a kovo zpracujícím průmyslem (1,42). Ekonomika okresu Havlíčkův Brod byla v roce 2011 specializována na průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (2,53) a agregaci TOK (2,37), okresu Jihlava na strojírenství (2,36), okresu Pelhřimov na dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní průmysl (2,92) a agregaci TOK (2,20), okresu Třebíč na agregaci TOK (2,89) a okresu Žďár nad Sázavou na hutnický a kovo zpracující průmysl (2,23).

Tab. 25 Indexy specializace odvětví zpracovatelského průmyslu v okresech Kraje Vysočina 2011

okres	POTR	TOK	DPPO	CHEM	SSH	HK	STROJ	ELEK
Havlíčkův Brod	1,44	2,37	1,67	0,32	2,53	1,71	1,23	0,64
Jihlava	1,64	1,77	1,43	0,59	0,91	0,97	2,36	0,55
Pelhřimov	1,79	2,20	2,92	1,35	0,30	1,13	1,57	0,27
Třebíč	1,27	2,89	1,62	0,61	0,35	1,05	0,93	0,88
Žďár nad Sázavou	1,07	0,90	1,78	1,08	0,47	2,23	1,53	0,99
Kraj Vysočina	1,42	1,96	1,81	0,77	0,89	1,42	1,58	0,69
ČR	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Pramen: ČSÚ a Katedra geografie PŘF UP (2015): Obsazená pracovní místa 2011 v územích ČR; vlastní výpočty
 Vysvětlivky: POTR - Potravinářský, zpracování tabáku; TOK - Textilní, oděvní a kožedělný; DPPO - Dřevařský, papírenský, polygrafický a ostatní; CHEM – Chemický; SSH - Skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot; HK - Hutnický, kovožpracující; STROJ - Strojírenský; ELEK – Elektrotechnický

V žebříčku největších zaměstnavatelů v roce 2011 převládají strojírenské firmy, časté je zaměření výroby pro automobilový průmysl a převládající zahraniční vlastníci společnosti.

Tab. 26 Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Kraje Vysočina v roce 2011

	Název	Odvětví průmyslu	Sídlo podniku (závodu)	Počet pracovníků
1	BOSCH DIESEL s.r.o.	Strojírenský	Jihlava	4 803
2	ŽĐAS a. s.	Strojírenský	Žďár nad Sáz.	2 495
3	MOTORPAL a. s.	Strojírenský	Jihlava	1 760
4	Automotive Lighting s.r.o.	Elektronický	Jihlava	1 496
5	Agrostroj Pelhřimov a.s.	Strojírenský	Pelhřimov	1 443
6	ČEZ a.s., Praha	Energetický	Dukovany	1 162
7	MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Papírenský	Nová Ves	1 053
8	Futaba Czech, s.r.o.	Kovožpracující	Havlíčkův Brod	999
9	Cooper-Standard Automotive ČR s.r.o.	Kovožpracující	Žďár nad Sáz.	997
10	Kostecké uzeniny a.s.	Potravinářský	Kostelec	968
11	EGSTON SYSTEM ELECTRONIC, spol. s r.o.	Elektrotechnický	Jemnice	825
12	Moravské kovárny, a.s.	Kovožpracující	Jihlava	791
13	První brněnská strojírna Velká Bíteš, a. s.	Strojírenský	Velká Bíteš	758

Pramen: Katedra geografie PŘF UP (2015): Databáze zaměstnavatelů v ČR ke konci roku 2011; vlastní úpravy

Pozici největšího zaměstnavatele (viz Tab. 26) si zachovala společnost **BOSCH DIESEL**. Hlavním výrobním programem společnosti v jihlavských závodech je výroba vysokotlakých čerpadel Common Rail a vstřikovacích zařízení do dieselových motorů. Investice do této výroby přinesla více než 2 tis. nových pracovních míst, takže na konci roku 2006 Bosch Diesel v Jihlavě zaměstnával 6,2 tis. osob. Jihlavská společnost se tak stala třetím největším zaměstnavatelem ve zpracovatelském průmyslu České republiky (více osob zaměstnávaly pouze Škoda Auto Mladá Boleslav a hutní společnost ArcelorMittal Ostrava). Dopady globální ekonomické recese však měly vliv i na vývoj

počtu zaměstnanců firmy Bosch Diesel, který se meziročně snížil z 6,2 tis. na 5,7 tis. na konci roku 2008 a v roce 2011 zaměstnávala společnost 4,8 tis. osob (kol., 2022).

Během vývoje v prvním desetiletí nového tisíciletí došlo ke vzniku i některých dalších firem, výhradně se zahraničním kapitálem, které se brzy staly významnými zaměstnavatelskými subjekty v Kraji Vysočina a na konci roku 2011 měly více než 700 pracovníků. Příkladem je společnost **MANN + HUMMEL (CZ)** ¹⁵ s.r.o. - největší zahraniční investice v okrese Třebíč, konkrétně v Nové Vsi u Přibyslavic (německý kapitál). Firma se zabývá výrobou filtrační techniky pro automobilový průmysl, která má v Přibyslavicích tradici již od šedesátých let minulého století (při výrobě filtračních vložek pro traktory a nákladní automobily, v roce 1989 zde bylo v rámci tehdejších Jihlavských papíren zaměstnáno 511 osob). V roce 1993 začalo vedení papíren spolupracovat s německým investorem na vzniku společného podniku, pro který byla v roce 1997 vystavěna nová výrobní hala v Nové Vsi. Německý vlastník převzal podnik plně pod svoji kontrolu a svoji výrobu nadále rozšiřoval, takže v roce 2011 zaměstnával již více než tisíc osob. Společnost **Futaba Czech** ¹⁶, s.r.o. zahájila výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod-Baštínov teprve v roce 2005, přičemž výstavba zdejšího závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě. (kol. 2022). Jedná se rovněž o dodavatele komponent pro automobilový průmysl, konkrétně kovových prvků do karosérií motorových vozidel, takže i na tuto společnost dopadla krize automobilového průmyslu, což se projevilo na meziročním snížení zaměstnanosti z 1 230 na 999 osob zaměstnaných ve firmě v roce 2011. Společnost **Cooper-Standard Automotive** ¹⁷ je nadnárodní společnost sídlící v USA. Závod ve Žďáře nad Sázavou byl otevřen v roce 1999, specializuje se opět na automobilový průmysl a zabývá se výrobou palivových, brzdových a jiných potrubních systémů sloužících k rozvodu kapalin, stlačeného vzduchu a ostatních médií v automobilu (kol., 2022). Ve žďárské pobočce bylo v roce 2001 zaměstnáno přes 800 zaměstnanců a v roce 2011 již téměř jeden tisíc. Od roku 1992 má svou pobočku v České republice také rakouská společnost **Egston system electronic** ¹⁸, pobočka sídlí v Jemnici. V roce 1994 společnost otevřela další výrobní podnik v nedalekém Znojmě. Egston v Jemnici vyrábí a kompletuje transformátory, cívky a tlumivky, kabely a dráty pro sdělovací techniku, komponenty do automobilů a síťové zdroje, hlavně pro zahraniční firmy. V roce 2011 firma v Jemnici zaměstnávala 825 lidí. Jihlavská **Moravské kovárny, a.s.** ¹⁹ má také rakouské majitele, po privatizaci od roku 1992 získávala akcie rodinná firma PENN Ges.m.b.H., která v současnosti vlastní 100 % akcií.

¹⁵ více informací na: <https://www.mann-hummel.com/cs-cz/spolecnost/o-nas/historie.html>

¹⁶ <https://www.fcz.cz/profil/>

¹⁷ <https://www.cooperstandard.com/>

¹⁸ <https://egston.cz/>

¹⁹ <https://www.mokov.com/historie.html>

Moravské kovárny jsou největším výrobcem výkovků pro automobilový průmysl v České republice. V roce 2011 zde pracovalo 791 zaměstnanců.

Tab. 27 Vývoj odvětvové struktury zaměstnanosti v Kraji Vysočina v období 1993 až 2014

Odvětví činnosti (CZ-NACE)	1993			2014		
	počet	%	IS	počet	%	IS
Zemědělství, lesnictví a rybářství	40,4	17,2	2,34	15,8	6,6	2,41
Těžba a dobývání	3,7	1,6	0,61	1,3	0,6	0,78
Zpracovatelský průmysl	72,3	30,7	1,07	78,8	33,1	1,24
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	4,2	1,8	1,10	3,1	1,3	1,12
Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	1,3	0,5	0,69	2,0	0,8	0,74
Stavebnictví	18,5	7,9	0,87	20,4	8,6	1,03
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	21,0	8,9	0,88	27,5	11,5	0,97
Doprava a skladování	11,0	4,7	0,67	12,8	5,4	0,90
Ubytování, stravování a pohostinství	4,2	1,8	0,59	7,4	3,1	0,79
Informační a komunikační činnosti	2,8	1,2	0,63	3,9	1,6	0,55
Peněžnictví a pojišťovnictví	2,8	1,2	0,83	3,5	1,5	0,61
Profesní, vědecké a technické činnosti	2,5	1,0	0,41	6,5	2,7	0,61
Administrativní a podpůrné činnosti	3,8	1,6	0,92	2,8	1,2	0,45
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	14,5	6,1	1,00	12,9	5,4	0,84
Vzdělávání	14,7	6,2	0,96	15,3	6,4	0,98
Zdravotní a sociální péče	12,7	5,4	0,95	16,5	6,9	0,97
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	1,5	0,6	0,49	1,8	0,8	0,47
Ostatní činnosti	2,9	1,2	0,68	3,4	1,4	0,81
CELKEM	235,3	100,0	1,00	238,5	100,0	1,00

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

Tabulka Tab. 27 ukazuje vývoj odvětvové struktury (dle klasifikace CZ-NACE) v období 1993 až 2014 v Kraji Vysočina. Mezi roky 1993 a 2014 vzrostl význam zpracovatelského průmyslu v kraji, přibýlo 6,5 tisíc zaměstnanců v tomto odvětví a index specializace se vůči republice mírně zvýšil (2014 - 1,24). Přestože ze zemědělství, lesnictví a rybářství odešla v tomto období třetina všech zde zaměstnaných, index specializace prvního sektoru ekonomiky kraje se ještě zvýšil (hodnota indexu 2,41 ukazuje na vysokou specializaci sektoru vůči republice). Na ekonomickou situaci Kraje Vysočina působí pozitivně nárůst počtu zaměstnaných v obchodě, dopravě, ubytování, stravování a pohostinský a vzdělávání. Nárůst zaměstnanců v těchto oborech napomáhá rozvoji cestovního ruchu. K rozvoji kraje napomáhal také růst počtu zaměstnanců ve stavebnictví, hodnota podílu byla vyšší než republikový průměr.

5.2 Nezaměstnanost do konce roku 2014

Na počátku transformace byla nezaměstnanost v České republice prakticky neznámým jevem, na konci roku 1990 nebylo zaměstnáno necelých 40 tisíc osob a míra nezaměstnanosti dosahovala hodnoty pouhých 0,7 %. Na Vysočině Úřady práce evidovaly necelé 2 tisíce uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti činila 0,8 %.

Tab. 28 Základní ukazatele trhu práce v Kraji Vysočina ke konci roku v letech 1990-2014

	Uchazeči o zaměstnání	Volná pracovní místa	Míra nezaměst. [%]	Uchaz. na 1 volné prac.místo
1990	1 989	1 438	0,8	1,4
1991	15 808	679	6,1	23,3
1992	10 129	1 592	4,0	6,4
1993	12 531	1 426	4,8	8,8
1994	9 901	3 255	4,0	3,0
1995	8 657	3 907	3,5	2,2
1996	10 501	5 060	4,2	2,1
1997	14 169	3 147	5,7	4,5
1998	19 070	1 774	7,5	10,7
1999	23 223	1 877	9,2	12,4
2000	19 402	2 638	7,5	7,4
2001	18 196	2 797	7,0	6,5
2002	21 548	2 267	8,3	9,5
2003	23 841	1 317	9,2	18,1
2004	24 531	1 273	8,8	19,3
2005	22 814	1 913	6,6	11,9
2006	20 060	4 071	7,1	4,9
2007	16 202	5 764	5,6	2,8
2008	17 874	2 414	6,3	7,4
2009	28 566	762	10,3	37,5
2010	29 410	916	10,7	32,1
2011	25 605	921	9,4	27,8
2012	26 963	664	10,2	40,6
2013	28 304	1 203	10,6	23,5
2014	25 532	2 089	9,8	12,2

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

Začátek ekonomické reformy v roce 1991 znamenal znatelný nárůst počtu nezaměstnaných. V ČR vzrostl počet uchazečů o zaměstnání na více než 220 tisíc a míra nezaměstnanosti překročila hodnotu 4 %. Nárůst počtu nezaměstnaných byl v kraji dramatičtější, počet evidovaných uchazečů byl téměř 16 tisíc a míra nezaměstnanosti byla 6,1 %. Nebyl také dostatek volných pracovních míst, na jedno volné pracovní místo připadlo v kraji téměř 24 uchazečů o zaměstnání. V letech 1992 až 1996 se pak míra nezaměstnanosti ustálila v České republice v intervalu 3–4 % a byla tedy stále

velmi nízká. Nicméně míra nezaměstnanosti na Vysočině byla poměrně vyšší než celorepublikový průměr. Nejmenší rozdíl mezi krajskou hodnotou a republikovým průměrem byl 0,6 % v roce 1995, nejvyšší rozdíl pak v roce 1992 (1,4 %).

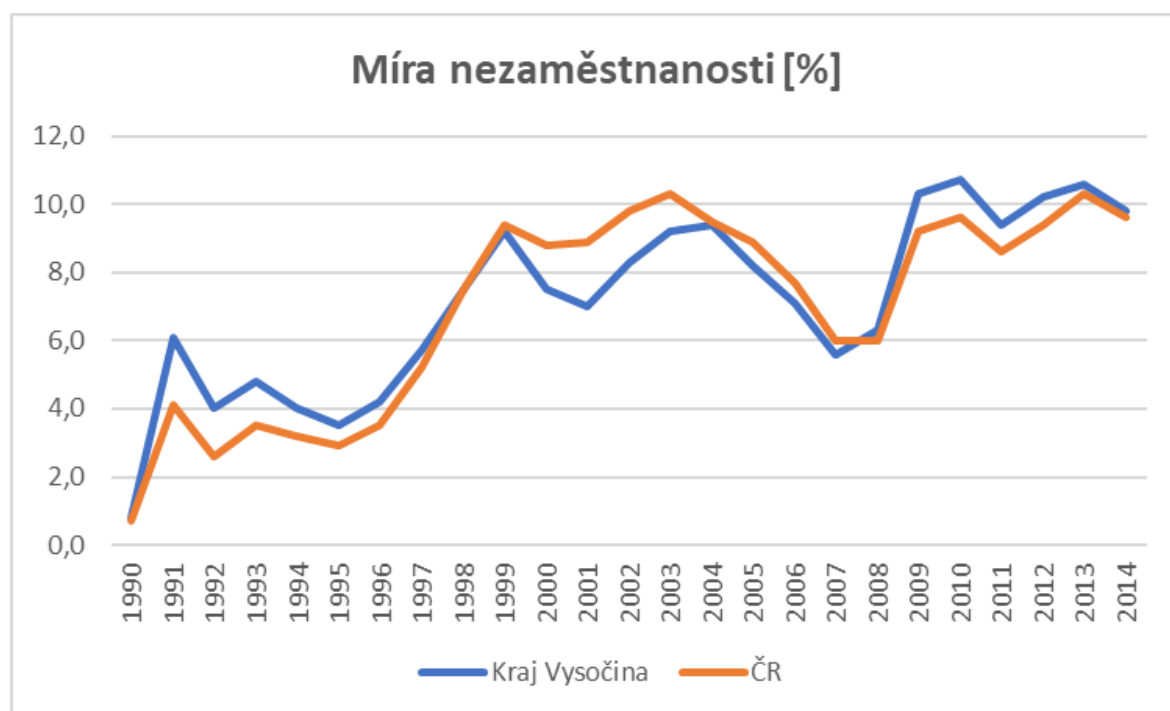
Tab. 29 Přehled počtu nezaměstnaných a míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina a ČR ke konci roku v letech 1990-2014

	Počet uchazečů		Míra nezaměstnanosti [%]	
	Kraj Vysočina	ČR	Kraj Vysočina	ČR
1990	1 989	39 379	0,8	0,7
1991	15 808	221 749	6,1	4,1
1992	10 129	134 788	4,0	2,6
1993	12 531	182 516	4,8	3,5
1994	9 901	166 480	4,0	3,2
1995	8 657	153 041	3,5	2,9
1996	10 501	186 339	4,2	3,5
1997	14 169	268 902	5,7	5,2
1998	19 070	386 918	7,5	7,5
1999	23 223	487 623	9,2	9,4
2000	19 402	457 369	7,5	8,8
2001	18 196	461 923	7,0	8,9
2002	21 548	514 435	8,3	9,8
2003	23 841	542 420	9,2	10,3
2004	24 531	541 675	9,4	9,5
2005	22 814	510 416	8,2	8,9
2006	20 060	448 545	7,1	7,7
2007	16 202	354 878	5,6	6,0
2008	17 874	352 250	6,3	6,0
2009	28 566	539 136	10,3	9,2
2010	29 410	561 551	10,7	9,6
2011	25 605	508 451	9,4	8,6
2012	26 963	545 311	10,2	9,4
2013	28 304	596 833	10,6	10,3
2014	25 532	541 914	9,8	9,6

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní úpravy

Zlom nastal v období recese v roce 1997, kdy začala míra registrované nezaměstnanosti růst. Na konci roku 1997 překročila míra nezaměstnanosti v ČR hranici 5 % (5,2 %) a počet uchazečů o zaměstnání vzrostl během roku ze 186 tis. na 268 tis. V Kraji Vysočina byla míra nezaměstnanosti nad republikovým průměrem o polovinu procentního bodu a počet uchazečů o zaměstnání vzrostl meziročně o téměř 5 tisíc. V letech 1998 a 1999 pokračoval v ČR prudký růst nezaměstnanosti (každý rok o více než 100 tisíc), míra nezaměstnanosti dosáhla v roce 1999 hodnoty 9,4 %. Nezaměstnanost v kraji, v porovnání s republikovým průměrem, se rozrůstala trochu mírněji a v roce 1999 byla o 0,2 % nižší. Tento vývoj krajské nezaměstnanosti pokračoval až do roku 2007, kdy

míra nezaměstnanosti byla vždy nižší než republiková. Situace na trhu práce se však nijak mimořádně v těchto letech nezlepšovala. Tvorba volných pracovních míst pokračovala pomalým tempem a výkonnost ekonomiky byla dosahována nárůstem produktivity práce. Nezaměstnanost byla na naše poměry vysoká. K jejímu poklesu došlo až v letech 2006 až 2008. Nejtvrdší dopady krize na situaci na trhu práce se v ČR, podobně jako ve většině ostatních zemí EU, se projeví v roce 2009. Počet uchazečů vzrostl během jediného roku o více než polovinu (z 352 tis. na 539 tis.), míra nezaměstnanosti se zvýšila z 6 % na 9,2 %. Míra nezaměstnanosti v Kraji Vysočina dosáhla svého maxima a překročila hranici 10 % (10,7 %) v roce 2010. Poté počet uchazečů v ČR překračoval na konci každého roku hranici 0,5 mil. s tím, že maximum uchazečů bylo evidováno na konci roku 2013 (596 883). Míra nezaměstnanosti v tomto roce v ČR dosáhla hodnoty 10,3 % (dle staré metodiky 10,5 %), míra nezaměstnanosti v kraji však své maximální hodnoty z roku 2010 nepřekročila (MN 2013 – 10,6 %).

Obr. 3 Vývoj míry nezaměstnanosti v České republice a Kraji Vysočina v období 1990-2014

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní úpravy

Již od začátku devadesátých let jsou v Kraji Vysočina patrné velmi rozdílné ukazatele nezaměstnanosti na regionální úrovni, je parná rozdílnost mezi českými a moravskými okresy kraje. Nejvíce postiženým okresem Kraje Vysočina byl od roku 1990 okres Třebíč.

Tab. 30 Přehled počtu uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina ke konci roku v letech 1990-2014

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
1990	249	446	203	677	414
1991	1 758	4 146	1 569	5 022	3 313
1992	1 270	2 702	776	3 223	2 158
1993	1 602	2 838	1 160	3 779	3 152
1994	1 264	2 313	943	3 006	2 375
1995	1 126	1 854	920	2 696	2 061
1996	1 414	2 339	1 023	3 237	2 488
1997	2 059	3 313	1 307	4 240	3 250
1998	2 767	4 105	1 623	6 102	4 473
1999	3 563	4 726	1 884	7 741	5 309
2000	2 895	3 626	1 476	6 899	4 506
2001	2 571	3 305	1 373	6 599	4 348
2002	3 112	4 001	1 665	7 570	5 200
2003	3 538	4 700	2 060	8 258	5 285
2004	3 604	4 639	2 211	8 374	5 703
2005	3 050	4 335	1 965	8 083	5 381
2006	2 749	3 966	1 599	6 991	4 755
2007	2 283	3 348	1 398	5 255	3 918
2008	3 037	3 868	1 870	5 088	4 011
2009	5 041	6 276	3 024	7 695	6 530
2010	5 135	5 980	3 003	8 429	6 863
2011	4 302	5 272	2 398	7 631	6 002
2012	4 548	5 841	2 597	7 735	6 242
2013	4 756	5 778	2 778	8 148	6 844
2014	4 239	5 438	2 383	7 418	6 054

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní úpravy

Vývoj počtu uchazečů v jednotlivých okresech Kraje Vysočina v období 1990 až 2014 nám ukazuje tabulka Tab. 30. Z této tabulky je patrné, že třebíčský okres se vyznačoval nejvyšším počtem uchazečů o zaměstnání v celém období. Již v roce 1991, kdy došlo k rapidnímu úbytku počtu zaměstnaných osob u největších zaměstnavatelů (ZGK, Uniplet) zde bylo více než 5 tis. nezaměstnaných. Nejvyšší počet uchazečů byl ale zaznamenán na Třebíčsku v roce 2010, kdy bylo na ÚP evidováno 8 429 uchazečů o zaměstnání. Naopak nejnižší počet uchazečů o zaměstnání je v celém období v okrese Pelhřimov, maximální hodnota počtu nezaměstnaných zde byla zaznamenána na konci roku 2009 (3 024 uchazečů o zaměstnání). Okres Žďár nad Sázavou dosáhl svého maxima (6 863 evidovaných nezaměstnaných osob) v roce 2010, Jihlavsko v roce 2009 (evidováno 6 276 osob) a okres Havlíčkův Brod (5 135 osob) na konci roku 2010 .

Tab. 31 Přehled míry nezaměstnanosti v % v okresech Kraje Vysočina ke konci roku v letech 1990-2014

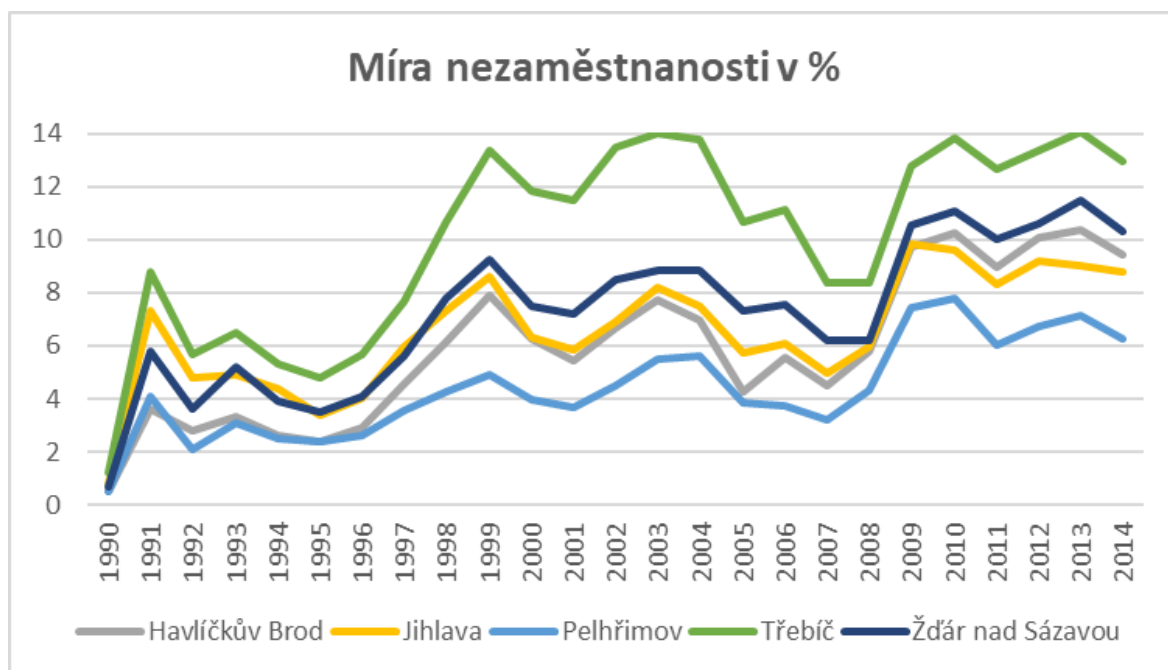
	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
1990	0,5	0,8	0,5	1,2	0,7
1991	3,6	7,3	4,1	8,8	5,8
1992	2,8	4,8	2,1	5,7	3,6
1993	3,3	4,9	3,1	6,5	5,2
1994	2,6	4,4	2,5	5,3	3,9
1995	2,4	3,4	2,4	4,8	3,5
1996	2,9	4,0	2,6	5,7	4,1
1997	4,6	6,0	3,5	7,7	5,6
1998	6,1	7,3	4,3	10,7	7,8
1999	7,9	8,6	4,9	13,4	9,3
2000	6,2	6,3	4,0	11,8	7,5
2001	5,4	5,8	3,7	11,5	7,2
2002	6,7	6,9	4,5	13,5	8,5
2003	7,7	8,2	5,5	14,0	8,9
2004	7,0	7,5	5,6	13,8	8,9
2005	4,3	5,7	3,9	10,7	7,3
2006	5,6	6,1	3,7	11,1	7,5
2007	4,5	5,0	3,2	8,4	6,2
2008	5,8	6,0	4,3	8,4	6,2
2009	9,7	9,9	7,4	12,8	10,6
2010	10,2	9,6	7,8	13,8	11,1
2011	8,9	8,3	6,0	12,6	10,0
2012	10,1	9,2	6,7	13,4	10,6
2013	10,4	9,0	7,2	14,0	11,5
2014	9,4	8,8	6,3	12,9	10,3

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

K porovnání nezaměstnanosti mezi jednotlivými okresy Kraje Vysočina je ale vhodnější využít relativní charakteristiku, míru nezaměstnanosti. Její vývoj v okresech kraje v období 1990 až 2014 nám demonstruje Tab. 31.

Nejvyšší míry nezaměstnanosti dosáhl v celém období transformace ekonomiky a ekonomické krize okres Třebíč. V okrese Třebíč Úřad práce k 31. prosinci 1990 evidoval 677 uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti činila 1,2 %. Nastartování ekonomické reformy na počátku roku 1991 zde znamenalo rapidní nárůst počtu nezaměstnaných, míra nezaměstnanosti dosáhla na konci roku hodnoty 8,8 % (pro představu celorepublikový průměr byl 4,1 % a krajská míra nezaměstnanosti byla 6,1 %). Okres Třebíč se tak zařadil mezi okresy s nejvyšší mírou nezaměstnanosti v souboru všech okresů ČR. Na konci roku 1991 mělo Třebíčsko druhou nejvyšší míru nezaměstnanosti (po okrese Písecku) a na konci roku 1992 míra nezaměstnanosti byla třetí nejvyšší (po okresech Bruntál a Vsetín). Celé území okresu Třebíč bylo již na počátku 90. let zařazeno Ministerstvem hospodářství

ČR mezi problémová území, tj. území, kterým měla napomáhat realizace tehdejší regionální politiky. Na počátku transformace jsou lehce viditelné rozdíly v nezaměstnanosti mezi českými a moravskými okresy kraje, 1991: Třebíč 8,8 % (2. nejvyšší nezaměstnanost mezi všemi okresy ČR), Jihlava 7,3 % (9. místo), Žďár nad Sázavou 5,8 % (19. místo), Pelhřimov 4,1 % (45. místo), Havlíčkův Brod 3,6 % (52. místo).

Obr. 4 Vývoj míry nezaměstnanosti v okresech Kraje Vysočina v období 1990-2014

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

Etapa hospodářského oživení v letech 1993 až 1996 je na Vysočině nejvíce zřetelná v okrese Jihlava, Jihlavsko se v míře nezaměstnanosti v žebříčku všech okresů ČR posunulo z 9. nejhorší pozice na pozici 31. (nezaměstnanost se snížila o téměř 4procentní body). Ke zlepšení v souboru všech okresů ČR ale došlo u všech okresů kraje kromě Havlíčkobrodsko: Žďár nad Sázavou (19.->30.), Pelhřimov (45.->54.), Třebíč (2.->12.), Havlíčkův Brod (52.->49.) V období oživení výroby (1999–2008) zůstalo pořadí, v souboru okresů Kraje Vysočina, zachováno, z Obr. 4 je ale patrné zvýraznění pozice okresů Třebíč a Pelhřimov. Okres Pelhřimov se v žebříčku všech okresů ČR dostal až na 73. místo a nezaměstnanost zaznamenala hodnotu 3,2 %, okres Třebíč se umísťoval mezi 13.-17.místem a maximální hodnota nezaměstnanosti dosáhla hodnoty 14 % v roce 2003. V období ekonomické krize je patrné v rámci okresů kraje zhoršení pozice okresu Havlíčkův Brod, kdy nezaměstnanost přesahovala i hranici 10 %. V žebříčku všech okresů ČR se „nejlepší“ okres Pelhřimov v roce 2014 umístil na 71. pozici (6,3 %) a „nejhorší“ okres Třebíč na 14. pozici (12,9 %), viz MPSV (2022a).

Nabídka nově vytvořených pracovních míst na úřadech práce v Kraji Vysočina nebyla příliš vysoká. Nejméně volných pracovních míst bylo v období ekonomické krize v letech 2009–2012, kdy jejich počet na konci roku nepřesahoval hranici tisíc (minimum v roce 2012–664 volných míst) a dále pak na konci roku 1991 s hodnotou 679 volných míst.

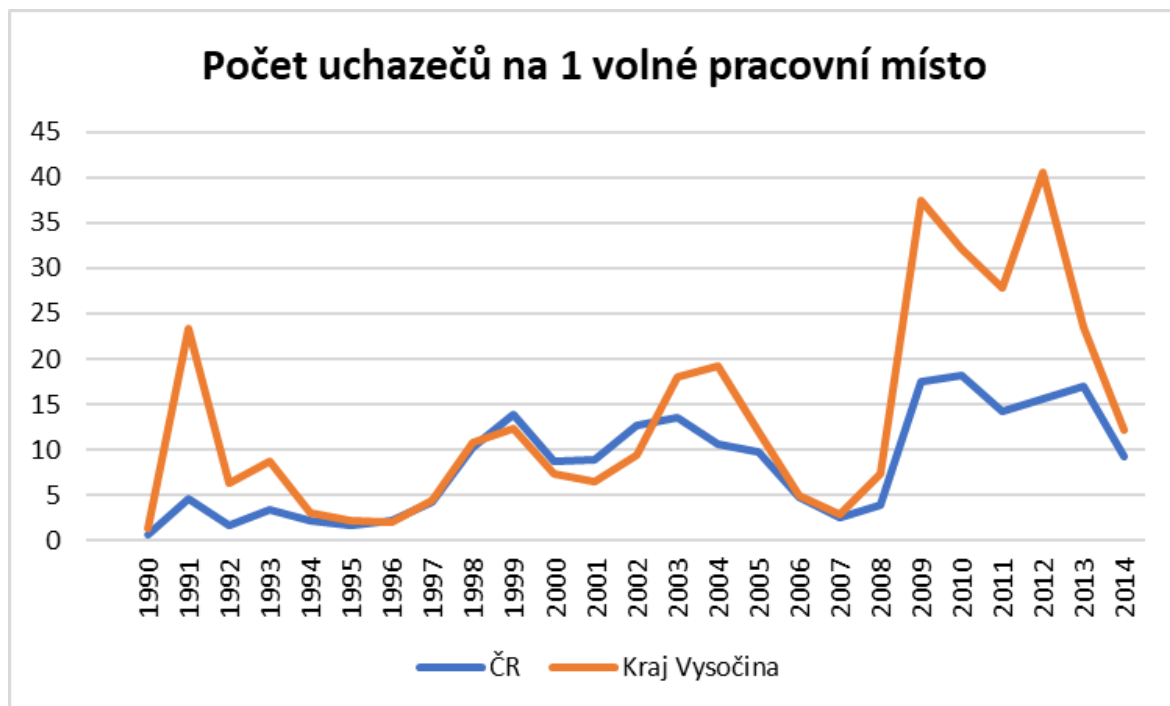
Tab. 32 Přehled počtu volných pracovních míst a počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v Kraji Vysočina a ČR ke konci roku v letech 1990-2014

	Počet VPM		Počet uchaz. / 1VPM	
	Kraj Vysočina	ČR	Kraj Vysočina	ČR
1990	1 438	57 616	1,4	0,7
1991	679	48 402	23,3	4,6
1992	1 592	79 422	6,4	1,7
1993	1 426	53 938	8,8	3,4
1994	3 255	75 936	3,0	2,2
1995	3 907	88 047	2,2	1,7
1996	5 060	83 976	2,1	2,2
1997	3 147	62 284	4,5	4,3
1998	1 774	37 641	10,7	10,3
1999	1 877	35 117	12,4	13,9
2000	2 638	52 060	7,4	8,8
2001	2 797	52 084	6,5	8,9
2002	2 267	40 651	9,5	12,7
2003	1 317	40 188	18,1	13,5
2004	1 273	51 203	19,3	10,6
2005	1 913	52 164	11,9	9,8
2006	4 071	93 425	4,9	4,8
2007	5 764	141 066	2,8	2,5
2008	2 414	91 189	7,4	3,9
2009	762	30 927	37,5	17,4
2010	916	30 803	32,1	18,2
2011	921	35 784	27,8	14,2
2012	664	34 893	40,6	15,6
2013	1 203	35 178	23,5	17,0
2014	2 089	58 739	12,2	9,2

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

O poměrně nízké tvorbě volných pracovních míst na Vysočině vypovídá i syntetický ukazatel o počtu uchazečů o zaměstnání připadajících na 1 volné pracovní místo (Obr. 5). Ukazatel vyjadřuje soulad (nebo nesoulad) poptávky zaměstnavatelů po pracovních s nabídkou nezaměstnané pracovní síly. Největší nesoulad byl v kraji zaznamenán v období krize. Na konci roku 2012 na jedno volné pracovní místo v Kraji Vysočina připadalo více než 40 nezaměstnaných, což byla hodnota přibližně 2,6krát vyšší, než byl v té době republikový průměr. V souboru všech krajů zaznamenal Kraj

Vysočina druhou nejvyšší hodnotu po Olomouckém kraji (49,9), naopak nejnižších hodnot dosahovaly v tomto roce hodnoty podílu u hlavního města Prahy (3,6), v kraji Plzeňském (9,8) a Středočeském (13,5). Vynecháme-li rok 1990, tak nejvyšší soulad nabídky s poptávkou, tedy nejnižší hodnota podílu uchazečů na jedno volné pracovní místo byla v kraji zaznamenána v období 1994-1996 s minimem v roce 1996, kdy byla hodnota podílu (2,1) dokonce nižší než celorepublikový průměr. Hodnota podílu nižší, než celorepubliková hodnota byla také vykázána v období 1999-2002, přestože dosahovala poměrně velkých čísel (nejméně 6,5 v roce 2001).

Obr. 5 Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo v České republice a Kraji Vysočina v období 1990-2014

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

V obrázku Obr.5 jsou poměrně hezky viditelné časové odlišnosti ve vývoji ukazatele počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo mezi krajskými a celorepublikovými hodnotami. Nejvíce zřetelné jsou rozdíly v roce 1991 a v období krize mezi léty 2009 až 2012. „Startovací“ pozice Kraje Vysočina v roce 1991 opravdu nebyla dobrá, ukazatel převyšoval celorepublikovou hodnotu o téměř 19 uchazečů. V období začátku hospodářské krize v ČR, v roce 2009 byla situace horší v porovnání všech krajů jen v Olomouckém kraji (50,1). Maximální krajská hodnota (40,6) byla zaznamenána na konci roku 2012 a ukazovala na propastný rozdíl s republikovou hodnotou o 25 uchazečů. Tento ukazatel byl v souboru všech krajů ČR opět druhý nejhorší po Olomouckém kraji (49,8). Naopak pozitivní vývoj v ukazateli počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v Kraji Vysočina nastal v období oživení výroby v letech 1999 až 2002, kdy tento ukazatel dosahoval nižších hodnot, než byl tehdejší republikový průměr.

Tab. 33 Přehled počtu volných pracovních míst v okresech Kraje Vysočina ke konci roku v letech 1990-2014

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
1990	316	305	340	338	139
1991	126	172	250	76	55
1992	282	210	465	438	197
1993	250	244	407	360	165
1994	637	484	778	711	645
1995	806	701	878	966	556
1996	1 200	1 172	776	835	1 077
1997	765	727	455	595	605
1998	318	493	274	315	374
1999	258	734	210	273	402
2000	404	612	303	663	656
2001	253	941	420	525	658
2002	179	606	432	601	449
2003	145	446	314	221	191
2004	150	56	490	358	219
2005	335	552	447	275	304
2006	677	832	721	982	859
2007	1 097	1 304	1 376	677	1 310
2008	426	612	266	359	751
2009	111	83	130	159	279
2010	193	174	196	151	202
2011	186	214	222	109	190
2012	39	150	122	171	182
2013	207	338	154	225	279
2014	478	388	269	519	435

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní úpravy

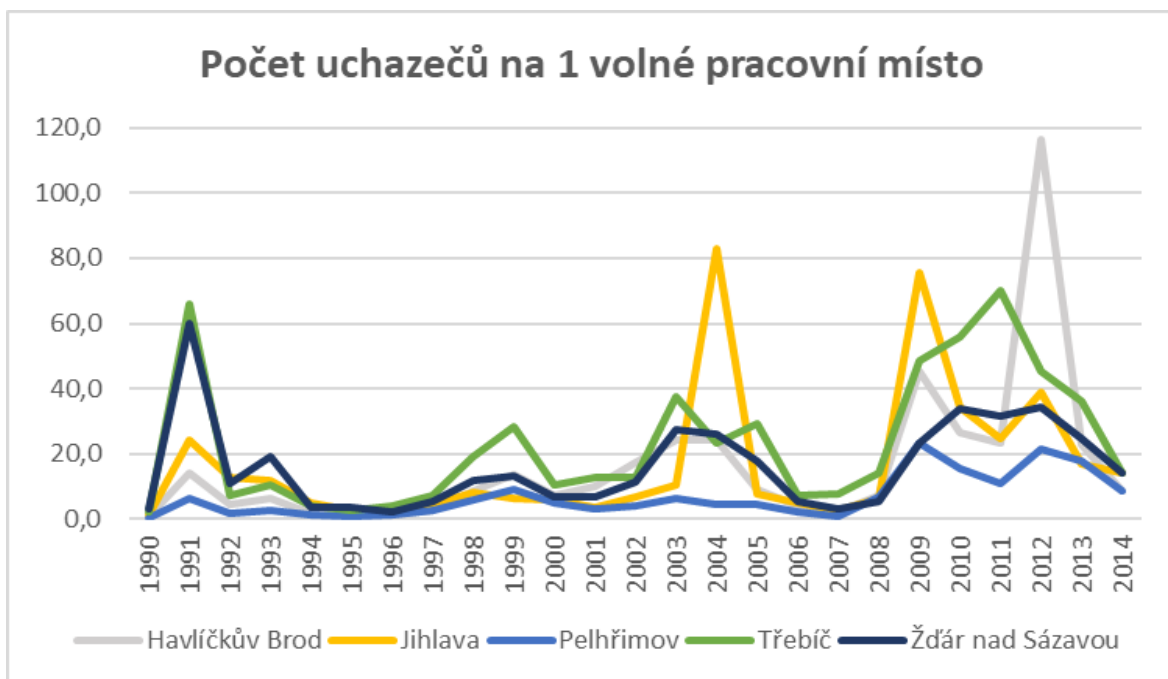
Nabídka počty nově vytvořených volných pracovních míst nabízených Úřady práce v Kraji Vysočina nebyla nijak veliká pro celé období 1990 až 2014. Tabulka Tab. 33 nám nabízí dvě problematické období, 1991-1993 a 2009-2012, kdy všechny krajské ÚP nabízely velmi málo pracovních příležitostí. Extrémem je již zmíněná hodnota 39 míst na Havlíčkovsku v roce 2012. V okrese Jihlava nabízel ÚP nejméně volných míst na konci roku 2009 (83 volných míst), v okrese Pelhřimov k žádnému extrému nedošlo a nejmenší hodnotou je údaj z roku 2012 (122 míst), okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou měly svá minima v roce 1991 (Žďár - 55, Třebíč 76). Jako pozitivní v nabídce volných pracovních míst u většiny okresů kraje se dají vnímat roky 1996 a 2007, kdy u většiny okresů (s výjimkou okresu Třebíč v obou letech a Pelhřimovska v roce 1996) překročila hranici tisíc volných pracovních míst.

Tab. 34 Přehled počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v okresech Kraje Vysočina ke konci roku v letech 1990-2014

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
1990	0,8	1,5	0,6	2,0	3,0
1991	14,0	24,1	6,3	66,1	60,2
1992	4,5	12,9	1,7	7,4	11,0
1993	6,4	11,6	2,9	10,5	19,1
1994	2,0	4,8	1,2	4,2	3,7
1995	1,4	2,6	1,0	2,8	3,7
1996	1,2	2,0	1,3	3,9	2,3
1997	2,7	4,6	2,9	7,1	5,4
1998	8,7	8,3	5,9	19,4	12,0
1999	13,8	6,4	9,0	28,4	13,2
2000	7,2	5,9	4,9	10,4	6,9
2001	10,2	3,5	3,3	12,6	6,6
2002	17,4	6,6	3,9	12,6	11,6
2003	24,4	10,5	6,6	37,4	27,7
2004	24,0	82,8	4,5	23,4	26,0
2005	9,1	7,9	4,4	29,4	17,7
2006	4,1	4,8	2,2	7,1	5,5
2007	2,1	2,6	1,0	7,8	3,0
2008	7,1	6,3	7,0	14,2	5,3
2009	45,4	75,6	23,3	48,4	23,4
2010	26,6	34,4	15,3	55,8	34,0
2011	23,1	24,6	10,8	70,0	31,6
2012	116,6	38,9	21,3	45,2	34,3
2013	23,0	17,1	18,0	36,2	24,5
2014	8,9	14,0	8,9	14,3	13,9

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

Extrémní hodnoty ukazatele počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v okresech Kraje Vysočina jsou dobře patrné z obrázku Obr. 5. Mimořádná hodnota tohoto podílu byla zaznamenána v roce 2012 v okrese Havlíčkův Brod, hodnota ukazatele byla 116,6 a byla nejnižší ze souboru všech okresů ČR. Zapříčinila ji prakticky žádná nabídka nových volných pracovních míst v okrese (pouze 39 volných míst). Pomineme-li rok 1991, další mimořádně velké hodnoty byly zaznamenány na konci let 2004 (hodnota 82,8 – vyšší byla pouze hodnota v okrese Karviná) a 2009 (75,6 – vyšší byla pouze hodnota v okrese Prostějov) v okrese Jihlava. Není překvapivé, že graf zaznamenal v celém sledovaném období nejnižší hodnoty v okrese Pelhřimov a nejvyšší, kromě zmíněných extrémů, v okrese Třebíč. Graf také ukazuje viditelný počátek ekonomické krize v okresech Kraje Vysočina v roce 2009, a že trh práce se s ní v jednotlivých okresech vyrovnával odlišně.

Obr. 6 Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo v okresech Kraje Vysočina v období 1990-2014

Pramen: MPSV (1990 – 1997): Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa; MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

6 ZMĚNY VE STRUKTUŘE ZAMĚSTNANOSTI V POKRIZOVÉM OBDOBÍ

Tab. 35 Struktura zaměstnaných v Kraji Vysočina v roce 2014 a 2020 (data k 31.12)

Odvětví činnosti (CZ-NACE)	2014			2020		
	počet	%	IS	počet	%	IS
Zemědělství, lesnictví a rybářství	15,8	6,6	2,41	15,9	6,4	2,44
Těžba a dobývání	1,3	0,6	0,78	1,0	0,4	0,69
Zpracovatelský průmysl	78,8	33,1	1,24	84,4	33,7	1,26
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	3,1	1,3	1,12	2,9	1,2	1,06
Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	2,0	0,8	0,74	4,1	1,6	1,28
Stavebnictví	20,4	8,6	1,03	21,3	8,5	1,13
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	27,5	11,5	0,97	24,1	9,6	0,86
Doprava a skladování	12,8	5,4	0,90	11,9	4,7	0,76
Ubytování, stravování a pohostinství	7,4	3,1	0,79	8,1	3,2	0,98
Informační a komunikační činnosti	3,9	1,6	0,55	3,9	1,6	0,46
Peněžnictví a pojišťovnictví	3,5	1,5	0,61	4,0	1,6	0,72
Profesní, vědecké a technické činnosti	6,5	2,7	0,61	7,0	2,8	0,57
Administrativní a podpůrné činnosti	2,8	1,2	0,45	3,7	1,5	0,57
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	12,9	5,4	0,84	14,0	5,6	0,84
Vzdělávání	15,3	6,4	0,98	17,4	7,0	1,03
Zdravotní a sociální péče	16,5	6,9	0,97	17,3	6,9	0,90
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	1,8	0,8	0,47	2,5	1,0	0,57
Ostatní činnosti	3,4	1,4	0,81	4,3	1,7	0,95
CELKEM	238,5	100,0	1,00	250,1	100,0	1,00

Pramen: ČSÚ (2021a): Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020; vlastní výpočty

Struktura zaměstnanosti v prvním sektoru NH se mezi léty 2014 a 2020 v kraji změnila jen minimálně, došlo k ještě vyšší specializaci zemědělství, lesnictví a rybářství, protože v České republice došlo celkově k poměrně vyššímu úbytku počtu pracujících v tomto sektoru než v Kraji Vysočina (hodnota IS – 2,44). Nejvíce zaměstnaných bylo však nadále ve zpracovatelském průmyslu, v období uvedených šesti let došlo k dalšímu růstu počtu pracujících o 5,6 tis. osob a hodnota indexu specializace tohoto odvětví se mírně zvýšila na hodnotu 1,26. Ve stavebnictví přibýlo v Kraji Vysočina téměř tisíc zaměstnanců a hodnota indexu specializace se zvýšila na nadprůměrnou hodnotu 1,13. Co se týče třetího sektoru, největší nárůst zaznamenala v počtu zaměstnaných oblast vzdělávání, kde se zvýšil počet zaměstnaných osob o 2,1 tis. (IS se zvýšil na průměrnou hodnotu 1,03), oblast kulturní, zábavní a rekreační činnosti (+1,7 tis.) a oblast veřejné správy (+1,1 tis.). V porovnání s Českou republikou byla nadále zaměstnanost ve službách nízká, hodnota indexu specializace v žádném odvětví (kromě zmíněného vzdělávání) nepřekročila hodnotu 1.

Tab. 36 Největší zaměstnavatelé v průmyslu na území Kraje Vysočina v letech 2014 a 2020 (podniky s více než 500 zaměstnanců)

	Název	Odvětví průmyslu	Sídlo podniku (závodu)	Počet zam.	
				2014	2020
1	BOSCH DIESEL s.r.o.	Strojírenský	Jihlava	4032	3 802
2	Agrostroj Pelhřimov a.s.	Strojírenský	Pelhřimov	1616	2 198
3	Marelli Automotive Lighting Jihlava s.r.o.	Elektronický	Jihlava	1819	1 728
4	ŽĐAS a. s.	Strojírenský	Žďár nad Sáz.	2419	1 624
5	ČEZ a.s., Praha	Energetický	Dukovany	1132	1412
6	Kostelecké uzeniny a.s.	Potravinářský	Kostelec	1472	1 328
7	ITW PRONOVIA, s.r.o	Chemický	Velká Bíteš	725	1 229
8	MANN + HUMMEL (CZ) v.o.s.	Papírenský	Nová Ves	879	1 023
9	MOTORPAL, a. s.	Strojírenský	Jihlava	1719	998
10	Cooper-Standard Automotive ČR s.r.o.	Kovozpracující	Žďár nad Sáz.	876	964
11	Wera Werk s.r.o.	Kovozpracující	Bystřice nad Pern.	553	817
12	Futaba Czech, s.r.o.	Kovozpracující	Havlíčkův Brod	653	811
13	FRAENKISCHE CZ s.r.o.	Chemický	Okříšky	544	779
14	ACO Industries k.s.	Kovozpracující	Přibyslav	571	748
15	PBS Velká Bíteš, a.s.	Strojírenský	Velká Bíteš	778	667
16	Valeo Compressor Europe s.r.o.	Strojírenský	Humpolec	676	662
17	PLEAS a.s.	Oděvní	Havlíčkův Brod	753	646
18	Hettich ČR k.s.	Kovozpracující	Žďár nad Sáz.	578	610
19	EGSTON SYSTEM ELECTRONIC, spol. s r.o.	Elektrotechnický	Jemnice	562	589
20	Moravské kovárny, a.s.	Kovozpracující	Jihlava	724	557
21	Edscha Automotive Kamenice s.r.o.	Strojírenský	Kamenice	481	553

Pramen: Administrativní registr ekonomický subjektů (výroční zprávy společností); Aktivní zóna. On-line časopis Jaderné elektrárny Dukovany

Přehled největších zaměstnavatelů v průmyslu Kraje Vysočina v roce 2020 naznačuje, že celkový počet zaměstnaných v průmyslových subjektech s více než 500 pracovníky nevzrostl v období 2014–2020 nijak významně (v roce 2014 celkem 23 562 pracovníků, v roce 2020 o něco více, 23 745

pracovníků). Přitom úroveň nezaměstnanosti v kraji, jak bude uvedeno v dalším textu diplomové práce, výrazně klesla. Na pokles nezaměstnanosti měly zásadní vliv nově vytvořená volná pracovní místa, v již existujících či nových ekonomických subjektech s méně než 20 pracovníky, a to jak v sekundárním, tak terciárním sektoru. Dokazují to i data o podnikatelské aktivitě (počet aktivních subjektů na 1000 obyvatel).

Na konci roku 2014 bylo evidováno v Kraji Vysočina 62 046 aktivních subjektů, o 6 let později to již bylo 64 919. Šlo tedy téměř o pětiprocentní nárůst (o 4,6 %), což v souboru krajů ČR byla 4. nejvyšší hodnota. Vyšší hodnotu přírůstu aktivních ekonomických subjektů, než v Kraji Vysočina vykazovaly Hlavní město Praha a kraje Středočeský a Jihomoravský. Na druhé straně však existovaly 3 kraje, ve kterých počet aktivních subjektů klesl (Ústecký, Karlovarský a Plzeňský). Index podnikatelské aktivity na konci roku 2020 dosahoval na Vysočině hodnoty 127,6, což bylo více kromě dříve uvedených 3 krajů i než v kraji Moravskoslezském, Olomouckém a Pardubickém.

Dohledat detailnější informace o jednotlivých zaměstnavatelích v tomto období bylo poněkud obtížnější. Jak již bylo zmíněno v metodice, žádná veřejná databáze pro tyto informace neexistuje. Pro prvotní přiblížení byly využívány zprávy o situaci na krajském trhu práce, které vydává krajská pobočka Úřadu práce v Jihlavě (MPSV, 2015-2021) a databáze firem na portálu Expanzo²⁰. Údaj o počtu zaměstnanců je v těchto materiálech převzat z Registru ekonomických subjektů²¹, který vydává ČSÚ. V tomto registru je zveřejněna velikostní kategorie dle počtu zaměstnanců a údaj o počtu zaměstnanců je uveden v intervalu. Informace o všech ekonomických subjektech v ČR jsou dostupné v Administrativním registru ekonomických činností²², který spravuje Ministerstvo financí ČR. Přes tento registr jsou také přístupné všechny rejstříky. Pro konkrétní počet zaměstnanců jsem proto prohledával výroční zprávy jednotlivých subjektů, ty jsou zase přístupné ve Veřejném rejstříku a sbírce listin²³, který má v gesci Ministerstvo spravedlnosti ČR. Pro doplnění jsem prohledával webové stránky subjektů, případně online časopisy nebo webové články.

V období 2015 až 2020 se průmyslu podařilo poměrně dobře překonat problémy z období krize a začalo vykazovat ekonomický růst. Pro většinu největších zaměstnavatelů (podniků s více než 500 zaměstnanci) v průmyslu Kraje Vysočina byl charakteristický zahraniční většinový vlastník (pouze pět společností z uvedeného seznamu 21 firem má většinového českého majitele) a zaměření na automobilový průmysl (12 společností má takovéto zaměření své výroby). Česká republika patří celosvětově mezi lídry v automobilovém průmyslu, na odvětví je závislých 35 % české ekonomiky a

²⁰ Dostupné na: <https://portal.expanzo.com/>

²¹ https://www.czso.cz/csu/res/registr_ekonomickych_subjektu

²² <https://www.info.mfcr.cz/ares/>

²³ <https://justice.cz/>

automobilový průmysl v roce 2017 zaměstnával v ČR 175 tisíc osob²⁴. Společnosti se nově začaly potýkat s dříve neznámým jevem, a to nedostatkem pracovníků do výroby. Tento problém se snaží firmy vyřešit i využíváním zahraničních pracovníků. Na konci období se mimo problémů s nedostatkem pracovní síly přidaly další výzvy způsobené Brexitem a globální krizí COVID-19, u automobilových společností doplněné celosvětovým nedostatkem polovodičových čipů. V roce 2020 došlo k poklesu prodejů oproti roku 2019 o 15 %²⁵. Zaměstnanost na Vysočině je tedy i globální záležitostí.

Pozici největšího zaměstnavatele v kraji si zachovala jihlavská společnost **BOSCH DIESEL**, počet zaměstnanců podniku se mezi léty 2014-2020 snížil o 230 zaměstnanců a má přímou souvislost s výše zmíněnou automobilovou krizí a COVID-19 situací. U společnosti **Marelli Automotive Lighting Jihlava (Czech Republic) s.r.o.** se měnily v průběhu doby vlastnické struktury. V roce 2003 se stala výhradním vlastníkem jihlavského podniku italská společnost Magnetti Marelli z koncertu Fiat Chrysler a v roce 2018 se nové vedení automobilky rozhodlo prodat celou společnost Magnetti Marelli (a s ní i jihlavský závod) japonské společnosti Calsonic Kansei. Společnost **ITW PRONOVIA**²⁶ má sídlo v průmyslové zóně ve Velké Bíteši a je součástí nadnárodní korporace ITW (Illinois Tool Works Inc.), která byla založena v Chicagu v roce 1912. Bítešský závod byl ke společnosti připojen v roce 2000 a již od svého vzniku patřil mezi nejrychleji rostoucí firmy v regionu. V roce 2014 zde našlo zaměstnání 725 osob a v roce 2017 již to bylo 1 621 zaměstnanců. I když došlo poté k mírnému propadu počtu zaměstnanců, na konci roku 2020 zde pracovalo 1 328 osob. Závod ve Velké Bíteši je zaměřen na produkci plastových výrobků a své produkty vyrábí výhradně pro automobilový průmysl. Největší zaměstnavatel okresu Třebíč, společnost **MANN+HUMMEL** patří mezi celosvětové lídry na trhu filtrace (především automobilové). Sídlo mateřské společnosti se nachází v německém Ludwigsburgu nedaleko Stuttgartu. Ve svém závodě v Nové Vsi u Přibyslavic firma zaměstnávala na konci zmiňovaného období 1 023 osob, nejvyšší počet zaměstnanců ale společnost uváděla v roce 2018, kdy zde pracovalo 1 028 zaměstnanců. Společnost **MOTORPAL** zaznamenala v období 2014 až 2020 propad počtu zaměstnanců o 721 osob, přes úbytek počtu zaměstnanců si v průmyslu nadále zachovala pozici třetího největšího jihlavského zaměstnavatele. Firma **Cooper-Standard Automotive** otevřela v roce 2017 nový závod v Bystřici nad Pernštejnem. Zatímco žďárský závod se specializuje zejména na palivové a brzdové systémy z plastů, bystřická pobočka se orientuje především na palivová a brzdová vedení z kovových materiálů. Na konci roku zaměstnává společnost v obou svých pobočkách dohromady 964 osob. Po propouštění v roce 2011 došlo u společnosti **Futaba Czech, s.r.o.** k ustálení výroby a k nastartování dalšího růstu společnosti. V roce

²⁴ <https://www.czso.cz/csu/czso/v-prumyslu-pracuje-13-milionu-osob>

²⁵ <https://www.elogistika.info/krize-ceskeho-a-slovenskeho-automobiloveho-prumyslu/>

²⁶ <https://www.itwpronovia.cz/cs/>

2014 v podniku v Havlíčkově Brodě pracovalo 653 zaměstnanců a na konci roku 2020 to bylo již 811 zaměstnanců. Že se firmě daří své výrobky dobře prodávat, svědčí i ocenění agentury CzechTrade, za 1. místo v nejdynamičtější nárůst exportu u této agentury.

Mezi další firmy nezmíněné v žebříčku největších zaměstnavatelů v roce 2011 a mající přímou návaznost na automobilový průmysl patří také humpolecký výrobce pístových a rotačních kompresorů do klimatizací pro osobní a nákladní automobily, **Valeo Compressor Europe s.r.o.**²⁷ Mateřská společnost má sídlo ve Francii nedaleko Paříže, závod v Humpolci byl založen v roce 2002 a je nejmladším zástupcem skupiny Valeo na území České republiky. Po celé období 2014 až 2020 si společnost udržuje v závodě poměrně konstantní zaměstnanost (v roce 2014 to bylo 676 zaměstnanců, 660 zaměstnanců v roce 2020). Důležitým zaměstnavatelem na Třebíčsku je německá společnost **FRAENKISCHE CZ s.r.o.**²⁸, která má sídlo svého závodu v Okříškách. Když se v roce 2007 stěhovala firma z Jihlavy do Okříšek, zaměstnávala 230 pracovníků, na konci roku 2011 měla 465 zaměstnanců, v roce 2014 to bylo již 544 osob. Svého maxima dosáhla v roce 2018–865 zaměstnanců. Na konci roku 2020 pracovalo v závodě 779 osob. Společnost vyrábí v Okříškách plastové trubky, vodiče provozních kapalin, ochranné prvky a další komponenty pro palivové nádrže, ostřikovače či odvětrávací systémy především automobilů. Další mezinárodní firmou s návazností na automobilový průmysl je **EDSCHA AUTOMOTIVE KAMENICE s.r.o.**²⁹ Závod je součástí španělského koncernu Gestamp a v Kamenici začal svou působnost v roce 2010. Závod zahrnuje vlastní vývoj výrobků i zkušebnu, vyrábí se zde závěsy a omezovače dveří a kapot automobilů, pojezdové systémy pro posuvné dveře, speciální mechanismy pro ochranu hran dveří, třmeny dveřních kapot, madla pro zadní víka s kamerou i bez a páky ručních brzd apod.

Z hlediska trhu práce významných zaměstnavatelů v průmyslu mimo automobilový není na Vysočině opravdu mnoho. **Agrostroj Pelhřimov, a.s.** je největší akciovou společností na Vysočině bez podílu státu a zahraničního kapitálu. Výrobní program tvoří kooperace pro významné nadnárodní společnosti v oboru zemědělské techniky, výrobce nákladních automobilů, stavebních strojů, vysokozdvizných vozíků a manipulační techniky. Podíl exportu je 98 % a dodávky pokrývají 42 výrobních závodů v 16 zemích na čtyřech kontinentech (kol.,2020). Mezi roky 2014 až 2020 zde došlo k nárůstu počtu pracovníků z 1616 osob na 2198, tedy 582 zaměstnanců. Strojírenská podnik **ŽĐAS Žďár** měnil v průběhu doby svou vlastnickou strukturu. Od roku 2002 držely ve společnosti stoprocentní podíl slovenské Železiarne Podbrezová, v roce 2016 dokončila převzetí podniku čínská společnost CEFC Europe a v roce 2018 převzala CEFS jiná čínská společnost CITIC Group. V průběhu období 2014-2020 se snížil počet zaměstnanců z 2 419 na 1 624 osob. Plánovaná výstavba nového

²⁷ <https://www.valeo.com/cs/ceska-republika/>

²⁸ <https://www.fraenkische.com/cs-CZ/>

²⁹ <https://edscha.com/>

závodu pro výrobu hliníkových automobilových součástek byla zatím kvůli COVID situaci pozastavena. Relativně novou společností na Vysočině je firma **Wera Werk s.r.o.**³⁰, v Bystřici nad Pernštejnem působí sice již od roku 1995, ale od roku 2018 má svou novou pobočku v Třebíči. V závodech se vyrábí ruční a strojově poháněné utahovací nářadí pro profesionální použití. Výstavba třebíčského závodu znamenala přísun cca 200 zaměstnanců, na konci roku pracovalo pro společnost 964 zaměstnanců. Jediná dceřiná společnost německé společnosti **Hettich** v České republice se nachází od roku 1993 ve Žďáru nad Sázavou. Mezi její portfolio patří nábytkové kování, v závodě ve sledovaném období zaměstnávala okolo 650 osob. Zástupcem potravinářského průmyslu na Vysočině jsou **Kostelecké uzeniny** patřící pod koncern Agrofert (1 328 osob -2020). Hlavní oborem **První brněnské strojírny Velká Bíteš, a. s.** je letecký průmysl, v závodě se vyrábí letecké motory, pomocné energetické jednotky, klimatizační systémy či letecké přístroje a komponenty, ale také turbínová zařízení pro letectví, energetiku či dopravní průmysl. Počet zaměstnanců ve sledovaném období mírně klesl, z 778 v roce 2014 na 667 osob v roce 2020. Mezi velké zaměstnavatele na Vysočině, kromě průmyslových odvětví, patřily také krajské nemocnice. Největším zaměstnavatelem v tomto odvětví (dle CZ-NACE se jedná o ústavní zdravotní péči) byla nemocnice v Jihlavě, kde bylo zaměstnáno více než dva tisíce osob. Nemocnice v Havlíčkově Brodu, Novém Městě na Moravě a Třebíči zaměstnávali každá více než jeden tisíc osob. Krajský úřad Kraje Vysočina i Krajská správa silnic zaměstnávaly v kraji více než 500 osob.

³⁰ <https://www.werawerk.cz/>

Tab. 37 Podnikatelská aktivita obyvatelstva (data k 31.12.2020)

Kraj, okres	Subjekty celkem	Subjekty aktivní	I _{PA}
Hlavní město Praha	644 586	380 723	285,2
Středočeský kraj	351 185	194 803	139,3
Jihočeský kraj	166 853	87 012	135,2
Plzeňský kraj	147 671	73 071	123,6
Karlovarský kraj	73 997	33 290	113,5
Ústecký kraj	176 004	83 717	102,5
Liberecký kraj	118 076	57 144	129,1
Královéhradecký kraj	141 343	74 445	135,2
Pardubický kraj	122 901	65 585	125,4
Kraj Vysočina	116 360	64 919	127,6
Havlíčkův Brod	20 986	11 888	125,7
Jihlava	26 574	14 454	127,2
Pelhřimov	17 716	9 723	134,5
Třebíč	24 484	13 847	125,5
Žďár nad Sázavou	26 600	15 007	127,2
Jihomoravský kraj	326 100	175 952	147,2
Olomoucký kraj	145 374	74 273	117,8
Zlínský kraj	144 213	76 050	131,1
Moravskoslezský kraj	258 300	135 347	113,5
ČR	2 932 963	1 576 331	147,3

Pramen: ČSÚ (2021b): Demografická ročenka České republiky - 2020; ČSÚ (2021c): Statistická ročenka České republiky - 2020; vlastní výpočty

Vysvětlivky: Subjekty aktivní - ekonomické subjekty se zjištěnou aktivitou, Subjekty celkem – ekonomické subjekty celkem, I_{PA} – index podnikatelské aktivity, počet ekonomický aktivních subjektů na 1000 obyvatel

Podnikatelská aktivita obyvatelstva kraje není příliš vysoká. Hodnota indexu podnikatelské aktivity (podíl ekonomický aktivních subjektů na 1000) obyvatel dosahuje podprůměrné úrovně. V porovnání žebříčku 14 krajů ČR se kraj umístil na pomyslném 7. místě. Při analýze jednotlivých okresů kraje se ekonomicky nejaktivněji jeví obyvatelé Pelhřimovska, na druhé straně nejméně ekonomicky aktivní jsou obyvatelé na Třebíčsku a Havlíčkobrodsku.

7 VÝVOJ ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ NEZAMĚSTNANOSTI V OBDOBÍ 31. 12. 2014 - 31. 12. 2020

Situace na trhu práce v Kraji Vysočina se v pokrizovém období výrazně zlepšila, je patrný rozdíl oproti období transformace a ekonomické krize. Dokumentuje to nejen nižší úroveň nezaměstnanosti, ale také nárůst počtu volných pracovních míst.

Na konci roku 2014 bylo na krajských Úřadech práce evidováno přes 25 tis. osob, na konci roku 2020 již méně než 11,5 tis. Minimem však byl rok 2019, kdy bylo na úřadech zaregistrováno 9 642 uchazečů o zaměstnání. Krajská hodnota podílu nezaměstnaných osob nebyla v žádném období vyšší než celorepublikový průměr. K 31.12. 2014 uvádělo MPSV hodnotu podílu nezaměstnaných osob u Kraje Vysočina 7,4 %. V pomyslném žebříčku všech krajů ČR znamenala tato hodnota 7. nejlepší pozici mezi všemi (vč. hlavního města) kraji ČR (i když hodnota PNS byla oproti podílu u Zlínského kraje nižší jen v jednotkách tisícin). Na konci roku 2020 byla hodnota PNS 3,3 %, podíl byl o 0,7 % nižší než republikový průměr a v žebříčku krajů ČR znamenal 5. místo (dokonce hodnota PNS v hlavním městě a Středočeském kraji byla vyšší).

Tab. 38 Přehled počtu nezaměstnaných a podílu nezaměstnaných osob v Kraji Vysočina a České republice v letech 2014 až 2020 (data k 31.12)

	Počet nezaměstnaných		PNO [%]	
	<i>Kraj Vysočina</i>	<i>ČR</i>	<i>Kraj Vysočina</i>	<i>ČR</i>
2014	25 532	541 914	7,4	7,5
2015	21 268	453 118	6,2	6,2
2016	17 672	381 373	5,2	5,2
2017	12 992	280 620	3,8	3,8
2018	10 628	231 534	3,0	3,1
2019	9 642	215 532	2,7	2,9
2020	11 443	291 977	3,3	4,0

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční

Vysvětlivky: PNO – podíl nezaměstnaných osob v %, PNO = počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let / počet obyvatel ve věku 15 - 64 let v %, Počet nezaměstnaných – počet uchazečů a zaměstnání celkem

Mezi jednotlivými okresy Kraje Vysočina je i v počtu nezaměstnaných stále nejvíce zřetelná rozdílnost okresů Třebíč a Pelhřimov. Hodnota počtu uchazečů o zaměstnání v období 2014 až 2020 byla v okrese Třebíč nejvyšší v celém sledovaném období, u okresu Pelhřimov naopak v celém sledovaném období nejnižší. Nejméně bylo na všech (kromě okresu Havlíčkův Brod) okresních Úřadech práce evidováno uchazečů o práci v roce 2019, na Havlíčkovobrodsku byl údaj nejnižší v roce 2018. Maximální hodnotou je 7 485 nezaměstnaných z 31.12.2014 v okrese Třebíč, minimální údaj je z 31.12.2019 z okresu Pelhřimov, evidováno bylo 746 uchazečů o zaměstnání.

Tab. 39 Přehled počtu nezaměstnaných v okresech Kraje Vysočina v letech 2014-2020 (data k 31.12.)

	Počet nezaměstnaných				
	<i>Havlíčkův Brod</i>	<i>Jihlava</i>	<i>Pelhřimov</i>	<i>Třebíč</i>	<i>Žďár nad Sázavou</i>
2014	4 239	5 438	2 383	7 418	6 054
2015	3 629	4 382	1 944	6 336	4 977
2016	2 946	3 603	1 562	5 122	4 439
2017	2 025	2 737	1 075	3 648	3 507
2018	1 587	2 454	827	2 924	2 836
2019	1 609	2 187	746	2 683	2 417
2020	1 838	2 553	999	3 177	2 876

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční

Vysvětlivky: Počet nezaměstnaných – počet uchazečů a zaměstnání celkem

Tab. 40 Přehled podílu nezaměstnaných osob v okresech Kraje Vysočina v období 2014-2020

	Podíl nezaměstnaných osob [%]				
	<i>Havlíčkův Brod</i>	<i>Jihlava</i>	<i>Pelhřimov</i>	<i>Třebíč</i>	<i>Žďár nad Sázavou</i>
2014	6,6	7,0	4,9	9,6	7,5
2015	5,8	5,7	4,1	8,3	6,3
2016	4,7	4,6	3,3	6,8	5,6
2017	3,2	3,5	2,2	4,9	4,5
2018	2,4	3,1	1,7	3,8	3,5
2019	2,4	2,8	1,5	3,4	2,8
2020	2,9	3,3	2,1	4,2	3,5

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční

Vysvětlivky: Podíl nezaměstnaných osob = počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let / počet obyvatel ve věku 15 - 64 let v %

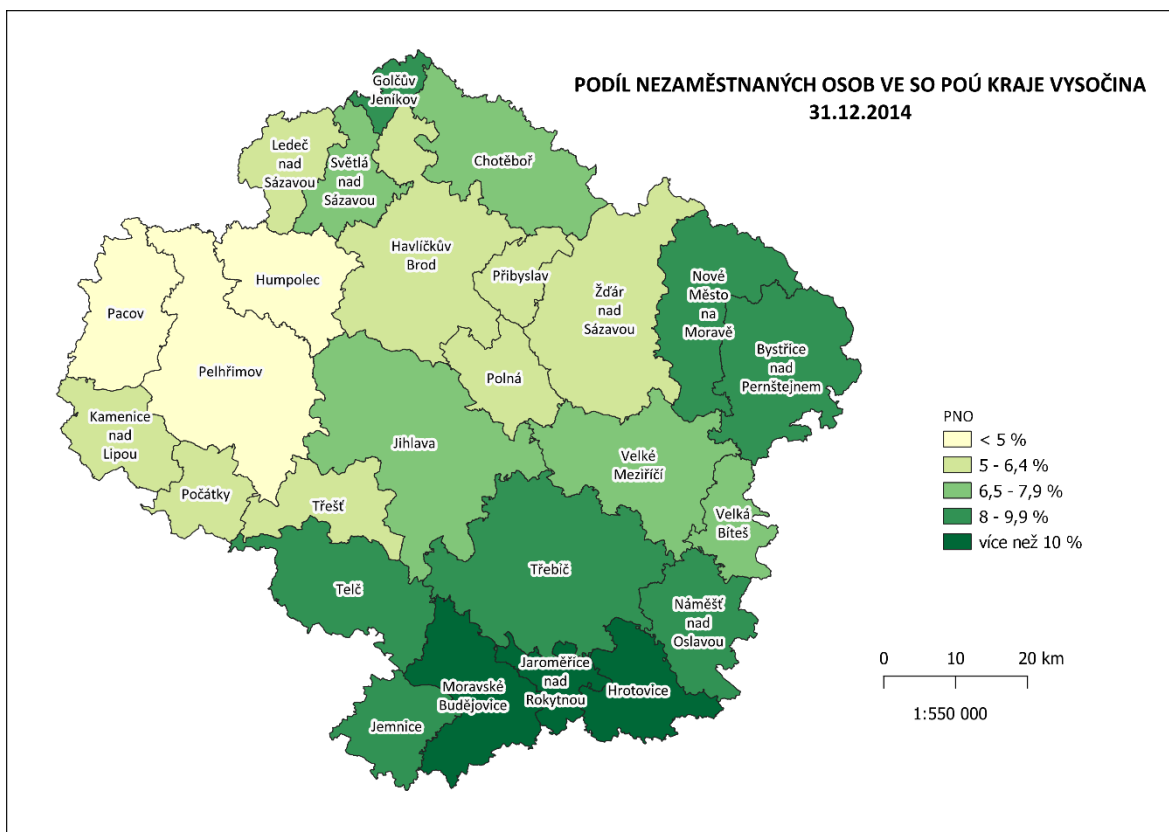
Také komparace podílu nezaměstnaných osob mezi jednotlivými okresy Kraje Vysočina odpovídá stejným závěrům jako hodnoty počtu nezaměstnaných. Odlišnost relativních hodnot mezi Pelhřimovskem a Třebíčskem je jednoznačná. Hodnoty PNS jsou tedy v celém sledovaném období nejvyšší u okresu Třebíč, vývoj nám ale ukazuje postupné přibližování hodnoty PNS hodnotám na Žďársku (v roce 2018 byl rozdíl jen 0,3 %). Nejnižší podíl nezaměstnaných osob byl zaznamenán v okresu Pelhřimov. Minimální údaj PNS z roku 2019 u okresu Pelhřimov znamenal v žebříčku všech okresů ČR čtvrtou nejnižší hodnotu (po okresech Praha-východ, Rychnov nad Kněžnou a Praha-západ). Zřetelný je ale posun ve vývoji v rámci žebříčku okresů ČR u všech okresních údajů PNS. Například, v roce 2014 byla hodnota PNS u Pelhřimovska 7. nejnižší a u Třebíčska 14. nejhorší v rámci všech okresů ČR a v roce 2020 byla hodnota PNS u okresu Pelhřimov 3. nejnižší a u okresu Třebíč 26. nejhorší.

Tab. 41 Počet uchazečů o zaměstnání a PNO [%] v SO POÚ Kraje Vysočina v letech 2014 až 2020

SO POÚ	Okres	UCHAZEČI		PNO [%]	
		2014	2020	2014	2020
Golčův Jeníkov	Havlíčkův Brod	183	83	8,2	3,7
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod	1761	649	6,1	2,2
Chotěboř	Havlíčkův Brod	1010	438	6,7	2,8
Ledeč nad Sázavou	Havlíčkův Brod	417	264	6,4	4,3
Přibyslav	Havlíčkův Brod	264	108	6,1	2,5
Světlá nad Sázavou	Havlíčkův Brod	586	279	7,9	3,9
Jihlava	Jihlava	3705	1684	6,8	3,1
Polná	Jihlava	464	179	6,1	2,3
Telč	Jihlava	838	433	9,4	5,1
Třešť	Jihlava	412	226	5,4	3,1
Humpolec	Pelhřimov	592	325	5,0	2,8
Kamenice nad Lipou	Pelhřimov	294	95	5,6	1,8
Pacov	Pelhřimov	307	106	4,8	1,7
Pelhřimov	Pelhřimov	949	364	4,6	1,7
Počátky	Pelhřimov	229	96	5,3	2,1
Hrotovice	Třebíč	524	226	10,3	4,4
Jaroměřice nad Rokytnou	Třebíč	488	219	12,6	5,8
Jemnice	Třebíč	473	170	8,6	3,3
Moravské Budějovice	Třebíč	1141	425	10,4	3,9
Náměšť nad Oslavou	Třebíč	835	331	9,2	3,7
Třebíč	Třebíč	3936	1787	9,1	4,3
Bystřice nad Pernštejnem	Žďár nad Sázavou	1150	513	8,4	3,7
Nové Město na Moravě	Žďár nad Sázavou	1151	569	8,7	4,2
Velká Bíteš	Žďár nad Sázavou	431	238	7,3	3,9
Velké Meziříčí	Žďár nad Sázavou	1450	566	7,7	3,0
Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou	1841	966	6,2	3,3

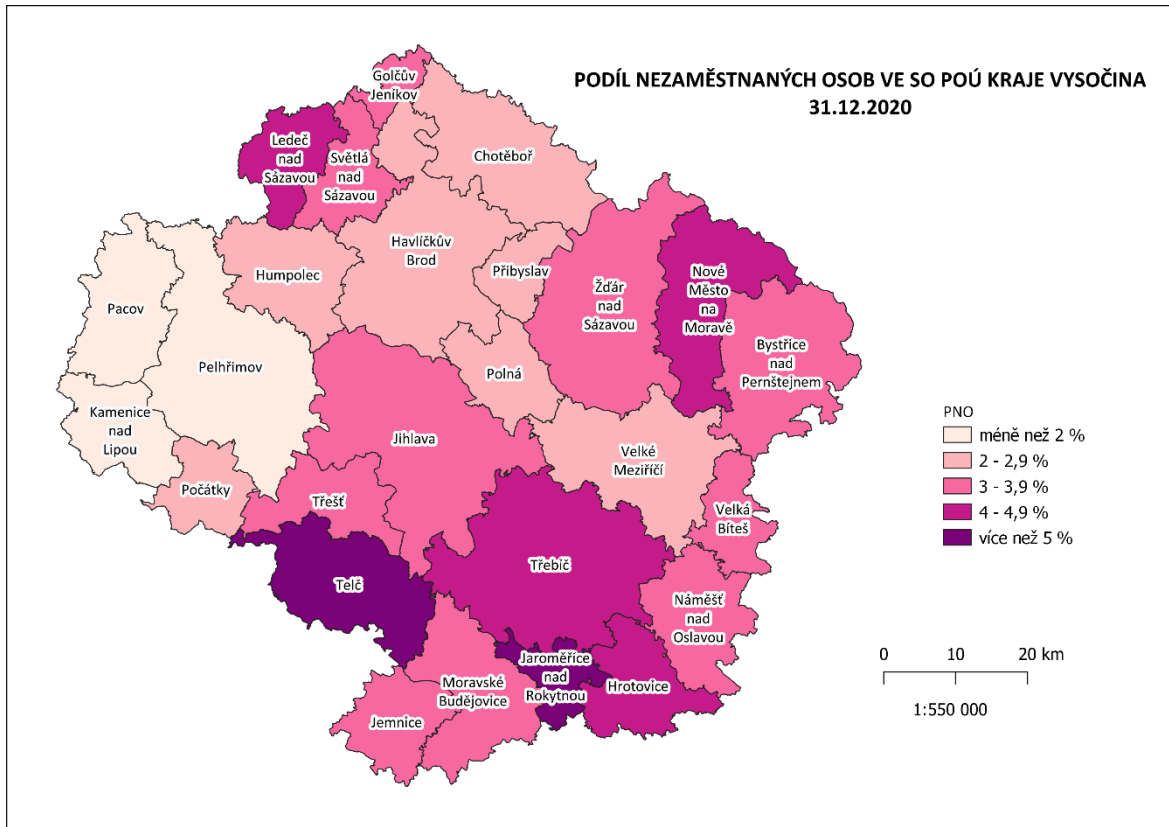
Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; vlastní úpravy

Při analýze nezaměstnanosti (Tab.41, Obr.7, Obr.8) jednotlivých správních obvodů obcí s pověřeným úřadem v letech 2014 a 2020 je opět viditelná rozdílnost Třebíčska a Pelhřimovska. Z předchozích analýz nebyla tak zřejmá nižší úroveň nezaměstnanosti na Telčsku v okrese Jihlava. Na konci roku 2014 byly zaznamenány nejvyšší hodnoty PNO ve všech SO POÚ okresu Třebíč (nejvíce v SO POÚ Jaroměřice nad Rokytnou – 12,6 %, SO POÚ Náměšť nad Oslavou – 10,4 %, SO PÚ Hrotovice – 10,3 %) a v SO POÚ Telč (9,4 %) v okrese Jihlava. Porovnání dat z roku 2020 potvrzuje předchozí vyhodnocení i na úrovni správní obvodů (zlepšení úrovně nezaměstnanosti v okrese Třebíč), nejmarkantnější je zlepšení PNO v SO POÚ Moravské Budějovice, zde se za šest let zlepšila hodnota PNO o 6,5 %. Nejvyšší hodnota PNO zůstala v roce 2020 na Telčsku (5,1 %) a Jaroměřičsku (5,8 %). Nejnižší hodnoty PNO byly za oba roky v SO POÚ Pelhřimov a v SO POÚ Počátky (SO ORP Pelhřimov)

Obr. 7 Podíl nezaměstnaných osob v % ve SO POÚ Kraje Vysočina k 31.12.2014

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost – měsíční; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Obr. 8 Podíl nezaměstnaných osob v % ve SO POÚ Kraje Vysočina k 31.12.2020

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Tab. 42 Přehled počtu volných pracovních míst a počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v okresech Kraje Vysočina v období 2014-2020

	VPM		UCH/VPM	
	<i>Kraj Vysočina</i>	<i>ČR</i>	<i>Kraj Vysočina</i>	<i>ČR</i>
2014	2 089	58 739	12,2	9,2
2015	3 588	102 545	5,9	4,4
2016	5 418	132 496	3,3	2,9
2017	7 475	216 629	1,7	1,3
2018	9 998	324 410	1,1	0,7
2019	10 615	340 957	0,9	0,6
2020	9 647	318 582	1,2	0,9

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

Vysvětlivky: VPM – počet volných pracovních míst, UCH/VPM – počet uchazečů na jedno volné pracovní místo

Také nabídka počtu nově volných pracovních míst ukazuje postupné zlepšení úrovně nezaměstnanosti v Kraji Vysočina od nabízených 2 tisíc míst v roce 2014 až po hodnotu přesahující 10 tisíc v roce 2019. Pro porovnání s ČR je však vhodnější ukazatel počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo. Tento ukazatel se změnil z hodnot výrazně nadprůměrných k hodnotám přibližujícím se republikovému průměru (rozdíl tří desetin v letech 2019 a 2020). Na konci roku 2014 znamenala krajská hodnota ukazatele PNO (12,2) v souboru všech krajů ČR pátou nejhorší pozici, hodnota PNO z roku 2020 (1,2) znamenala v souboru všech krajů pozici 8. nejhorší.

Tab. 43 Přehled počtu volných pracovních míst v okresech Kraje Vysočina v období 2014-2020

	Počet volných pracovních míst				
	<i>Havlíčkův Brod</i>	<i>Jihlava</i>	<i>Pelhřimov</i>	<i>Třebíč</i>	<i>Žďár nad Sázavou</i>
2014	478	388	269	519	435
2015	774	596	589	931	698
2016	914	1 652	1 093	1 083	676
2017	1 387	1 855	1 807	1 433	993
2018	1 483	2 424	2 714	1 654	1 723
2019	1 167	2 858	3 412	1 724	1 454
2020	1 230	2 649	2 778	1 660	1 330

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční

Nejvyšší i nejnižší nabídku nově volných pracovních v pokrizovém období zaznamenal Úřad práce v okrese Pelhřimov, nejméně evidovaných pracovních míst bylo v roce 2014 (hodnota 269 míst) a nejvíce v roce 2019 (hodnota 3 412 míst). Nejnižší nabídka ukazatele u všech okresů Kraje Vysočina byla zaznamenána v roce 2014 a nejvyšší, s výjimkou okresu Havlíčkův Brod, který ji zaznamenal v roce 2018) v roce 2019.

Tab. 44 Přehled počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v okresech Kraje Vysočina v období 2014-2020

	UCH/VPM				
	<i>Havlíčkův Brod</i>	<i>Jihlava</i>	<i>Pelhřimov</i>	<i>Třebíč</i>	<i>Žďár nad Sázavou</i>
2014	8,9	14,0	8,9	14,3	13,9
2015	4,7	7,4	3,3	6,8	7,1
2016	3,2	2,2	1,4	4,7	6,6
2017	1,5	1,5	0,6	2,5	3,5
2018	1,1	1,0	0,3	1,8	1,6
2019	1,4	0,8	0,2	1,6	1,7
2020	1,5	1,0	0,4	1,9	2,2

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost - měsíční; vlastní výpočty

Pro porovnání jednotlivých okresů je samozřejmě vhodnější použít syntetický ukazatel – počet uchazečů na jedno volné pracovní místo. Nejhorší „startovní“ pozici měly moravské okresy Třebíč (14,3 – v rámci okresů ČR 21. nejhorší výsledek), Jihlava (14,0) a Žďár nad Sázavou (13,9), na straně druhé stály české okresy kraje, když zaznamenaly stejnou hodnotu ukazatele (8,9). Časový vývoj ukazuje výrazné snížení hodnoty ukazatele u všech okresů kraje. Nejvíce viditelný je posun na Jihlavsku, v roce 2016 ukazatel atakoval hranici čísla 2 a v roce 2019 se dostal až na hodnotu 0,8. Druhý nevíce viditelný je vývoj ukazatele na Třebíčsku, z hodnoty 14,3 v roce 2014 na hodnotu 1,6 v roce 2019. Třebíčské hodnoty dokonce přeskočily hodnoty Žďárské. Nejnižší hodnota ukazatele 0,4 na Pelhřimovsku znamenala souboru všech 77 okresů ČR šestou nejnižší pozici.

8 PROBLÉMOVÉ SKUPINY OBYVATELSTVA NA TRHU PRÁCE

Osobě hůře se uplatňující na trhu práce dle zákona o zaměstnanosti se má při zprostředkování zaměstnání věnovat zvýšená péče uchazečů o zaměstnání, která ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebuje. Jde zejména o:

- a) fyzické osoby se zdravotním postižením,
- b) fyzické osoby pečující o dítě do 15 let věku,
- c) fyzické osoby starší 50 let věku,
- d) fyzické osoby s nejvyšším dokončeným či nedokončeným základním vzděláním,
- e) absolventi středních a vysokých škol,
- f) fyzické osoby, které jsou vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 12 měsíců,
- g) fyzické osoby, které potřebují zvláštní pomoc; těmito osobami se rozumí zejména fyzické osoby, které se přechodně ocitly v mimořádně obtížných poměrech nebo které v nich žijí, fyzické osoby společensky nepřizpůsobené, fyzické osoby po ukončení výkonu trestu odnětí svobody a fyzické osoby ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

Statistika MPSV měsíčně sledovala prostřednictvím Úřadu práce již od roku 1919 dvě problémové skupiny, a to osoby zdravotně postižené a absolventy. A pro ně přijímala opatření hrazená z prostředků aktivní politiky zaměstnanosti. Pro osoby zdravotně postižené šlo o dotace zaměstnavatelům na vytváření chráněných míst či chráněných dílen, u absolventů o dotace na místa asistentská, či absolventská. V roce 1999 začalo MPSV zařadilo mezi otevřená data i informace o uchazečích podle věku a vzdělání, a také délky trvání nezaměstnanosti. Od roku 2006 byla k dispozici i data o skupině uchazečů o pečující o děti do 15 let.

V roce 1999 byly k dispozici data do úrovně okresů ČR za pět problémových skupiny obyvatelstva bez osob pečujících o děti do 15 let věku. Skupinou s největším počtem uchazečů byly v ČR osoby pouze se základním vzděláním (144,3 tis.), následovala skupina dlouhodobě nezaměstnaných (144,7 tis.), uchazeči ve věku 50 a více let (71,8 tis.), absolventů a mladistvých (70,7 tis.) a uchazečů se zdravotním postižením (50,6 tis.). Pořadí dle četnosti jednotlivých skupin hůře se uplatňujících na trhu práce v Kraji Vysočina se lišilo od celorepublikových dat a pořadí skupin bylo následující: dlouhodobě nezaměstnaní (6 543), pouze základní vzdělání (4 871), absolventi (3 393), uchazeči starší 50 let (3 177) a osoby zdravotně postižené (2 594). Co se týče podílu jednotlivých skupin Kraje Vysočina na celkovém počtu těchto skupin v ČR, tak podíly skupin byly následující: absolventi (4,8 %), dlouhodobě nezaměstnaní (4,52 %), zdravotně postižení (4,5 %), uchazeči v předseniorském

věku (4,43 %) a s nejvýše základním vzděláním (3,33 %). Ve všech případech šlo tedy o podíly nižší, než v té době dosahoval podíl obyvatelstva Kraje Vysočina na obyvatelstvu ČR (4,9 %).

8.1 Problémové skupiny obyvatelstva v Kraji Vysočina do konce roku 2014

V následujících dvou tabulkách jsou uvedena data o velikosti problémových skupin obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce nejen v Kraji Vysočina a ČR, ale také v okresech Kraje Vysočina. V tabulce Tab.49 jde o absolutní hodnoty a v tabulce Tab.50 o podíly problémových skupin na pracovní síle.

Nejpočetnější rizikovou skupinou z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce na konci roku 2000 byli v ČR, v Kraji Vysočina i ve všech okresech kraje (s výjimkou okresu Pelhřimov) dlouhodobě nezaměstnaní (nezaměstnanost delší než 12 měsíců), ostatně bylo tomu tak i ve většině území České republiky. Byl to pravděpodobně důsledek opětovné ekonomické recese. V České republice bylo více než 175 tis. dlouhodobě nezaměstnaných a Úřady práce v Kraji Vysočina evidovaly více než 7 tis. dlouhodobě nezaměstnaných. V kraji byla nejhorší situace na Třebíčsku, kde se počet dlouhodobě nezaměstnaných přibližoval k hodnotě 3 tisíc. Naopak nejméně dlouhodobě nezaměstnaných bylo na Pelhřimovsku (hodnota 235 nezaměstnaných), viz Tab.49.

Tab. 49 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2000 (absolutní hodnoty)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	403	427	218	708	807	2 563	59 025
50+	503	508	250	1 184	501	2 946	74 112
ZAKL	651	965	303	1 524	796	4 239	144 592
DN	1 100	1 334	235	2 867	1 575	7 111	175 563
ABS	394	495	225	733	534	2 381	57 938

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst.

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Tab. 50 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2000 (% podíl na pracovní síle)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	0,87	0,74	0,59	1,21	1,34	0,99	1,13
50+	1,08	0,89	0,67	2,03	0,83	1,14	1,42
ZAKL	1,40	1,68	0,82	2,61	1,32	1,63	2,77
DN	2,37	2,32	0,63	4,92	2,62	2,74	3,37
ABS	0,85	0,86	0,61	1,26	0,89	0,92	1,11

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní výpočty

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Pro analýzu situace mezi jednotlivými okresy je vhodnější využít relativní údaje, procentuální podíl vzhledem k pracovní síle (Tab.50). Na konci roku 2000 měly všechny problémové skupiny nižší podíl na obyvatelstvu ve věku 15-64 let, než činil celorepublikový průměr. Hodnota podílu u nejrozšířenější skupiny dlouhodobě nezaměstnaných byla o 0,6 % nižší než republikový průměr. Nejhorší situace byla v okresním měřítku u skupiny dlouhodobě nezaměstnaných v okrese Třebíč, hodnota podílu překročila krajský průměr o 2,2 %. Velmi nízkým podílem ve všech skupinách vynikali uchazeči na Pelhřimovsku.

Tab. 51 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2011 (absolutní hodnoty)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	710	576	395	814	1 189	3 684	63 092
OPD	666	445	337	822	653	2 923	61 881
50+	1 220	1 319	618	1 956	1 486	6 599	132 325
ZAKL	746	1 275	404	1 299	927	4 651	139 616
DN	1 576	1 736	523	3 011	2 372	9 218	184 130
ABS	361	499	184	666	541	2 251	35 303

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, OPD – uchazeči-osoby pečující o dítě do 15 let, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Nejpočetněji zastoupenou skupinou v České republice i Kraji Vysočina byla v roce 2011 (stejně jako v roce 2000) skupina dlouhodobě nezaměstnaných. Skupina zaznamenala v kraji oproti roku 2000 nárůst o 2,1 tis. uchazečů, druhou nejpočetnější skupinou byly v kraji uchazeči o zaměstnání starší 50 let (v ČR však byly druhou nejpočetnější skupinou uchazeči se základním vzděláním). Skupina 50+ zaznamenala v Kraji Vysočina největší nárůst, na ÚP bylo evidováno ve sledovaném období o 3,6 tis. uchazečů více. Třetí nejvíce zastoupenou skupinou v kraji osoby se základním vzděláním, která zaznamenala v kraji mírný nárůst 0,4 tis. Skupinou, která jako jediná zaznamenala v kraji pokles (i když je mírný) byly absolventi a mladiství.

Tab. 52 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2011 (% podíl na pracovní síle)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	1,49	0,93	1,02	1,36	2,02	1,38	1,11
OPD	1,40	0,72	0,87	1,38	1,11	1,10	1,08
50+	2,56	2,14	1,59	3,28	2,53	2,47	2,32
ZAKL	1,57	2,07	1,04	2,18	1,58	1,74	2,45
DN	3,31	2,81	1,34	5,04	4,03	3,46	3,23
ABS	0,76	0,81	0,47	1,12	0,92	0,84	0,62

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní výpočty

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Tabulka Tab.52 se zabývá podílem problémových skupin na ekonomicky aktivním obyvatelstvu (osoby ve věku 15-64 let) na konci roku 2011. Nejvyšší podíl na aktivním obyvatelstvu v Kraji Vysočina představovala stejně jako v roce 2000 skupina dlouhodobě nezaměstnaných, která v roce 2011 dosahovala hodnoty 3,46 %, což byla o dvě desetiny procentního bodu vyšší hodnota než celorepublikový průměr. Okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou měly vyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob, než byl průměr kraje. Především velmi vysoká hodnota podílu na Třebíčsku (více než 5 %) ukazovala na problém třebíčského trhu práce. Druhou nejvyšší hodnotu podílu (2,47 %) měla v kraji v roce 2011 skupina uchazečů starších 50 let. Oproti roku 200 vzrostla hodnota podílu o více než 1,3 % a stejně jako skupina dlouhodobě nezaměstnaných byla úroveň podílu nad celorepublikových průměrem. Velmi nízkým podílem ve všech skupinách vynikali uchazeči i na konci roku 2011 uchazeči na Pelhřimovsku.

8.2 Problémové skupiny obyvatelstva v Kraji Vysočina po roce 2014

V pokrizovém období příznivá situace na trhu práce znamenala poměrně dynamický růst počtu volných pracovních míst, situace redukovala i četnost jednotlivých problémových skupin. Redukce však nebyla stejně intenzivní pro všechny skupiny.

Tab. 53 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2014 (absolutní hodnoty)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	729	643	404	767	1 144	3 687	61 146
OPD	597	365	341	1 010	641	2 954	59 497
50+	1 416	1 579	787	2 142	1 753	7 677	158 087
ZAKL	756	1 271	391	1 269	880	4 567	150 313
DN	1 704	2 067	703	3 332	2 640	10 446	237 165
ABS	305	404	171	550	492	1 922	33 041

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst;

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, OPD – uchazeči-osoby pečující o dítě do 15 let, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Tab. 54 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2014 (% podíl na obyvatelstvu v produktivním věku)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	1,16	0,86	0,85	1,01	1,44	1,08	0,87
OPD	0,95	0,49	0,72	1,33	0,81	0,87	0,84
50+	2,25	2,10	1,65	2,82	2,21	2,25	2,24
ZAKL	1,20	1,69	0,82	1,67	1,11	1,34	2,13
DN	2,70	2,75	1,48	4,39	3,33	3,06	3,36
ABS	0,48	0,54	0,36	0,73	0,62	0,56	0,47

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní výpočty

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, OPD-osoby pečující o dítě do 15 let, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Na konci roku 2014 existovaly v Kraji Vysočina dvě problémové skupiny uchazečů, které měly nižší podíl na obyvatelstvu ve věku 15-64 let, než činil celorepublikový průměr. Jednalo se o uchazeče se základním vzděláním a dlouhodobě nezaměstnané. Hodnoty u ostatních problémových skupin byly jen málo nad republikovou hodnotou. Největší zastoupení měla v kraji skupina uchazečů o zaměstnání starší 50 let. K velké změně došlo u skupiny dlouhodobě nezaměstnaných, oproti roku 2011 se snížila krajská hodnota podílu u dlouhodobě nezaměstnaných z 3,46 % na 3,06 % (přitom celorepubliková vzrostla z 3,23 % na 3,36 %). Velmi nízkým podílem vynikali uchazeči obou skupin na Pelhřimovsku. Na druhé straně velmi vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných se prezentovalo Třebíčsko (4,39 %).

Okres Havlíčkův Brod měl horší uplatnitelnost (vyšší hodnoty než průměr kraje) u osob zdravotně postižených a osob pečujících o dítě do 15 let, okres Jihlava u osob se základním vzděláním, u okresu Pelhřimov byly hodnoty u všech skupin podprůměrné, Žďársko u osob zdravotně postižených, osob dlouhodobě nezaměstnaných a absolventů a mladistvých. Třebíčsko mělo nadprůměrné hodnoty

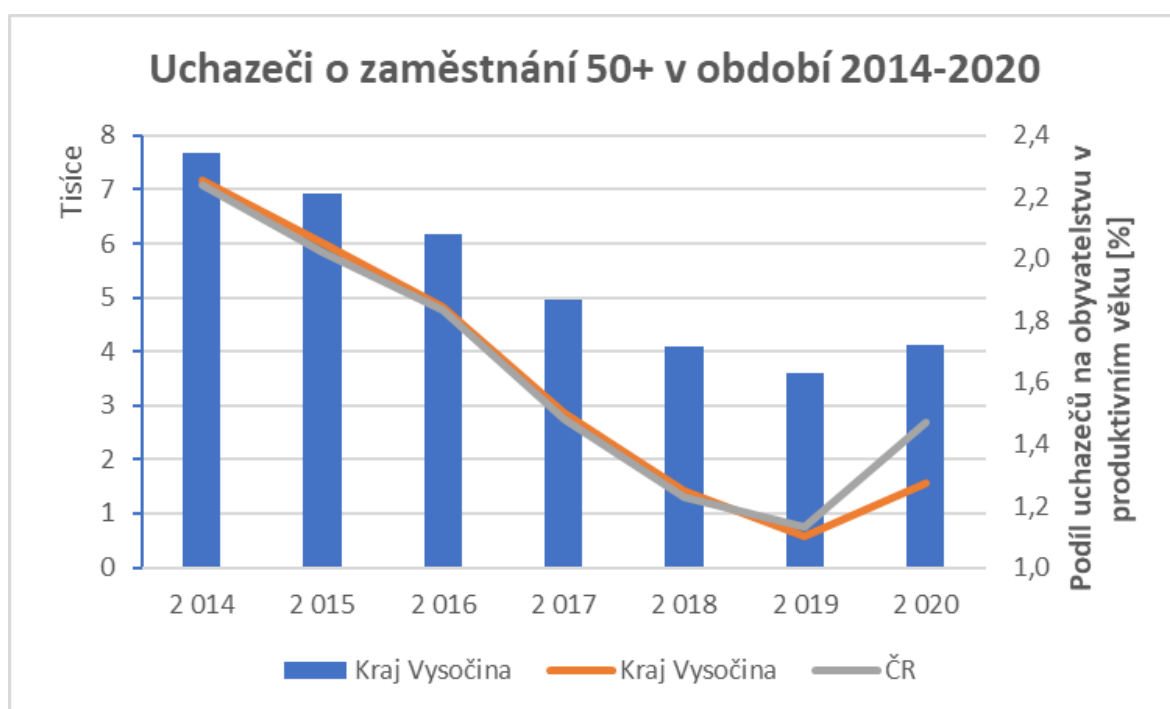
podílu ve všech skupinách kromě osob zdravotně postižených, největší rozdíl byl u již zmíněné skupiny dlouhodobě nezaměstnaných.

Dvě nejvíce zastoupené skupiny v roce 2014 (viz Tab.54) byly v České republice i v Kraji Vysočina uchazeči o zaměstnání starší 50 let a dlouhodobě nezaměstnaní.

Tab. 55 Uchazeči o zaměstnání ve věku 50 a více let v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

okres	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
Havlíčkův Brod	1 416	1 281	1 162	881	681	649	738
Jihlava	1 579	1 393	1 232	1 009	879	740	828
Pelhřimov	787	680	573	430	333	301	349
Třebíč	2 142	1 969	1 705	1 332	1 089	947	1 117
Žďár nad Sázavou	1 753	1 599	1 486	1 303	1 121	954	1 086
Kraj Vysočina	7 677	6 922	6 158	4 955	4 103	3 591	4 118
Celkem ČR	158 087	141 514	127 347	102 255	84 374	77 393	100 499

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst

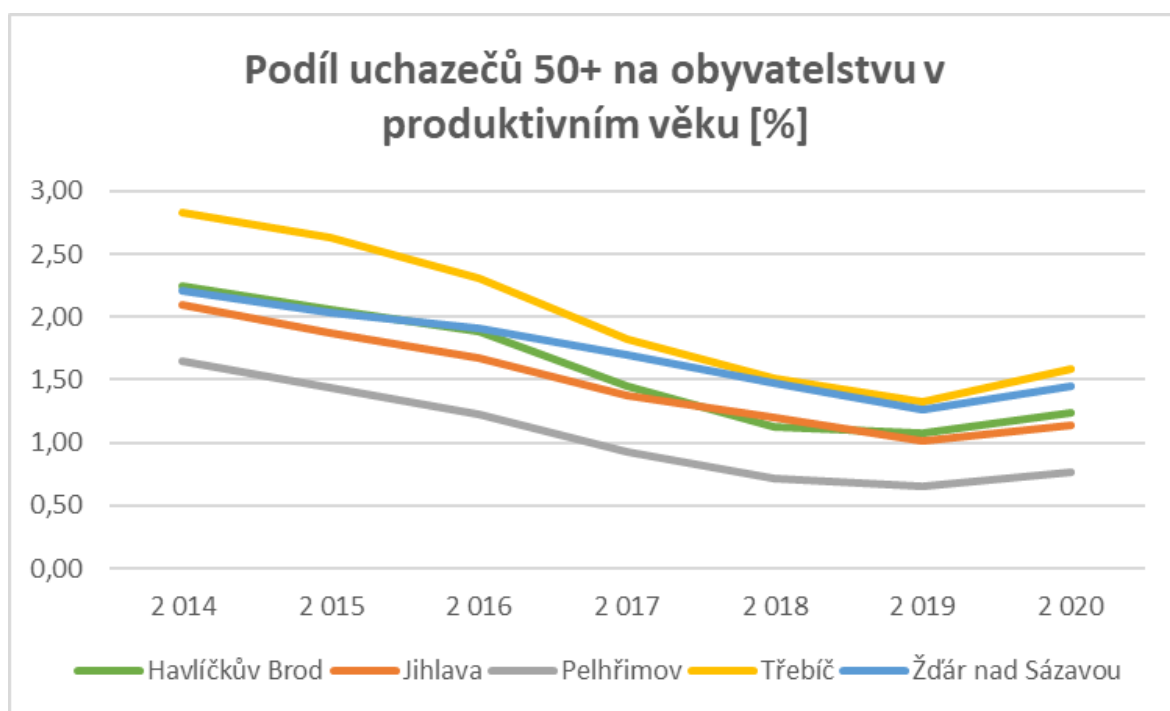
Obr. 9 Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání ve věku 50 let a více v Kraji Vysočina a podílu uchazečů ve věku 50 let a více na obyvatelstvu v produktivním věku v Kraji Vysočina a ČR v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

V Tab.55 je prezentován vývoj uchazečů o zaměstnání starších 50 let (50+) v období 2014 až 2020. Z dat v tabulce je patrný každoročně se snižující počet uchazečů 50+ v celé České republice až do roku 2019, v roce 2020 došlo opět k nárůstu o více než 500 osob. Zastoupení uchazečů v Kraji Vysočina se snížilo mezi roky 2014-2019 o více než 4 tisíce uchazečů. Největší počet uchazečů o

zaměstnání 50+ měl až do roku 2017 okres Třebíč, v letech 2018 a 2019 okres Žďár nad Sázavou a v roce 2020 opět okres Třebíč. Nejnižší počet uchazečů byl v celém sledovaném období na Pelhřimovsku (hodnoty v okrese Pelhřimov jsou s hodnotami u ostatních okresů diametrálně odlišné).

V obrázku Obr.9 je viditelný vývoj počtu uchazečů o zaměstnání 50+ v Kraji Vysočina, a především porovnání krajského a republikového podílu této skupiny na obyvatelstvu v produktivním věku v letech 2014 až 2020. Až do roku 2018 byla krajská hodnota podílu této skupiny mírně nad republikovým průměrem (např. 2014: Kraj Vysočina–2,25 %, ČR-2,24 %; 2019: Kraj Vysočina-1,25 %, ČR-1,23 %), v roce 2019 již ale byla krajská hodnota podílu nižší o tři setiny procentního bodu (Kraj Vysočina-1,10 %) a v roce 2020 nižší o dvě desetiny p.b. (Kraj Vysočina-1,27 %). V porovnání s ostatními kraji ČR byla hodnota podílu této skupiny v roce 2020 v pořadí sedmou nejnižší (nejnižší hodnota Pardubický kraj 1,07 %), nejvyšší hodnotu podílu zaznamenal kraj Moravskoslezský (2,33 %).

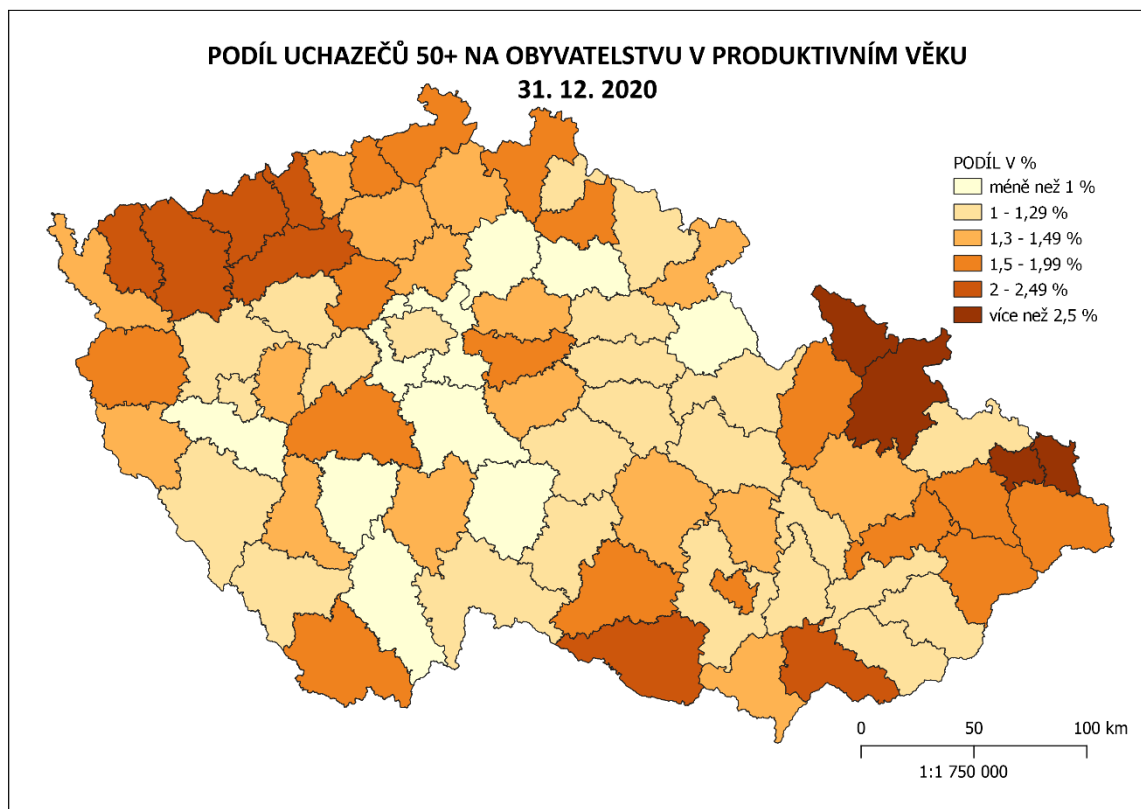

Obr. 10 Vývoj podílu uchazečů ve věku 50 let a více na obyvatelstvu v produktivním věku v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Porovnání podílu u jednotlivých okresů Kraje Vysočina ve sledovaném období je viditelné na Obr.10. Nejnižší podíl uchazečů 50+ byl samozřejmě po celé období v okrese Pelhřimov a nejvyšší v okrese Třebíč (v roce 2018 se však přiblížila podílu v okrese Žďár na Sázavou jen na rozdíl čtyř setin p.b.). Komparace podílu mezi všemi okresy ČR k 31.12.2020 je prezentovaná v následujícím kartogramu Obr.11. Nejnižší hodnota podílu v souboru všech okresů ČR byla zaznamenaná v okrese Praha-

východ (0,54 %) a Rychnov nad Kněžnou (0,74 %), hodnota podílu v okrese Pelhřimov (0,76 %) je ale hned následující. Hodnota podílu v okrese Třebíč (1,58 %) je mezi všemi okresy 22. nejvyšší.

Obr. 11 Podíl uchazečů 50+ na obyvatelstvu v produktivním věku ve věku 50 let a více v okresech ČR k 31.12.2020

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní výpočty

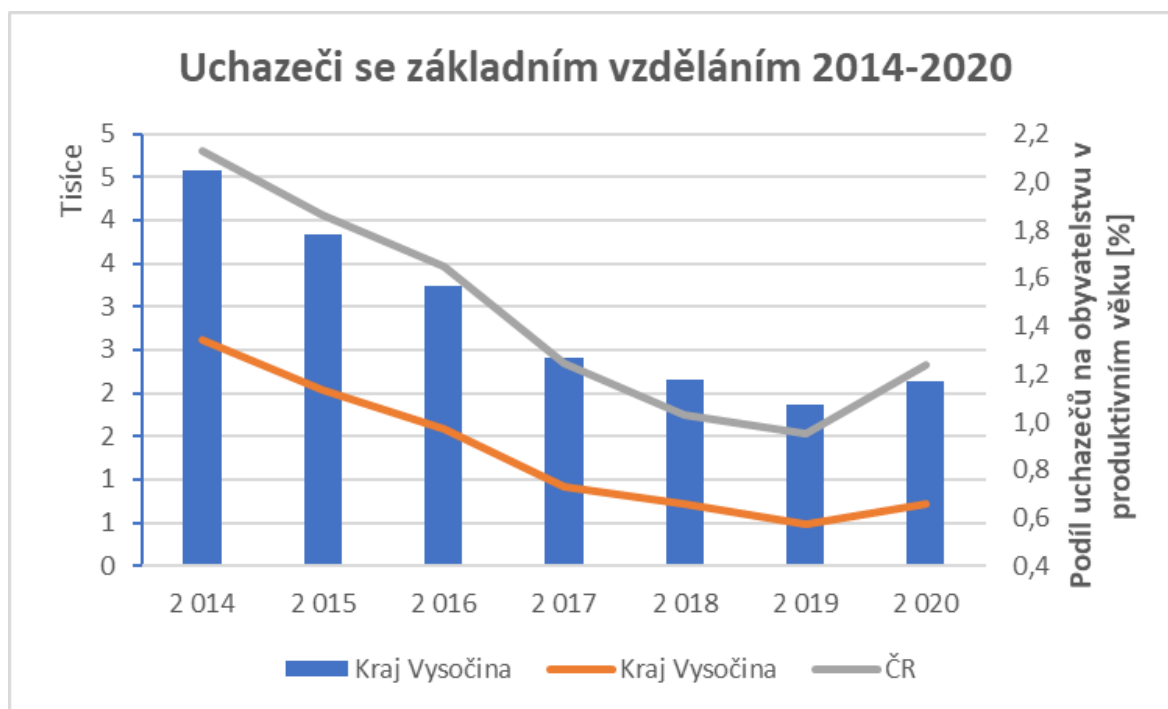
Z hlediska absolutního počtu třetí nejčetnější problémovou skupinou v roce 2014 byly uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním. Časový vývoj skupiny byl podobný jako u ostatních, do roku 2019 pokles počtu uchazečů, v roce 2020 mírný nárůst počtu. V okresech Vysočiny byly skupina nejméně zastoupena po celé sledované období na Pelhřimovsku, nejvíce na Jihlavsku, s výjimkou let 2016, 2017, 2020, kdy byla skupina nejpočetnější na Třebíčsku.

Tab. 56 Uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

okres	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
Havlíčkův Brod	756	614	510	374	302	313	362
Jihlava	1 271	1 040	877	643	622	528	591
Pelhřimov	391	313	269	193	203	128	146
Třebíč	1 269	1 137	939	682	565	517	604
Žďár nad Sázavou	880	731	635	518	466	381	426
Kraj Vysočina	4 567	3 835	3 230	2 410	2 158	1 867	2 129
Celkem ČR	150 313	130 137	114 346	85 953	70 858	65 232	84 376

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

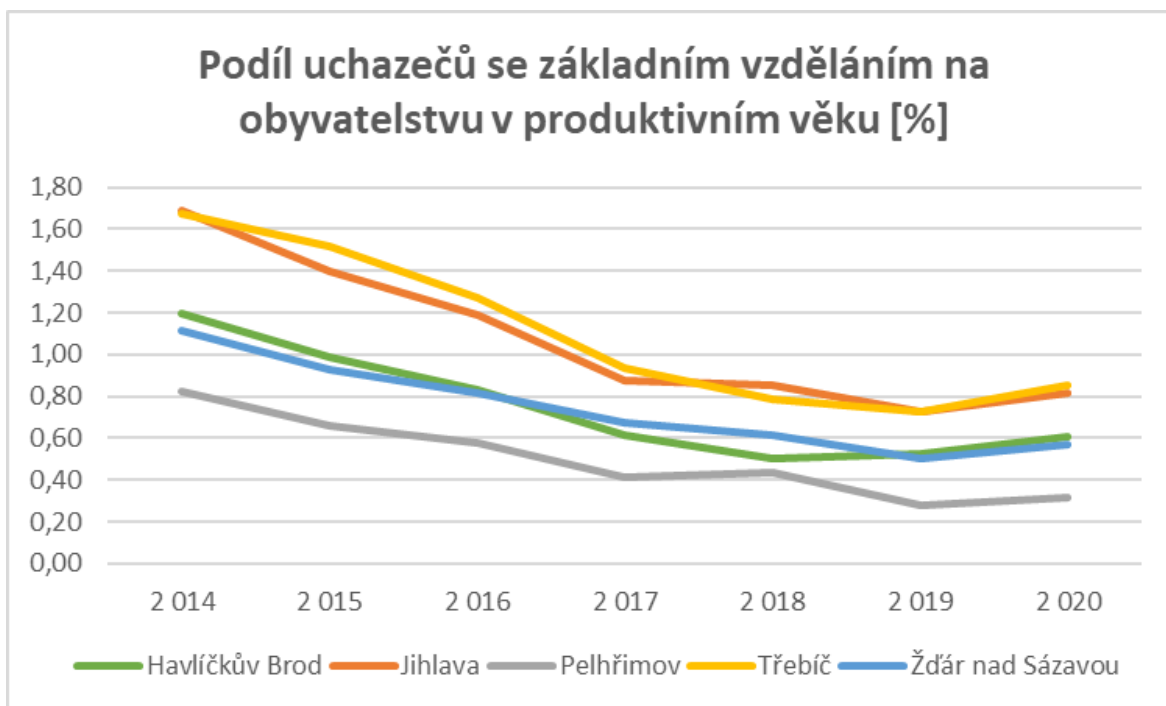
Obrázek Obr.12 zveřejňuje absolutní počet uchazečů o zaměstnání se základním vzděláním v letech 2014 až 2020 a také podíl této skupiny na obyvatelstvu v produktivním věku v ČR a Kraji Vysočina. Z vizualizace podílu je zřejmé, že podíl byl v kraji po celé sledované období vždy nižší než republikový průměr. (2014: Kraj Vysočina 1,34 %, ČR 2,13; 2020: Kraj Vysočina 0,66 %, ČR 1,24)

Obr. 12 Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání se základním vzděláním v Kraji Vysočina a podílu uchazečů se základním vzděláním na obyvatelstvu v produktivním věku v Kraji Vysočina a ČR v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

V Kraji Vysočina byl nejnižší podíl uchazečů o zaměstnání se základním vzděláním v celém období na Pelhřimovsku (minimální hodnota 0,28 % v roce 2019), nejvyšší podíl měla skupina na Jihlavsku na konci roku 2014 (1,69 %) (viz Obr.13). Hodnoty podílu v okresech Jihlava a Třebíč byly velmi podobné, rozdíl byl v celém sledovaném období jen v jednotkách tisícín. Okres Jihlava měl nejvyšší hodnoty podílu v letech 2014 a 2018, okres Třebíč v letech 2015, 2016, 2017, 2020 a na konci roku 2019 byla hodnota podílu prakticky shodná. Druhý nejnižší mezi okresy kraje měla tato problémová skupina ve sledovaném období na Žďársku, kromě roku 2017, 2018, kdy nižší podíl byl na Havlíčkovobrodsku.

Obr. 13 Vývoj podílu uchazečů se základním vzděláním na obyvatelstvu v produktivním věku v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

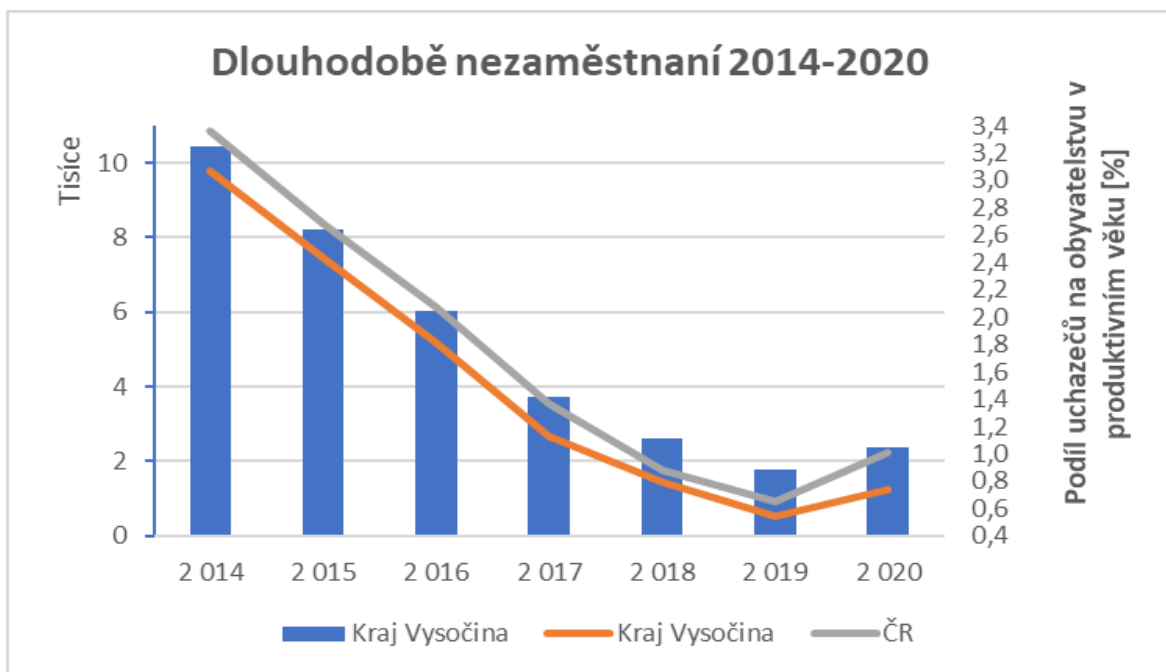
Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Vývoj (v ČR i v Kraji Vysočina) skupiny dlouhodobě nezaměstnaných je podobný jako u předchozích problémových skupin. Do roku 2019 docházelo každoročně ke snižování počtu dlouhodobě nezaměstnaných a v roce 2020 došlo k nárůstu. Mezi léty 2014 a 2020 došlo v kraji k poklesu dlouhodobých uchazečů o zaměstnání o více než 8 tisíc uchazečů. Nejnižší podíl uchazečů byl v celém sledovaném období na Pelhřimovsku, nejmenší počet uchazečů zde byl zaznamenán v roce 2019, kdy 31.12.2019 bylo evidováno pouhých 37 uchazečů. Nejvyšší počty uchazečů ve sledovaném období byly v letech 2014 až 2017 na Třebíčsku, v roce 2018 na Žďársku a v následujících letech opět na Třebíčsku.

Tab. 57 Dlouhodobě nezaměstnaní v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

okres	2 014	2 015	2 016	2 017	2 018	2 019	2 020
Havlíčkův Brod	1 704	1 401	1 092	627	413	326	428
Jihlava	2 067	1 564	1 086	661	519	369	467
Pelhřimov	703	548	325	147	81	37	69
Třebíč	3 332	2 666	1 968	1 179	761	533	763
Žďár nad Sázavou	2 640	2 035	1 578	1 119	823	507	658
Kraj Vysočina	10 446	8 214	6 049	3 733	2 597	1 772	2 385
Celkem ČR	237 165	187 555	144 163	94 512	60 529	44 828	68 748

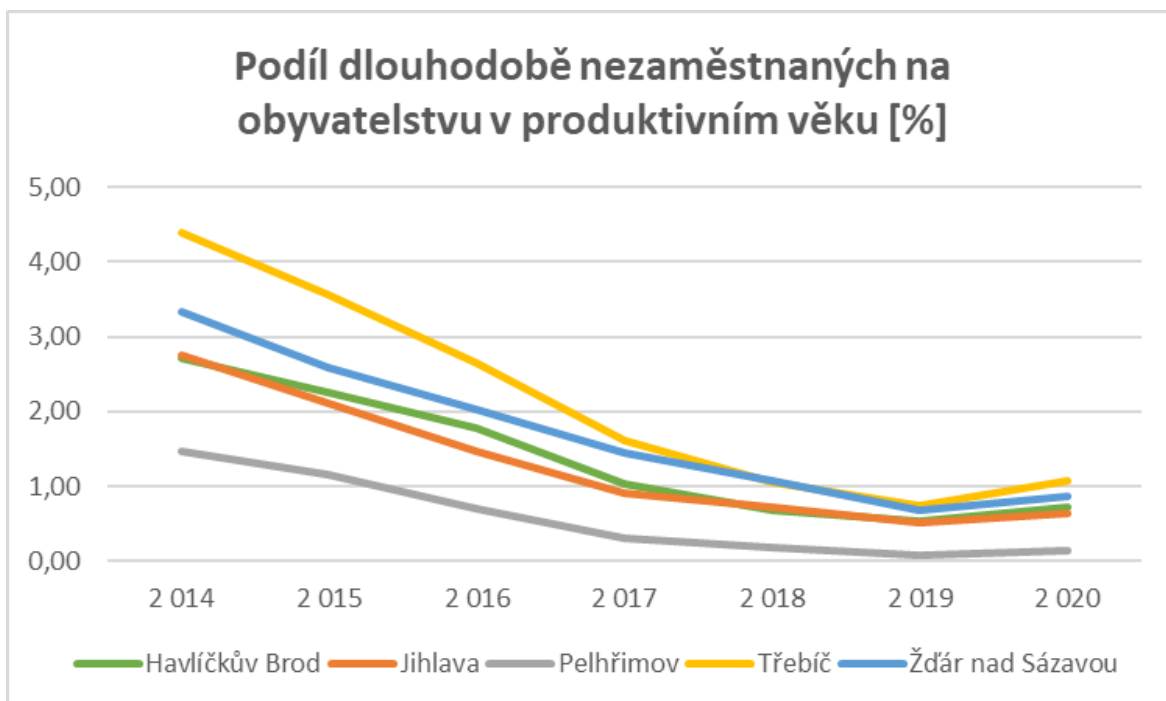
Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Obr. 14 Vývoj dlouhodobě nezaměstnaných v Kraji Vysočina a podílu dlouhodobě nezaměstnaných na obyvatelstvu v produktivním věku v Kraji Vysočina a ČR v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Graf (Obr.14) zaznamenává jednak absolutní počty dlouhodobě nezaměstnaných v kraji v období 2014 až 2017, a také (pro analýzu důležitější) porovnání podílu dlouhodobě nezaměstnaných na obyvatelstvu v produktivním věku v Kraji Vysočina a ČR. Hodnoty této statistiky byly v kraji oproti hodnotám v České republice v celém sledovaném období vždy nižší.

Obr. 15 Vývoj podílu dlouhodobě nezaměstnaných na obyvatelstvu v produktivním věku v okresech Kraje Vysočina v období let 2014-2020 (data k 31.12.)

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Nejnižšího podílu dosahovala problémová skupina dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů v celém sledovaném období opět na Pelhřimovsku, nejvyšší podíl byl evidován v okrese Třebíč také v celém období, s výjimkou roku 2018, kdy byl nejvyšší podíl skupiny dlouhodobě nezaměstnaných na Žďársku. Maximální hodnota tohoto podílu byla dosažena v okrese Třebíč 31.12.2014 (4,39 %), nejmenší Pelhřimovská hodnota 0,08 % byla v již zmíněném roce 2019.

Tab. 58 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2020 (absolutní hodnoty)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	428	281	167	302	513	1 691	38 615
OPD	287	404	179	524	589	1 983	45 824
50+	738	828	349	1 117	1 086	4 118	100 499
ZAKL	362	591	146	604	426	2 129	84 376
DN	428	467	69	763	658	2 385	68 748
ABS	114	192	65	256	197	824	15 947

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, OPD – uchazeči-osoby pečující o dítě do 15 let, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Tab. 59 Problémové skupiny obyvatelstva z hlediska uplatnitelnosti na trhu práce v okresech Kraje Vysočina ke konci roku 2020 (% podíl na obyvatelstvu v produktivním věku)

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina	ČR
OZP	0,72	0,39	0,36	0,43	0,68	0,52	0,57
OPD	0,48	0,56	0,39	0,74	0,78	0,61	0,67
50+	1,24	1,14	0,76	1,58	1,44	1,27	1,47
ZAKL	0,61	0,82	0,32	0,86	0,57	0,66	1,24
DN	0,72	0,64	0,15	1,08	0,88	0,74	1,01
ABS	0,19	0,26	0,14	0,36	0,26	0,25	0,23

Pramen: MPSV (2022b): Struktura uchazečů a volných míst; vlastní úpravy

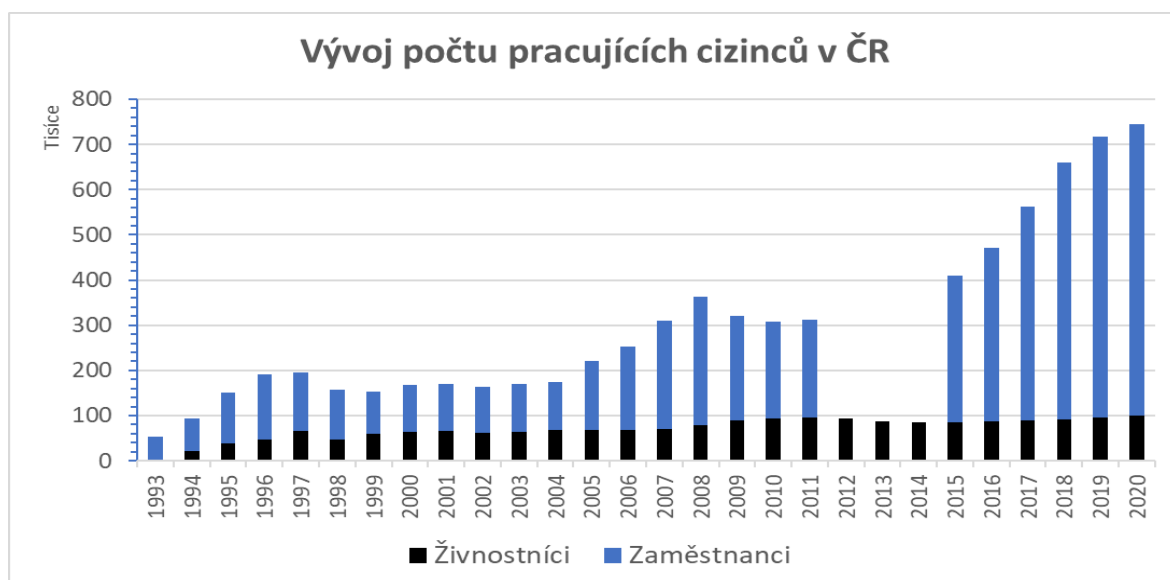
Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství (data k 30.9.)

Oproti roku 2014 došlo v Kraji Vysočina k poklesu počtu nezaměstnaných ve všech problémových skupinách hůře se uplatňujících na trhu práce, například u dlouhodobě nezaměstnaných došlo k poklesu přesahující 8 tis. uchazečů, u skupiny osob ve věku 50+ byl pokles o více než 3,5 tis a u skupiny osob se základním vzděláním téměř 2,5 tisíc. Nejrozšířenější problémovou skupinou se stala skupina uchazečů o zaměstnání 50+. Pozitivně lze také hodnotit krajský podíl těchto skupin na obyvatelstvu v produktivním věku. Hodnota podílu u žádné z těchto skupin nepřekročila celorepublikovou hodnotu. Podíl dlouhodobě nezaměstnaných v roce 2020 se snížil oproti podílu stejné skupiny z roku 2014 o 2,3 %. Všechny skupiny měly nejnižší podíl na obyvatelstvu 15-64 opět v okrese Pelhřimov, nejvyšší podíly byly pro všechny skupiny s výjimkou skupiny OZP a skupiny OPD evidovány v okrese Třebíč.

9 CIZINCI NA TRHU PRÁCE

Na konci osmdesátých let v Československu pracovalo méně než 100 tisíc cizinců, z toho více než 80 % na území Čech, Moravy a Slezska. Zaměstnání byli zejména ve zpracovatelském průmyslu, z hlediska občanství se jednalo především o občany Vietnamu (25 tis.) a Kuby (6 tis.). V příhraničí dojížděli denně za prací do textilních provozů ženy z Polska, hlavně z Dolnoslezského vojvodství. Do oficiálních statistik však nebyly započítáváni zaměstnanci polských stavebních a stavebně montážních firem, které se významně podíleli na bytové výstavbě v Praze a také na výstavbě průmyslových závodů zaměřených na potravinářskou výrobu. Celkový počet občanů Polska pracujících v ČR překračoval hranici 50 tisíc osob. Počet zahraničních pracovníků z jiných zemí byl ve všech případech nižší než 1 tisíc. Do souboru zahraničních pracovníků logicky nebyly zařazováni osoby ze Slovenska, které v období let 1993 až 2020 byly nejpočetnější zahraniční skupinou osob realizujících se na českém trhu práce. Při posledním československém sčítání lidu v roce 1991 bylo na území ČR evidováno přibližně 30 tisíc osob dojíždějících za prací ze Slovenska.

Po politických, ekonomických a sociálních změnách v Československu opustili naši zemi zahraniční pracovníci z Vietnamu i Kuby a také stavební firmy z Polska. V roce 1992, před rozdělením společného státu, poklesl počet občanů dojíždějících za prací do ČR na 20 tisíc, ale díky smlouvě o vzájemném zaměstnávání občanů ČR a SR začal počet občanů SR pracujících v naší zemi opět růst. Od 1. ledna 1993 se staly občane Slovenské republiky pracující v ČR cizinci. Obr.16 znázorňuje vývoj počtu pracujících cizinců v ČR (data v letech 1993, 2012–2014 jsou neúplná).

Obr. 16 Vývoj počtu pracujících cizinců v letech 1993 až 2020 (data k 31.12.)

Pramen: VÚPS (2001, 2009, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 22,28; ČSÚ (2015, 2016, ... 2021): Cizinci v ČR - 2014, 2015, 2021.

Poznámka: Údaj o počtu zahraničních živnostníků v roce 1993 a údaje o pracujících cizincích evidovaných na MPSV ČR v letech 2012, 2013, 2014 nejsou k dispozici

V devadesátých letech minulého století počet cizinců pracujících v ČR se blížil k hranici 200 tisíc. Koncem roku 1997 začíná počet zahraničních pracovníků v ČR klesat v důsledku recese české ekonomiky způsobené transformačními chybami, což se promítlo i do situace na trhu práce, počet zahraničních pracovníků v ČR se snížil (151,9 tis. na konci roku 1999) . Podobný jev lze sledovat i v období ekonomické krize, která se u nás projevila koncem roku 2008. K největšímu poklesu počtu cizinců na trhu práce došlo v roce 2009 (pokles z 361,7 tis. na 317,4 tis.). Počet pracujících cizinců z prosince 2008 byl překročen až v květnu 2015. Mimořádný nárůst počtu cizinců u nás spojený s vytvořením nových volných pracovních míst je charakteristický po celé pokrizové období. Na konci roku 2020 v ČR počet pracujících cizinců dosahoval hranice téměř 750 tisíc (742 tis., z toho 644 tis. evidovaných ÚP ČR a 98 tis. evidovaných MPO, viz Obr.16).

9.1 Pracující cizinci v Kraji Vysočina do konce roku 2014

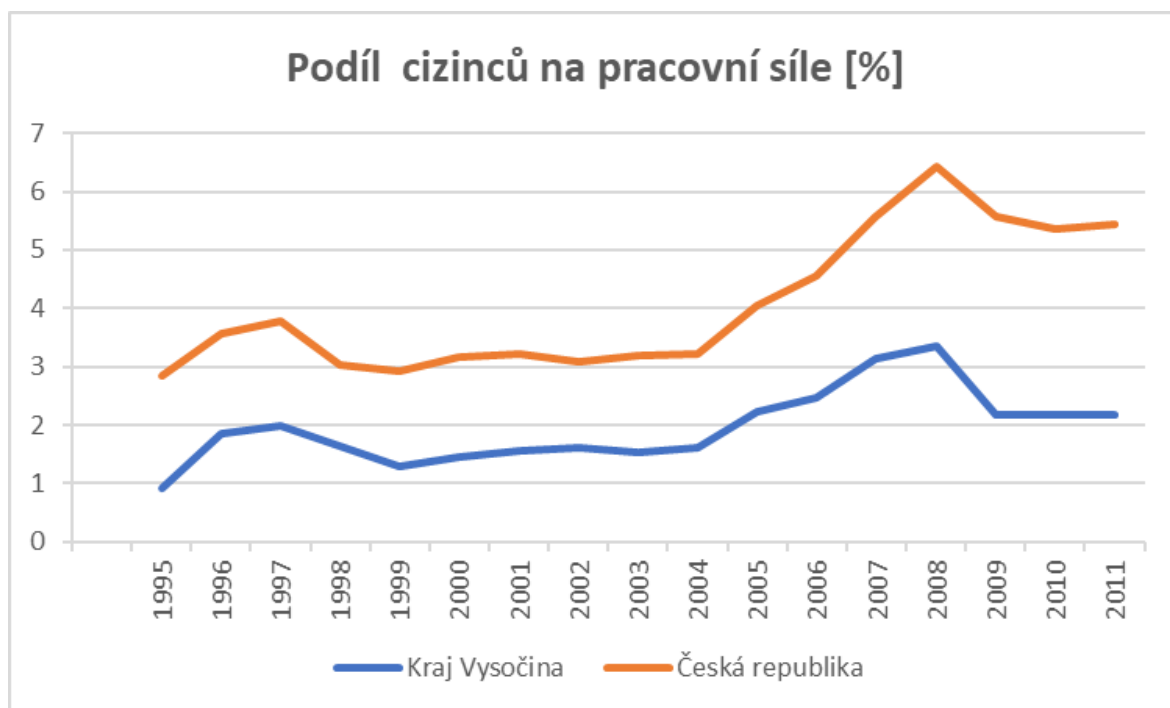
První úplná data o počtu cizinců do úrovně krajů České republiky v období transformace ekonomiky jsou k dispozici až od roku 1995. Na konci tohoto roku na území současného Kraje Vysočina bylo zaměstnáno pouze 2 340 cizinců, tj. 1,6 % všech pracujících cizinců v ČR. Sledovaný ukazatel „podíl cizinců na pracovní síle“ dosahoval hodnoty pouze 0,92 %. Kraj Vysočina byl v souboru krajů ČR jediným, v němž podíl cizinců na pracovní síle nedosahoval hodnoty ani jedno procento.

V devadesátých letech největší počet pracujících cizinců v kraji Vysočina byl zaznamenán v roce 1997, kdy se přiblížil hranici 5 tis. (4 987), poté dochází k poklesu této hodnoty. Období let 2000–2008 až na výjimku roku 2003 je charakteristické nárůstem počtu pracujících cizinců. Na konci roku 2008 v Kraji Vysočina pracovalo téměř 9,2 tis. cizinců (2,5 % všech pracujících cizinců v ČR). Podíl cizinců na pracovní síle kraje činil 3,36 %. V období ekonomické krize počet pracujících cizinců v ČR klesl, ale v Kraji Vysočina byl tento pokles daleko výraznější (v roce 2009 tvořil podíl pracujících cizinců v kraji pouze 1,8 % z cizinců v ČR). Obdobné hodnoty vykazoval kraj i v letech následujících. Rozdíl v ukazateli „podíl cizinců na pracovní síle“ mezi Krajem Vysočina a celorepublikovým průměrem dosahoval v období 2008 až 2011 hodnoty vyšší než tři procentní body, což dokumentuje i obrázek Obr.17 (v období 1995 až 2005 tento rozdíl nečinil ani dva procentní body).

Tab. 60 Počet pracujících cizinců v Kraji Vysočina a ČR v letech 1995 až 2011 (data k 31.12)

ROK	Kraj Vysočina			Česká republika		
	<i>Cizinci</i>	<i>PS</i>	<i>%</i>	<i>Cizinci</i>	<i>PS</i>	<i>%</i>
1 995	2 340	255 730	0,92	148 855	5 220 095	2,85
1 996	4 728	256 131	1,85	188 745	5 296 592	3,56
1 997	4 987	250 452	1,99	194 296	5 138 708	3,78
1 998	4 135	253 957	1,63	156 209	5 170 029	3,02
1 999	3 244	253 407	1,28	151 852	5 203 422	2,92
2 000	3 778	259 410	1,46	164 987	5 210 973	3,17
2 001	4 067	259 043	1,57	167 652	5 192 006	3,23
2 002	4 154	258 929	1,60	161 711	5 245 663	3,08
2 003	3 959	259 126	1,53	168 031	5 263 144	3,19
2 004	4 248	264 470	1,61	173 203	5 381 866	3,22
2 005	5 855	262 256	2,23	218 982	5 419 285	4,04
2 006	6 557	265 108	2,47	250 797	5 495 811	4,56
2 007	8 482	270 352	3,14	309 027	5 544 625	5,57
2 008	9 157	272 309	3,36	361 709	5 621 070	6,43
2 009	5 888	271 484	2,17	318 462	5 708 580	5,58
2 010	5 854	270 347	2,17	306 350	5 712 497	5,36
2 011	5 809	266 764	2,18	310 921	5 709 218	5,45

Pramen: : VÚPS (2001, 2009, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 22,28; ČSÚ (2015, 2016, ... 2021): Cizinci v ČR - 2014, 2015, 2021; vlastní výpočty
Vysvětlivky: PS – pracovní síla

Obr. 17 Podíl cizinců na pracovní síle v letech 1995 až 2011 (data k 31.12.) v Kraji Vysočina a ČR

Pramen: VÚPS (2001, 2009, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 22,28

Ještě v roce 2000 byl Kraj Vysočina v souboru krajů ČR nadále územím s nejnižším podílem cizinců na pracovní síle. V roce následujícím se za Kraj Vysočina dostává Olomoucký kraj (Vysočina – 1,57 %, Olomoucký kraj - 1,17 %). Uvedené pořadí zůstalo zachováno až do roku 2011 (Vysočina – 2,18 %, Olomoucký kraj – 1,87 %). Kraj Vysočina podílem cizinců na pracovní síle se v prvním desetiletí 21. století přiblížil hodnotě tohoto podílu ve Zlínském kraji.

Tab. 61 Pracující cizinci v krajích ČR na konci roku 2000 a 2011 a jejich podíl na pracovní síle krajů (%)

Kraj	2 000		2011	
	Počet	Podíl	Počet	Podíl
Česká republika	164 987	3,17	310 921	5,45
Hlavní město Praha	49 960	7,83	82 118	14,07
Středočeský kraj	21 030	3,75	31 420	6,07
Jihočeský kraj	6 071	1,91	7 087	3,19
Plzeňský kraj	7 092	2,48	13 304	6,44
Karlovarský kraj	5 876	3,58	3 759	5,51
Ústecký kraj	8 986	2,18	6 834	3,29
Liberecký kraj	6 805	3,13	8 159	4,91
Královéhradecký kraj	5 999	2,12	8 270	4,04
Pardubický kraj	5 844	2,31	8 648	4,12
Kraj Vysočina	3 778	1,46	3 717	2,18
Jihomoravský kraj	17 137	2,97	20 205	4,68
Olomoucký kraj	5 125	1,60	3 874	1,87
Zlínský kraj	6 942	2,36	5 450	2,44
Moravskoslezský kraj	14 342	2,29	15 017	3,05

Pramen: : VÚPS (2001, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 28

Vysvětlivky: Počet – celková zaměstnanost cizinců, Podíl – podíl cizinců na pracovní síle v %

Tab. 62 Cizinci v okresech Kraje Vysočina na konci roku 2000 a 2011 (data k 31.12.)

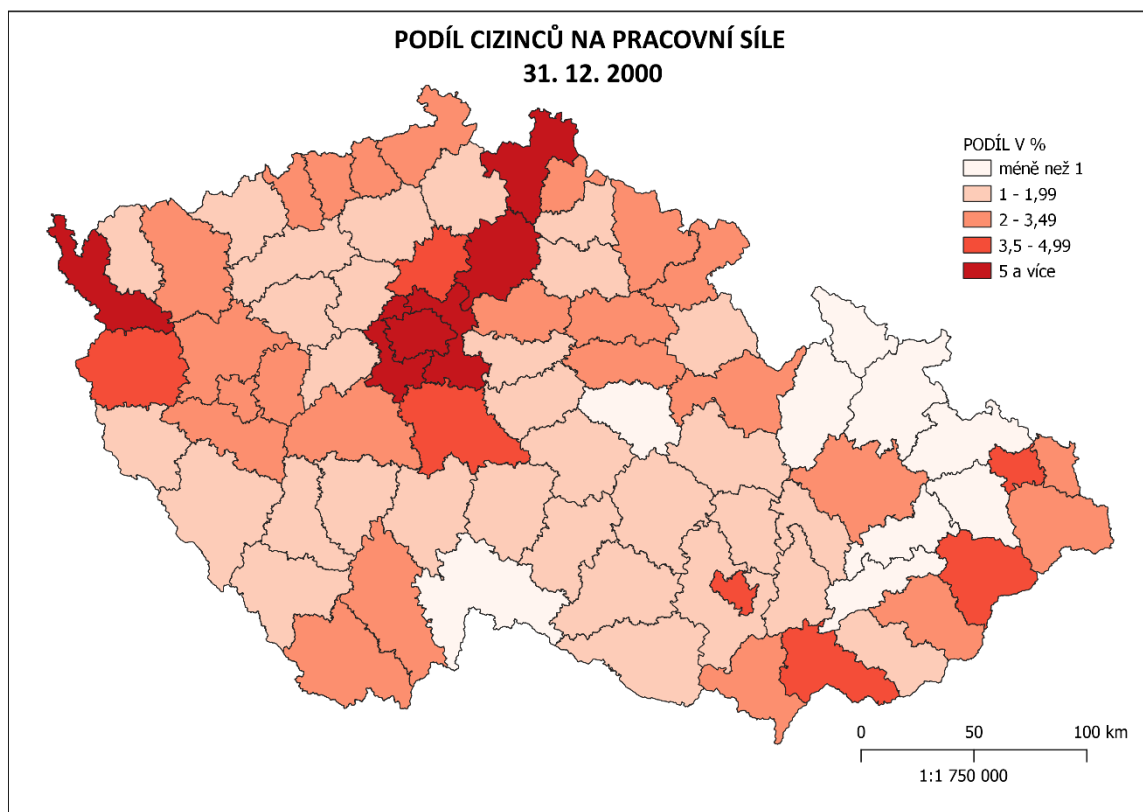
okres	2000		2 011	
	Počet	Podíl	Počet	Podíl
Havlíčkův Brod	550	1,19	1 094	2,30
Jihlava	1 020	1,78	1 596	2,59
Pelhřimov	560	1,51	1 431	3,68
Třebíč	713	1,22	637	1,07
Žďár nad Sázavou	935	1,55	1 051	1,79
Kraj Vysočina	3 778	1,46	5 809	2,18
ČR	164 987	3,17	310 921	5,45

Pramen: VÚPS (2001, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 28

Vysvětlivky: Počet – celková zaměstnanost cizinců, Podíl – podíl cizinců na pracovní síle v %

Z okresů Kraje Vysočina v roce 2000 se nejnižším podílem na pracovní síle prezentoval okres Havlíčkův Brod (1,19 %), následován okresem Třebíč. Nejvyšší hodnotu dosahoval okres Jihlava

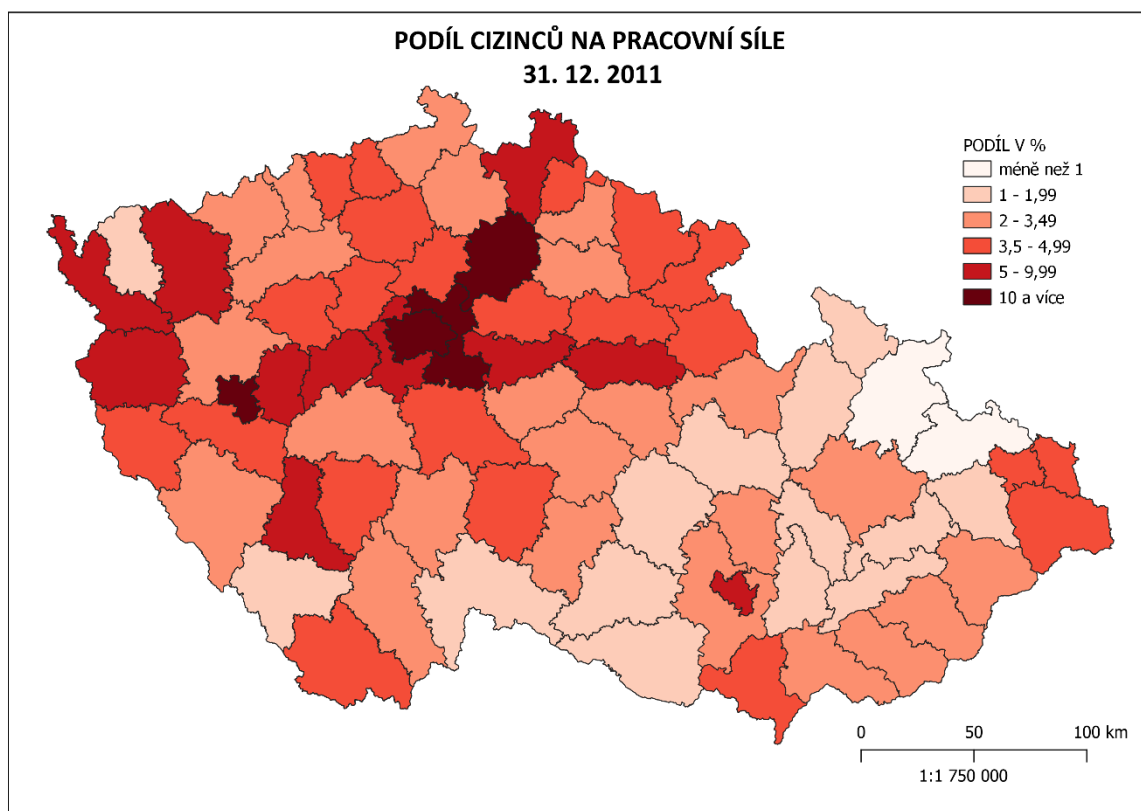
(1,78 %). Ač Kraj Vysočina měl nejnižší hodnotu podílu, v souboru krajů ČR žádný okres z Vysočiny nepatřil do TOP 10 okresů ČR s nejnižším podílem cizinců na pracovní síle (viz Obr.18). Na konci roku 2000 existovalo v ČR devět okresů, které měly sledovaný podíl nižší než 1 (nejnižší hodnota okres Bruntál 0,39 %). Okres Havlíčkův Brod měl hodnotu podílu v souboru okresů ČR dvanáctou nejnižší, okres Jihlava 31. nejnižší. Šest okresů v republice dosahovalo hodnotu vyšší než 5 % (nejvyšší okres Mladá Boleslav 9,36 %).

Obr. 18 Podíl cizinců na pracovní síle v ČR k 31. 12. 2000

Pramen: VÚPS (2001): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Na konci roku 2011 ani jeden z okresů Kraje Vysočina nedosahoval celorepublikového průměru (5,45 %). Nejvíc se průměru přibližoval okres Pelhřimov, ve kterém podíl cizinců na pracovní síle dosáhl hodnoty 3,68 %. Na druhé straně okres Třebíč patřil do souboru okresů s nejnižším podílem u sledovaného ukazatele. Pouze dva okresy ČR (Bruntál a Opava) měly hodnotu podílu cizinců na pracovní síle nižší, než okres Třebíč (1,07 %). V té době však existovaly tři okresy a hlavní město Praha, ve kterých sledovaný podíl překročil hranici 10 % (Praha – 14,07 %, Mladá Boleslav – 12,51 %, Praha-východ – 11,61 % a Plzeň-město – 10,57 %). Podíl cizinců na pracovní síle v okresech ČR znázorňuje kartogram na obrázku Obr.19.

Obr. 19 Podíl cizinců na pracovní síle v ČR k 31. 12. 2011

Pramen: VÚPS (2001): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Bulletiny „Mezinárodní pracovní migrace v ČR“ neuváděly regionální data o počtu pracujících cizinců podle občanství, k dispozici byly pouze data o struktuře pracujících cizinců za celou republiku. Na konci roku 1993 MMR ČR evidovalo 51 548 zaměstnaných cizinců, z toho počet občanů Slovenska činil 23,3 tis., následovaly občané Polska (10,6 tis.) a Ukrajina (7,7 tis.). Na tyto tři země připadalo 86 % všech cizinců zaměstnaných v České republice. V roce 1993 statistika cizinců se živnostenským oprávněním nebyla ještě vedena. Na konci roku 1994 MPO ČR uvádělo, že živnostenské oprávnění již získalo 18 650 cizinců. Počtem živnostenských oprávnění v polovině 90. let mezi cizinci vynikali především občané Vietnamu. Například na konci roku 1996 se počtem zaměstnaných v ČR dostal Vietnam dokonce před Polsko. V té době pořadí zemí bylo následující: 1. Slovensko (78,1 tis.), 2. Ukrajina (44,7 tis.), 3. Vietnam (18,4 tis.), 4. Polsko (13,5 tis.). Občané uvedených zemí tvořili více než 82 % všech cizinců působících na našem trhu práce. Jak prezentuje následující tabulka Tab.63 uvádějící počty pracujících cizinců v ČR podle občanství v letech 2000 a 2011, pořadí čtyř výše uvedených zemí podle počtu zaměstnaných zůstalo zachováno.

Tab. 63 Pracující cizinci v ČR podle občanství na konci roku 2000 a 2011 (TOP 10, data k 31.12.)

2000				2011			
Poř.	Občanství	Počet	Podíl	Poř.	Občanství	Počet	Podíl
1	Slovensko	70 234	42,6%	1	Slovensko	117 831	37,9%
2	Ukrajina	37 155	22,5%	2	Ukrajina	68 950	22,2%
3	Vietnam	19 382	11,7%	3	Vietnam	32 145	10,3%
4	Polsko	8 712	5,3%	4	Polsko	21 430	6,9%
5	Rusko	2 858	1,7%	5	Bulharsko	8 148	2,6%
6	Bulharsko	2 697	1,6%	6	Rumunsko	6 817	2,2%
7	Německo	2 289	1,4%	7	Rusko	5 644	1,8%
8	USA	1 907	1,2%	8	Německo	4 830	1,6%
9	Moldavsko	1 852	1,1%	9	Moldavsko	4 228	1,4%
10	Jugoslávie	1 683	1,0%	10	Velká Británie	3 654	1,2%
	ČR	164 987	100,0%		ČR	310 921	100,0%

Pramen: VÚPS (2001, 2012): Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č.6, 28; vlastní úpravy

V období po roce 2000 dochází u nás k nárůstu pracovníků z jiných zemí. Jedná se především o občany z východní Evropy (Bulharsko, Rumunsko, Rusko atd.). Společný podíl občanů Slovenska, Ukrajina, Vietnamu a Polska na zahraniční pracovní síle klesá (na konci roku 2011 činil 77,3 %).

9.2 Pracující cizinci v Kraji Vysočina v období po roce 2014

Jak již bylo v předchozím textu zmíněno, data o pracujících cizincích MPSV v letech 2012 až 2014 nesledovalo. Po roce 2014 první informace o cizincích zveřejnil Úřad práce ČR k 31. lednu 2015. Na konci ledna MPSV evidovalo v ČR 252 tis. cizinců, z toho 4 464 v Kraji Vysočina. Počet cizinců s živnostenským oprávněním na konci roku 2014 činil u nás 83,6 tis. (Vysočina – 1 523), takže lze předpokládat, že v Kraji Vysočina na konci roku 2014 existovalo přibližně 6 tis. pracujících cizinců. Více cizinců než na konci roku 2014 bylo v kraji pouze v období let 2005-2008.

Tab. 64 Počet pracujících cizinců v Kraji Vysočina a ČR v letech 2015 až 2020 (data k 31.12)

ROK	Kraj Vysočina			Česká republika		
	Cizinci	Ob.15-64	%	Cizinci	Ob.15-64	%
2 015	7 342	337 491	2,2	407 106	6 997 715	5,8
2 016	9 313	333 665	2,8	468 517	6 942 623	6,7
2 017	11 822	330 572	3,6	559 582	6 899 195	8,1
2 018	13 705	328 141	4,2	658 519	6 870 123	9,6
2 019	14 103	326 248	4,3	715 651	6 852 107	10,4
2 020	15 344	323 453	4,7	741 967	6 823 714	10,9

Pramen: ČSÚ (2015, 2016, ... 2021): Cizinci v ČR - 2014, 2015, 2021; MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska.

Vysvětlivky: Cizinci – počet pracujících cizinců, Ob.15-64 – počet obyvatel v produktivním věku, % – podíl cizinců na počtu obyvatel ve věku 15-64 let v %

Období po roce 2014 je charakteristické narůstajícím významem cizinců na trhu práce, nejen v Kraji Vysočina, ale také v celé České republice (Tab.64). Na konci roku 2020 v kraji působilo více než 15 tis. pracujících cizinců. Vysoký nárůst zaznamenávala pouze skupina cizinců evidovaných na úřadech práce, počet cizinců – živnostníků v celém sledovaném období 2014 až 2020 se udržoval kolem 1 500 osob. Na konci prosince 2020 MPO evidovalo 1 533 a MPSV 13 811 cizinců. Během šesti let se zvýšil podíl zaměstnaných cizinců na obyvatelstvu v produktivním věku v Kraji Vysočina z 1,8 % na 4,7 % (v ČR z 4,8 % na 10,9 %).

Tab. 65 Cizinci v krajích ČR na konci roku 2015 a 2020 (data k 31.12.)

Kraj	2 015		2020	
	Počet	Podíl	Počet	Podíl
Česká republika	407 106	5,77	741 967	10,87
Hlavní město Praha	142 142	16,78	245 586	28,26
Středočeský kraj	61 678	7,05	118 908	13,38
Jihočeský kraj	13 472	3,16	26 422	6,49
Plzeňský kraj	34 732	9,04	68 670	18,21
Karlovarský kraj	10 579	5,22	18 966	10,09
Ústecký kraj	15 116	2,73	30 287	5,79
Liberecký kraj	13 814	4,72	23 550	8,44
Královéhradecký kraj	12 827	3,52	25 869	7,53
Pardubický kraj	12 747	3,70	26 874	8,10
Kraj Vysočina	7 343	2,15	15 344	4,74
Jihomoravský kraj	44 623	5,68	77 631	10,21
Olomoucký kraj	8 088	1,90	13 995	3,51
Zlínský kraj	8 711	2,22	15 412	4,18
Moravskoslezský kraj	21 234	2,57	34 453	4,50

Pramen: ČSÚ (2016, 2021): Cizinci v ČR - 2015, 2020; MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska.

Vysvětlivky: Počet – celková zaměstnanost cizinců, Podíl – podíl cizinců na počtu obyvatel ve věku 15-64 let v %

Co se týká zahraniční pracovní síly, tak pozice kraje je v současnosti daleko významnější než v minulosti. Kraj Vysočina byl v devadesátých letech územím (v souboru krajů ČR) s nejnižším podílem cizinců na pracovní síle, v prvním desetiletí nového století podílem předběhl Olomoucký kraj a na konci roku 2020 byl podíl cizinců na obyvatelstvu v produktivním věku již vyšší než v kraji Moravskoslezském i Zlínském (viz Tab.65). Nicméně nadále zaostával za celorepublikovým průměrem, neboť v ČR činil podíl na obyvatelstvu v produktivním věku více než 10 %. Nejvyšší podíl vykazovalo hlavní město Praha, ve kterém pracující cizinci tvořili více než čtvrtinu obyvatelstva ve věku 15 až 64 let (28,3 %). Více než desetinový podíl na obyvatelstvu v produktivním věku vykazovali cizinci v krajích Plzeňském, Středočeském, Jihomoravském a Karlovarském.

Tab. 66 Pracující cizinci v ČR podle občanství na konci roku 2015 a 2020 (TOP 10, data k 31.12.)

2015				2020			
Poř.	Občanství	Počet	Podíl	Poř.	Občanství	Počet	Podíl
1	Slovensko	164 710	40,5%	1	Slovensko	224 547	30,3%
2	Ukrajina	64 643	15,9%	2	Ukrajina	183 623	24,7%
3	Vietnam	28 026	6,9%	3	Polsko	49 309	6,6%
4	Polsko	27 116	6,7%	4	Rumunsko	47 661	6,4%
5	Rumunsko	23 914	5,9%	5	Bulharsko	39 043	5,3%
6	Bulharsko	21 240	5,2%	6	Vietnam	34 906	4,7%
7	Rusko	9 070	2,2%	7	Maďarsko	21 556	2,9%
8	Německo	6 704	1,6%	8	Rusko	21 000	2,8%
9	Maďarsko	6 574	1,6%	9	Německo	8 357	1,1%
10	Velká Británie	4 744	1,2%	10	Mongolsko	7 016	0,9%
	ČR	407 106	100,0%		ČR	741 967	100,0%

Pramen: ČSÚ (2016, 2021): Cizinci v ČR - 2015, 2020; vlastní výpočty

Předchozí tabulka znázorňuje pořadí deseti zemí podle počtu pracujících občanů na našem trhu práce na konci roku 2015 a 2020. Jak v roce 2015, tak v roce 2020 bylo u nás zaměstnáno nejvíce občanů ze Slovenska. Během pěti let jejich počet vzrostl o téměř 60 tisíc a na konci roku 2020 v ČR pracovalo 224,5 tis. Slováků. Podíl občanů SR na zahraniční pracovní síle však klesl, a to z hodnoty 40,5 % na 30,3 %. V pořadí druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou v obou sledovaných letech byli Ukrajinci. V absolutním vyjádření činil nárůst téměř 120 tisíc osob a podíl Ukrajiny na cizí pracovní síle se zvýšil z 15,9 % na 24,7 %. Oproti roku 2015 vzrostl počet občanů Vietnamu v ČR pouze o necelých 7 tisíc, takže Vietnam byl počtem pracujících na našem trhu práce předstížen Polskem, Bulharskem a Rumunskem (viz Tab.66). Na konci roku 2020 existovalo 25 zemí s více než 2 tis. zaměstnanci v České republice. Ve všech případech došlo v období 2015 až 2020 k nárůstu počtu zaměstnaných u nás. (ČSÚ, 2015, 2016, ... 2021).

V současnosti MPSV, na rozdíl od MPO, již publikuje data o počtu cizinců pracujících v ČR podle občanství za kraje i okresy. Na konci roku 2020 pracovalo v Kraji Vysočina 13 811 cizinců evidovaných Úřadem práce ČR. Nejvíce pracujících cizinců pocházelo z Ukrajiny (viz Tab.67), jednalo se téměř o 4 tisíce osob. Počet občanů Slovenska byl o něco nižší (3 553), následovali občané Rumunska, Bulharska, Maďarska a Polska. Nejvíce Ukrajinců působilo na trhu práce kraje na Pelhřimovsku a Jihlavsku. Počet občanů Slovenska mírně převyšoval počet občanů Ukrajiny v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou, v okrese Havlíčkův Brod byla tato převaha výraznější.

Tab. 67 Pracující cizinci evidovaní MPSV podle občanství k 31.12.2020

	celkem	UK	SVK	RO	BG	HU	PO
Havlíčkův Brod	3 043	437	837	704	0	117	87
Jihlava	3 848	1 121	881	154	444	187	44
Pelhřimov	3 598	1 517	878	549	180	176	46
Třebíč	1 363	329	360	31	52	307	31
Žďár nad Sázavou	1 959	552	597	33	193	103	303
Kraj Vysočina	13 811	3 956	3 553	1 471	869	890	511

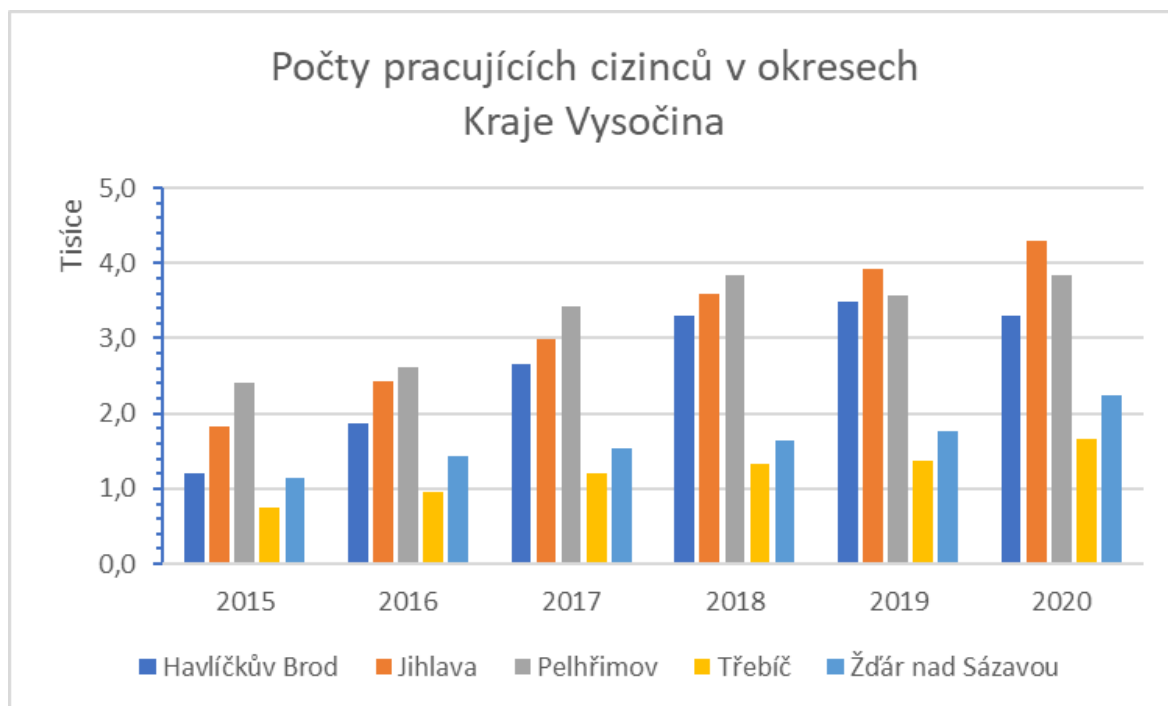
Pramen: MPSV (2021a): Cizinci evidovaní Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v roce 2020; vlastní zpracování.
Vysvětlivky: UK – Ukrajina, SVK – Slovensko, RO – Rumunsko, BG – Bulharsko, HU – Maďarsko, PO – Polsko

Tab. 68 Pracující cizinci včetně živnostníků v okresech Kraje Vysočina na konci roku 2015 a 2020 (data k 31.12.)

okres	2015		2 020	
	Počet	Podíl	Počet	Podíl
Havlíčkův Brod	1 207	1,91	3 294	5,55
Jihlava	1 835	2,44	4 302	5,94
Pelhřimov	2 406	5,05	3 846	8,39
Třebíč	758	1,00	1 659	2,35
Žďár nad Sázavou	1 137	1,43	2 243	2,98
Kraj Vysočina	7 343	2,15	15 344	4,74
ČR	407 106	5,77	741 967	10,87

Pramen: ČSÚ (2016, 2021): Cizinci v ČR - 2015, 2020; MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska.
Vysvětlivky: Počet – celková zaměstnanost cizinců, Podíl – podíl cizinců na počtu obyvatel ve věku 15-64 let v %

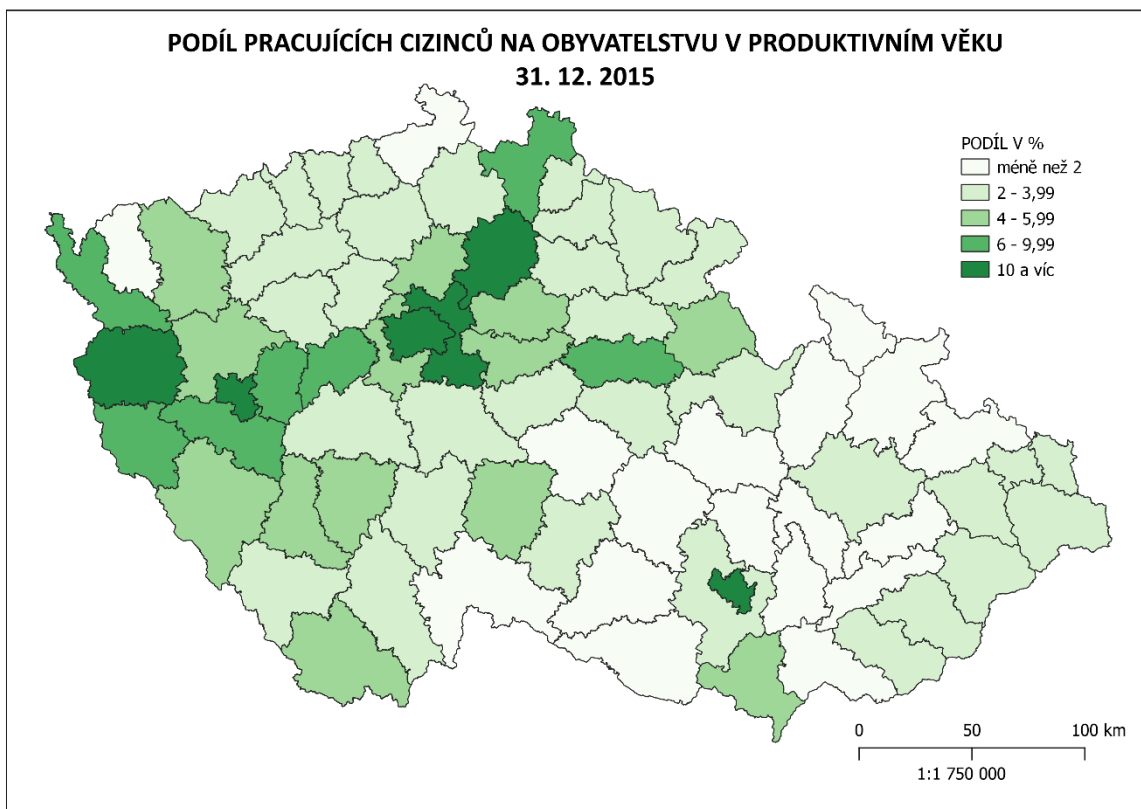
Z okresů Kraje Vysočina na konci roku 2015 vykazoval největší počet cizinců okres Pelhřimov (2 406) a naopak nejmenší okres Třebíč, kde pracující cizinci tvořili pouhé procento obyvatelstva v produktivní věku (na Pelhřimovsku více než 5 %). Během pěti let vzrostl počet pracujících cizinců ve všech okresech kraje, nejvíce v okrese Jihlava (viz Tab.68). Pelhřimovsko si však nadále udrželo nejvyšší podíl cizinců na obyvatelstvu ve věku 15-64 let (8,4 %). Počet cizinců v okresech kraje po jednotlivých letech období 2015 až 2020 znázorňuje následující graf (Obr.20).

Obr. 20 Počty pracujících cizinců v okresech Kraje Vysočina v letech 2015 až 2020 (data k 31. 12.)

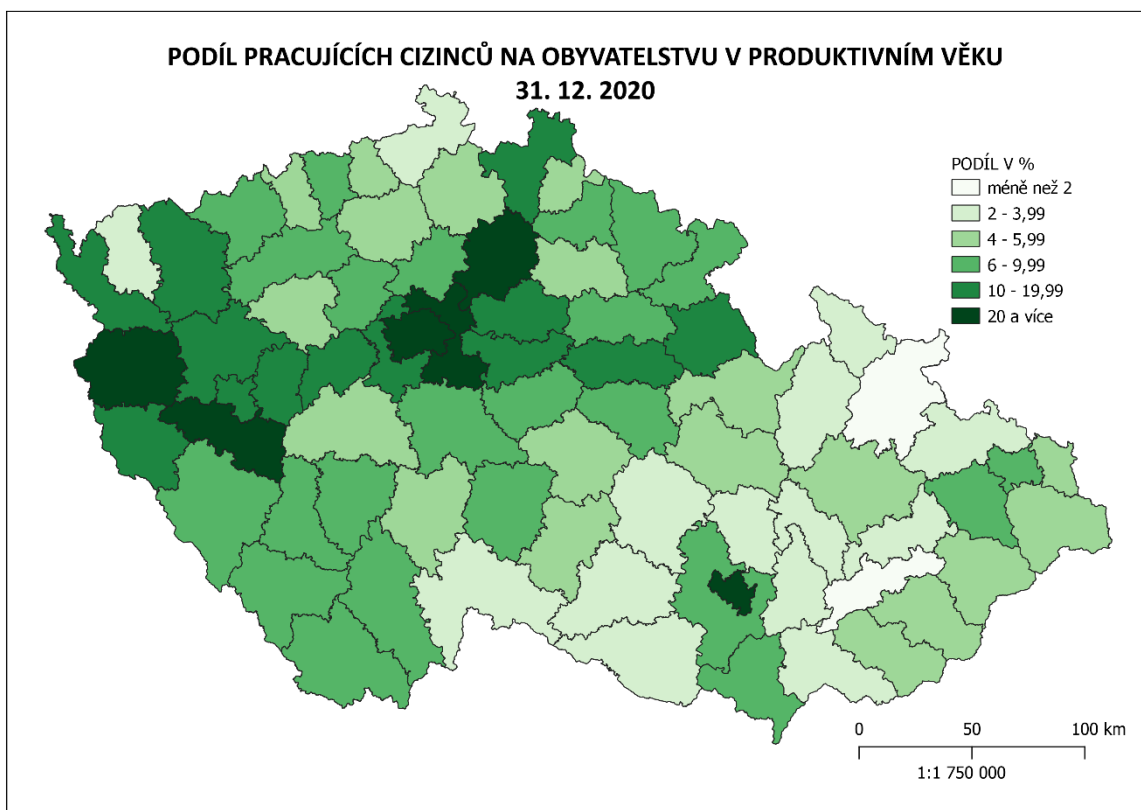
Pramen: ČSÚ (2016, 2017,... 2021): Cizinci v ČR - 2015, 2016,... 2020; vlastní úpravy

Rozdílné postavení okresů Třebíč a Pelhřimov v počtu cizinců na trhu práce dokumentuje i obrázek Obr.21. Okres Třebíč patřil v roce 2015 do souboru 17 okresů, u nichž podíl pracujících cizinců na obyvatelstvu v produktivním věku byl nižší než dvě procenta. Hodnota jeho podílu (necelé 1 %) byla třetí nejnižší. Nižší podíl (podobně jako v roce 2011) vykazovaly pouze dva okresy Moravskoslezského kraje (Bruntál a Opava). Do souboru okresů s nejnižším intervalem sledovaného podílu patřily také kromě okresu Třebíč dva okresy Kraje Vysočina – Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod. Na druhé straně hodnota podílu 5,05 % u Pelhřimova byla v souboru okresů ČR 17. nejvyšší. Na konci roku 2020 podíl pracujících cizinců na produktivním obyvatelstvu se zvýšil u většiny okresů ČR. Pouze okresy Bruntál a Kroměříž měly sledovaný podíl nižší než dvě procenta. U třebíčského okresu činil podíl 2,35 % a byla to pátá nejnižší hodnota v souboru okresů ČR (nižší podíl, než okres Třebíč vykazovaly kromě okresů Bruntál a Kroměříž ještě okresy Opava a Šumperk). Podobně, jako okres Třebíč si udržel své postavení i okres Pelhřimov (8,37 % - 21. nejvyšší hodnota). V období 2015 až 2020 se hodnota sledovaného podílu z okresů Kraje Vysočina nejvíce navýšila u okresů Havlíčkův Brod a Jihlava, což se pozitivně projevilo (nárůst cizí pracovní síly) v žebříčku okresů ČR.

Obr. 21 Podíl pracujících cizinců v ČR na obyvatelstvu v produktivním věku k 31. 12. 2015

Pramen: ČSÚ (2016): Cizinci v ČR - 2015; MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska.; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Obr. 22 Podíl pracujících cizinců v ČR na obyvatelstvu v produktivním věku k 31. 12. 2020

Pramen: ČSÚ (2016): Cizinci v ČR - 2015; MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska.; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Tab. 69 Sektorová struktura zaměstnanosti cizinců k 31.12.2020 [%]

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina
1. sektor	2,9	3,1	4,1	6,4	3,4	3,7
2. sektor	80,4	40,4	64,3	48,0	65,3	59,7
Zpracovatelský průmysl	69,2	31,9	56,9	24,6	49,5	48,4
Stavebnictví	8,2	8,1	6,1	21,9	14,9	9,9
3.sektor	16,8	56,6	31,6	45,6	31,3	36,6
Obchod	3,9	8,9	3,5	5,3	5,3	5,5
Doprava	2,1	9,7	2,1	1,1	1,3	4,0
Ubytování	1,7	3,5	1,5	3,4	2,1	2,4
Zdravotnictví	1,8	2,2	1,5	4,0	1,9	2,1

Pramen: MPSV (2021a): Cizinci evidováni Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v roce 2020; vlastní výpočty.

Sektorová i odvětvová struktura pracujících cizinců v Kraji Vysočina se odlišuje od celorepublikové struktury. Na Vysočině pracuje podstatně více cizinců v sekundárním sektoru ekonomiky (59,7 %, ČR – 38,9 %). Jedná se především o zaměstnané ve zpracovatelském průmyslu (48,4 %, ČR – 28,7 %); ve stavebnictví je rozdíl daleko méně výrazný (Vysočina 9,9 %, ČR 9,2 %). Sekundární sektor na zaměstnanosti cizinců se podílí více než 4/5 v okrese Havlíčkův Brod (viz Tab.69). Na druhé straně v tomto sektoru v okrese Jihlava pracují pouze 2/5 cizinců působících na tamním trhu práce. Ve skutečnosti však rozdíl mezi okresy Havlíčkův Brod a Jihlava je daleko menší, neboť pracoviště Úřadu práce v Jihlavě velkou část cizinců pracujících v průmyslu eviduje v odvětví administrativní a podpůrné činnosti, část činnosti agentur zprostředkujících zaměstnání (25,2 %). Podobně jako v okrese Jihlava vykazují i jiné pracoviště ÚP agenturní pracovníky v administrativě, ač většina jich je ve skutečnosti zaměstnána v podnicích zpracovatelského průmyslu, takže analýza sektorové a odvětvové struktury zaměstnaných cizinců není objektivní. Výběrové šetření pracovních sil za rok 2020 uvádělo, že v ČR pracovalo v odvětví administrativní a podpůrné činnosti 135,4 tis. osob a MPSV evidovalo ke konci roku 2020 v tomto odvětví 113,9 tis. cizinců, což by znamenalo, že v ČR je v administrativě zaměstnáno 84,5 % cizinců.

Podle zveřejněných dat ve stavebnictví pracuje největší podíl cizinců v okrese Třebíč (viz Tab.69), nejmenší podíl v okrese Pelhřimov. Co se týká zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu, Kraj Vysočina má obdobnou relativní hodnotu jako celá ČR (kraj – 3,7 %, ČR – 3,5 %). V jednotlivých odvětvích terciárního sektoru však Vysočina zaostává za celorepublikovými hodnotami. Například v kategorii velkoobchod a maloobchod v ČR konci roku 2000 pracovalo v ČR 63,1 tis. cizinců, tj. 9,8 % ze všech pracujících cizinců evidovaných MPSV, v dopravě a skladování 5,5 %, v ubytování, stravování a pohostinství 4,9 %, ve zdravotnictví a sociální péči 2,4 %.

Tab. 70 Vzdělanostní struktura zaměstnanosti cizinců k 31.12.2020 [%]

	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Kraj Vysočina
Celkem (ÚP)	3 043	3 848	3 598	1 363	1 959	13 811
Zaměstnaní nad 12 měsíců	75,1	62,0	73,1	74,5	71,1	70,3
DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ						
Základní	54,1	43,9	34,8	46,4	49,3	44,8
Střední bez maturity	28,1	28,7	46,0	25,3	24,8	32,2
Střední s maturitou	9,5	16,5	12,8	15,4	15,9	13,8
Vysokoškolské	8,3	10,9	6,5	12,8	10,1	9,3
POŽADOVANÉ VZDĚLÁNÍ						
Základní	74,8	71,3	70,3	59,3	74,8	71,2
Střední bez maturity	19,6	18,4	23,6	25,1	16,4	20,4
Střední s maturitou	2,7	4,5	3,5	7,0	4,5	4,1
Vysokoškolské	2,9	5,7	2,5	8,6	4,2	4,3

Pramen: MPSV (2021a): Cizinci evidováni Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v roce 2020; vlastní výpočty.

Analýza vzdělanostní struktury zaměstnaných cizinců v Kraji Vysočina prokázala vysoké zastoupení osob se základním a nižším středním vzděláním (77 %), což souvisí se strukturou nabídky volných pracovních míst. Na více než devadesáti procentech obsazených pracovních míst cizinci postačovalo základní vzdělání či střední bez maturity. Nabídka volných pracovních pro cizince s úplným středním a vysokoškolským vzděláním byla nízká, nedosahovala ani hranice 10 %. Takováto situace je obvyklá ve většině okresů ČR a nelze ji srovnávat s hlavním městem Praha a už vůbec ne s městem Brnem, kde podíl cizinců s maturitou či VŠ vzděláním dosahoval na konci roku 2020 téměř padesáti procent (49,7 %).

10 PŘÍPADOVÁ STUDIE MIKROREGIONU NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU

Jako mikroregion případové studie byl zvolen správní obvod obce s rozšířenou působností (SO ORP) Náměšť nad Oslavou, který je i zároveň správním obvodem obce s pověřeným obecním úřadem (obvod se dále nečlení). Správní obvody (205 obvodů v rámci celé ČR) obcí s rozšířenou působností (SO ORP) vznikly v rámci 2. fáze reformy veřejné správy³¹ (Zákon o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností 314/2002 Sb. a Zákon o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů 320/2002 Sb.) a přešla na ně většina agendy vykonávané bývalými okresními úřady od 1. 1. 2003 (kol., 2005). Obvody ORP byly definovány z obcí na základě vyhlášky Ministerstva vnitra (388/2002).

Mikroregion Náměšť nad Oslavou se nachází v okrese Třebíč na jihovýchodním okraji Vysočiny. Na východě sousedí s Jihomoravským krajem a na severu s obcemi správního obvodu Velké Meziříčí. Nejdelší hranici má na západě a jihu se správním obvodem Třebíč. Správní území zahrnuje 27 obcí, což je druhý nejmenší počet v rámci kraje. Na území mikroregionu žilo k 31. 12. 2021 13 329³² (z toho 6 656 žen) obyvatel při průměrném věku 43,6 let, na celkovém počtu obyvatel i území Kraje Vysočina se podílí přibližně třemi procenty. V jediném městě, Náměšti nad Oslavou, žije více než třetina (31.12.2021 - 4 723³³) obyvatel správního obvodu. Více než polovina výměry připadá na zemědělskou půdu, na třetině území se rozkládají lesy. Území mikroregionu leží na Jevišovické pahorkatině. Jeho mírně vlnitý povrch je rozčleněn hluboce zaříznutými údolími dvou řek a jedné říčky, terén se mírně svažuje od severozápadu k jihovýchodu. Nejvyšším místem je Zelený kopec (491m, viz Obr.23) nacházející se mezi Mohelnem a Kramolínem, naopak nejnižší položený bod se nachází v místě, kde řeky Oslava a Jihlava protínají hranice správního území. Nejvýznamnější řekou je Jihlava, na které byla vybudována vodní nádrž Dalešice. Toto vodní dílo vytváří jihozápadní hranici se správním obvodem Třebíč. Dalšími vodními toky jsou řeka Oslava a říčka Chvojnice. Na strmých svazích říčního údolí roste téměř přirozený, převážně dubový, habrový a bukový les. Mezi chráněná území patří Mohelenská hadcová step, kde zvláštní mikroklima vytvořilo podmínky pro život celé řady jinde se nevyskytujících druhů rostlin a hmyzu. Z kulturních památek je asi nejznámější renesanční zámek v Náměšti nad Oslavou, který je výraznou dominantou města. V letech 1946 a 1947 sloužil jako letní sídlo prezidenta Edvarda Beneše.

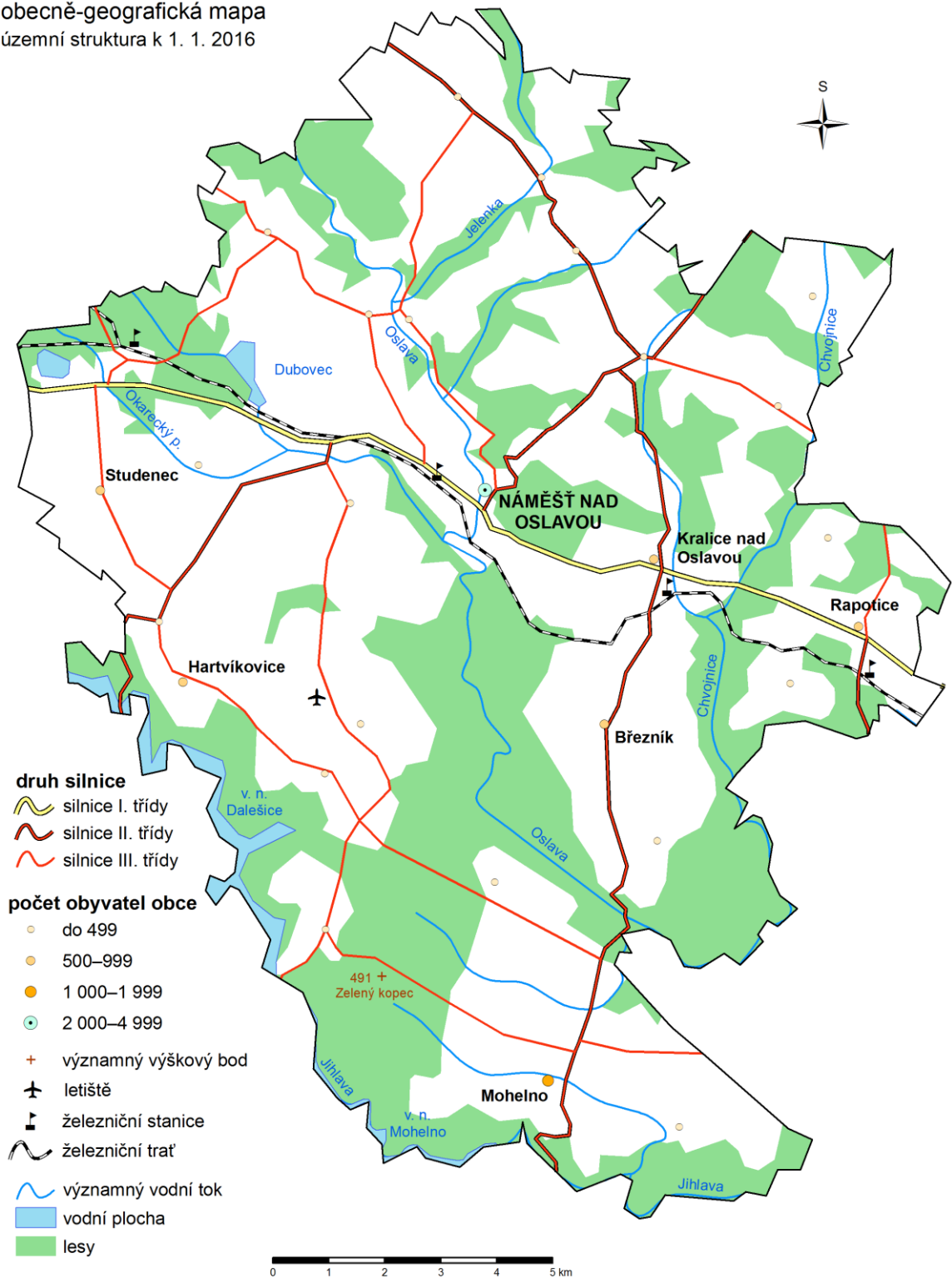
³¹ Reforma územní veřejné správy na základním stupni státní správy se označuje obvykle jako druhá fáze této reformy. Její těžiště spočívalo ve zrušení okresních úřadů a přechodu jimi vykonávaných kompetencí na jiné orgány veřejné správy.

³² Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností, dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-spravnich-obvodu-obci-s-rozsirenou-pusobnosti-2012-2021>

³³ Demografická ročenka měst ČR, dostupné na <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-mest-2012-2021>

SO ORP Náměšť nad Oslavou

obecně-geografická mapa
územní struktura k 1. 1. 2016

Obr. 23 Obecně geografická mapa mikroregionu Náměšť nad Oslavou

Pramen: ČSÚ Praha, Krajská správa ČSÚ v Jihlavě 2016

Na konci osmdesátých let existovaly na Náměštsku čtyři velcí zaměstnavatelé.

Největším průmyslovým zaměstnavatelem byl závod Bytexu Vratislavice v Náměšti, který se zabýval výrobou klasických tkaných koberců. Průmyslová výroba zde začala již před rokem 1900. Po roce 1945 se závod stal součástí podniku Továrny koberců a nábytkových látek TOKO se sídlem ve Vratislavicích nad Nisou. V letech 1949 až 1950 byl začleněn pod národní podnik Moravan Brno. V roce 1965 byl zrušen n. p. Moravan Brno, a náměštský závod se stal součástí kombinátu bytových textilií – národního podniku **BYTEX** se sídlem ve Vratislavicích nad Nisou, které se v roce 1980 staly součástí Liberce, a tak byl v roce 1988 národní podnik přejmenován na BYTEX Liberec. V Náměšti se tehdy tkaly vlněné plyšové koberce velmi vysoké úrovně, které se vyvážely zejména do Sovětského svazu. Na konci osmdesátých let zde pracovalo přes 500 lidí. Delimitací podniku BYTEX vznikla v roce 1991 akciová společnost, DOWO (Double plush WOomark, tedy dvojplyšové koberce z vlny). V Náměšti se vyráběly klasické tkané dvojplyšové koberce z česané vlny. V roce 1996 zahájila činnost, také sesterská společnost DOWO T s.r.o., která se stala výhradním prodejcem. V roce 1999 vznikla další sesterská společnost, HABITAT a.s., která se zabývala prodejem bytových doplňků a textilu. Výroba však v silné konkurenci nenaplnila svá očekávání a koncem roku 2001 bylo na společnost DOWO vydáno konkurzní řízení (v té době už zde pracovalo méně než 100 zaměstnanců). V listopadu 2003 propustil belgický majitel továrny posledních 39 zaměstnanců a ukončil výrobu koberců (STEJSKAL a kol., 2005). Zástupcem oděvního průmyslu byl závod 2 podniku **Kras Brno**. Historie tohoto závodu sahá do roku 1939, kdy z pohraničí přišli do Náměště manželé Lužovi. Pocházeli z Prostějova a měli bohaté zkušenosti z tamních konfekčních závodů a v Náměšti je bohatě využili. Jejich dílny byly zaměřené na dámskou konfekci. Konfekční modelový závod J. a M. Luža, jak zněl oficiální název, byl v roce 1948 zestátněn a stal se zprvu součástí OP Prostějov a od roku 1949 n. p. Kras Brno. V době zestátnění měl závod asi 120 zaměstnanců. V roce 1950 se podnik rozšířil a zaměstnával 250 švadlen a krejčích. V roce 1960 pracovalo v podniku již 400 zaměstnanců a měl také své odloučené dílny v Třebíči, Okříškách a Měříně. Hlavní výrobní náplní závodu byla pánská konfekce. Na konci osmdesátých let pracovalo v náměštském závodě přibližně 450 osob. Z privatizace společnosti Kras v roce 1994 vzešly čtyři společnosti: KRAS HAKA, Protex, AirTex a BOS, náměštský závod byl součástí společnosti Protex. I nadále se všechny čtyři společnosti zabývaly především výrobou pánské konfekce. V roce 1997 se novým majitelem závodu v Náměšti stal Vlastimil Malý z nedalekého Březníka a pod firmou VEMAX zde pokračoval ve výrobě pánské a dámské konfekce, sportovních oděvů a ponožek. Zaměstnával zde přibližně 120 osob. K úplnému konci výroby dochází v roce 2003, kdy je na společnost VEMAX uvalena exekuce a ta je následně zrušena s likvidací (STEJSKAL a kol., 2005). Mezi větší průmyslové zaměstnavatele patřil také závod 04 firmy **Velamos Sobotín**. Na výrobě jízdních kol se na konci roku 1989 podílelo v Náměšti 216

pracovníků. Výrobní činnost společnosti skončila v roce 1997, kdy se vedení Velamosu rozhodlo zrušit svou divizi v Náměšti (STEJSKAL a kol., 2005).

Největším zaměstnavatelem Náměštska je však **Armáda České republiky**, ve správní obvodu Náměšť nad Oslavou se nachází 22. základna vrtulníkového letectva ³⁴ „Biskajská“. 22. zVrL je bojovým leteckým útvarem a je stálým prvkem vzdušných sil Armády České republiky (AČR) taktické úrovně. Hlavním úkolem je zajištění bojové připravenosti základny jako celku, obrana ČR, výcvik létajícího personálu a ostatních specialistů nasazovaných v zahraničních operacích. Základna rovněž připravuje vrtulníkové jednotky pro síly EU a jednotky rychlé reakce NATO. Historie vzniku základny poblíž (katastrální území obcí Sedlec, Vícenice u Náměště nad Oslavou a částečně Popůvky nad Jihlavou) Náměště nad Oslavou začíná v roce 1960, kdy sem, po výstavbě, byl přesunut 20. stíhací letecký pluk z vojenského letiště Čáslav. Po reorganizaci základen v Přerově a Náměšti nad Oslavou v roce 2003 byla do Náměště přemístěna vrtulníková letka a vznikla současná vrtulníková základna. 22. zVrL je s více než tisícovkou zaměstnanců nejvýznamnější zaměstnavatel v regionu.

V současné době neexistuje ve správním obvodu Náměšť nad Oslavou žádná společnost, která by zaměstnávala více než 200 zaměstnanců, existuje celá řada drobných firem či živnostníků. Firmou s nejvíce zaměstnanci je společnost 3 P, spol. s r.o., výrobce světelných reklam. Ve svém provozu v Náměšti zaměstnává přes sto osob, druhým největším je pravděpodobně stavební firma Outulný, a.s., která však své sídlo přemístila do Brna a řadu zakázek realizuje subdodávkami či přes drobné živnostníky.

Lidé z Náměštska jsou tedy nuceni za prací často dojíždět, napomáhá tomu blízkost průmyslové zóny ve Velké Bíteši či dobré dopravní spojení do Brna i okresní Třebíče.

Správní obvod Náměšť nad Oslavou je součástí okresu Třebíč, jak již bylo v diplomové práci zmíněno, nezaměstnanost byla na Třebíčsku v porovnání s ostatními okresy Vysočiny nejvyšší již od počátku transformace ekonomiky a zůstalo to tak, přes značné zlepšení situace, zachováno až do roku 2020. Náměštsko má díky své poloze a dopravní dostupnosti blízko také k Jihomoravskému kraji, centrem dojížděky (zaměstnání, studium,..) je pro poměrně velkou část obyvatel také město Brno. I historické souvislosti ukazují jako možné centrum tohoto území město Brno. Například většina (hranice úplně neodpovídají) území dnešního SO ORP Náměšť nad Oslavou nebyla v období 1949 až 1960 součástí Jihlavského kraje, ale byla součástí okresu Velká Bíteš, který patřil pod kraj Brněnský.

³⁴ <http://www.lznamest.army.cz>

**Tab. 71 SO ORP Kraje Vysočina – porovnání ukazatelů 2014 a 2020
(data k 31.12.)**

ORP	Nezaměstnaní		Obyv. 15 - 64		PNO [%]		VPM	
	2014	2020	2014	2020	2014	2020	2014	2020
Bystřice nad Pernštejnem	1 140	472	13 587	12 632	8,4	3,7	31	96
Havlíčkův Brod	2 184	787	34 929	33 506	6,3	2,3	327	792
Humpolec	575	313	11 475	11 313	5,0	2,8	68	609
Chotěboř	998	380	14 810	13 748	6,7	2,8	89	165
Jihlava	4 407	1 972	67 332	64 822	6,5	3,0	382	1 901
Moravské Budějovice	1 565	555	16 005	14 973	9,8	3,7	103	242
Náměšť nad Oslavou	827	314	9 033	8 560	9,2	3,7	82	141
Nové Město na Moravě	1 128	510	12 944	12 283	8,7	4,2	107	137
Pacov	305	99	6 372	5 927	4,8	1,7	55	198
Pelhřimov	1 467	523	30 237	28 927	4,9	1,8	146	1 702
Světlá nad Sázavou	992	516	13 749	12 570	7,2	4,1	62	150
Telč	834	418	8 845	8 264	9,4	5,1	6	65
Třebíč	4 906	2 106	51 721	47 856	9,5	4,4	334	1 085
Velké Meziříčí	1 851	763	24 451	23 635	7,6	3,2	85	383
Žďár nad Sázavou	1 798	885	28 960	27 232	6,2	3,3	212	686

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; vlastní úpravy

Vysvětlivky: PNO – podíl nezaměstnaných osob v %, VPM – počet volných pracovních míst

Na konci roku 2014 bylo v SO ORP Náměšť nad Oslavou registrováno 827 (viz Tab.71) uchazečů o zaměstnání. Tato hodnota není v porovnání s ostatními SO ORP kraje vysoká. Počet ekonomicky aktivních obyvatel mikroregionu byl však nízký (menší počet obyvatel v produktivním věku má jen Pacovsko a Telčsko), podíl nezaměstnaných obyvatel byl tak mezi všemi správními obvody druhý nejvyšší (9,2 %), vyšší hodnotu PNO zaznamenalo jen Moravskobudějovicko (okres Třebíč). Na konci roku 2020 bylo v SO ORP Náměšť registrováno pouze 314 nezaměstnaných, počet obyvatel v mikroregionu se zmenšil o 473 osob, podíl nezaměstnaných osob byl tedy 3,7 %. Vysoký rozdíl 5,5 % ve sledovaném období dokázal překonat pouze zmiňovaný obvod Moravské Budějovice. V žebříčku všech správních obvodů s obcí s rozšířenou působností kraje (15 obvodů) se tak Náměšťsko posunulo z druhé nejhorší pozice na pozici 7. nejhorší (9. nejlepší), byť rozdíl oproti PNO obvodu Bystřice pod Pernštejnem a Moravské Budějovice byl jen v jednotkách setin (ve prospěch Náměšťska).

S nabídkou nově vytvořených pracovních míst byla situace poněkud odlišná. K 31.12.2014 bylo v obvodu Náměšť evidováno 82 volných pracovních míst, ukazatel podílu uchazečů na jedno volné pracovní místo zaznamenal hodnotu 10,1, v porovnání všech správních obvodů kraje tato hodnota znamenala 6. nejnižší hodnotu (nejméně SO Pacov 5,5, nejvíce SO Telč s extrémní hodnotou 139). O šest let později bylo ve SO ORP Náměšť na konci roku 2020 k dispozici 141 volných míst a ukazatel počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo odpovídal hodnotě 2,2, což v rámci všech SO ORP v kraji znamenalo 9. nejnižší hodnotu (nejméně Pelhřimov–0,3, Pacov–0,5, Humpolec–0,5, nejvíce

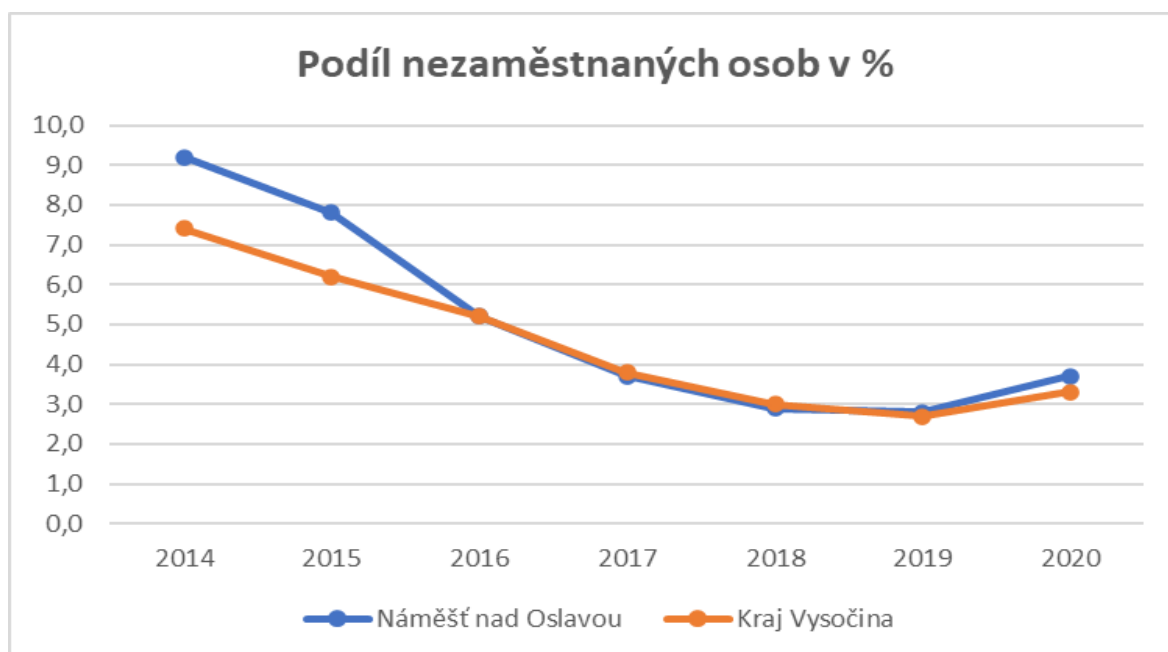
Teč-6,4). Analýza nově vytvořených pracovních míst v mikroregionu naznačuje, že nabídka pracovních míst v SO ORP Náměšť nad Oslavou nebyla dostatečná (viz Tab.71).

Tab. 72 Podíl nezaměstnaných osob v % ve SO ORP Kraje Vysočina v letech 2014 až 2020 (data k 31.12.)

ORP	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bystřice nad Pernštejnem	8,4	7,4	6,5	6,0	4,8	3,6	3,7
Havlíčkův Brod	6,3	5,3	4,4	2,8	1,9	2,0	2,3
Humpolec	5,0	4,7	3,7	3,0	2,5	2,2	2,8
Chotěboř	6,7	5,8	4,7	3,3	2,4	2,2	2,8
Jihlava	6,5	5,4	4,3	3,2	2,9	2,5	3,0
Moravské Budějovice	9,8	8,2	6,3	4,4	3,6	3,2	3,7
Náměšť nad Oslavou	9,2	7,8	5,2	3,7	2,9	2,8	3,7
Nové Město na Moravě	8,7	7,5	6,8	5,6	5,0	3,1	4,2
Pacov	4,8	3,9	3,4	2,0	1,3	1,3	1,7
Pelhřimov	4,9	3,8	3,0	2,0	1,4	1,2	1,8
Světlá nad Sázavou	7,2	6,8	5,4	4,0	3,5	3,6	4,1
Telč	9,4	7,5	6,4	4,9	4,7	4,4	5,1
Třebíč	9,5	8,3	7,1	5,1	3,9	3,6	4,4
Velké Meziříčí	7,6	6,3	5,4	4,3	3,1	2,8	3,2
Žďár nad Sázavou	6,2	5,0	4,7	3,3	2,5	2,4	3,3
Kraj Vysočina	7,4	6,2	5,2	3,8	3,0	2,7	3,3

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; vlastní úpravy

Porovnání vývoje podílu nezaměstnaných osob ve sledovaném období mezi údaji za SO ORP Náměšť nad Oslavou a Krajem Vysočina ukazuje graf Obr.24. Z grafu je viditelné zlepšení situace v mikroregionu, v letech 2014-2015 byla nezaměstnanosti v obvodu Náměšť vyšší než krajský průměr, v období 2016-2019 přibližně odpovídala situace krajskému průměru, a v roce 2020 byl PNO ve SO ORP Náměšť nad Oslavou opět o trochu vyšší, než byl průměr Kraje Vysočina.

Obr. 24 Vývoj podílu nezaměstnaných osob v letech 2014–2020 v SO ORP Náměšť nad Oslavou a Kraji Vysočina (data k 31. 12.)

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; vlastní úpravy

Tabulka Tab.72 ukazuje vývoj základních ukazatelů trhu práce na Náměštsku ve sledovaném období. Data prezentovaná v tabulce ukazují pozitivní vývoj trhu práce v mikroregionu u všech ukazatelů. Mezi léty 2014 až 2020 se ve SO ORP Náměšť nad Oslavou: snížil počet uchazečů o zaměstnání téměř 40 %, snížil podíl nezaměstnaných osob o více než 40 %, zvětšila nabídka volných pracovních míst o 72 %, snížil ukazatel počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo o téměř 23 %.

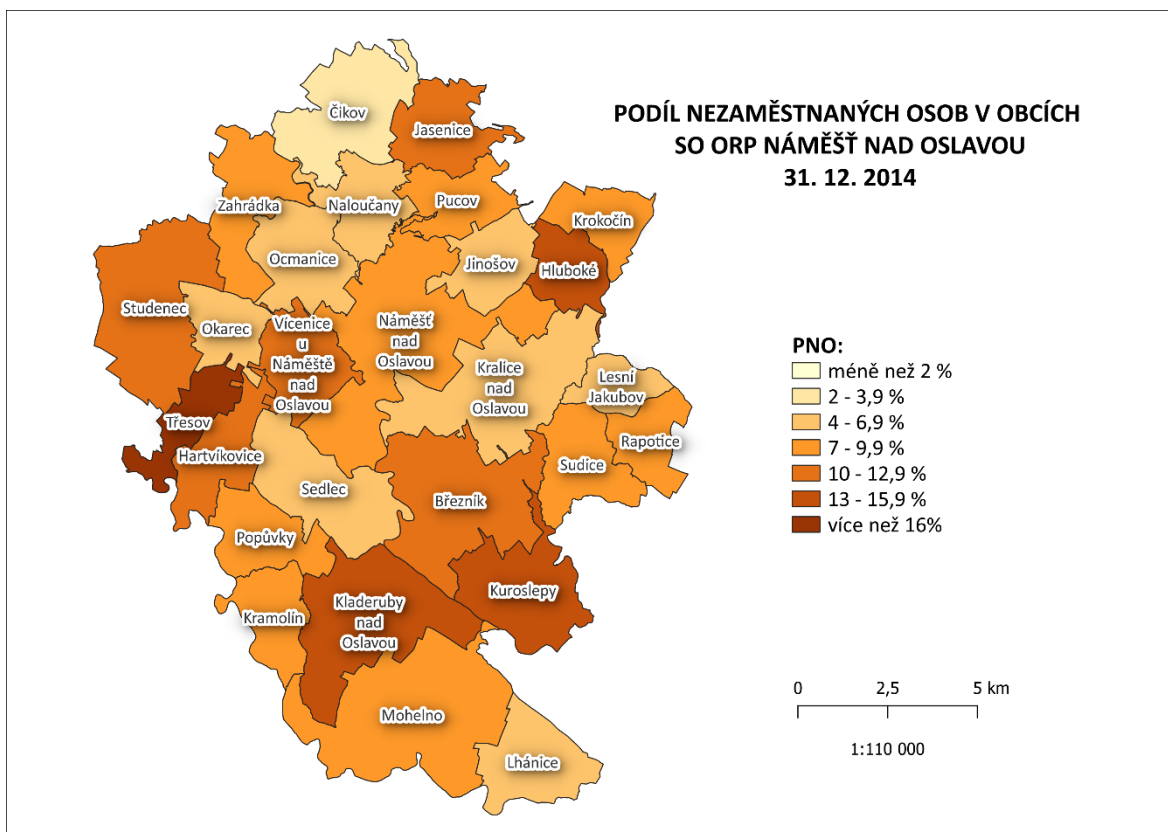
Tab. 73 Základní ukazatele trhu práce v SO ORP Náměšť nad Oslavou v letech 2014 až 2020 (data k 31.12.)

	UCH	PNO [%]	VPM	UCH/VPM
2014	835	9,2	82	10,2
2015	702	7,8	90	7,8
2016	461	5,2	101	4,6
2017	337	3,7	135	2,5
2018	277	2,9	140	2,0
2019	273	2,8	176	1,6
2020	331	3,7	141	2,3

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; vlastní výpočty

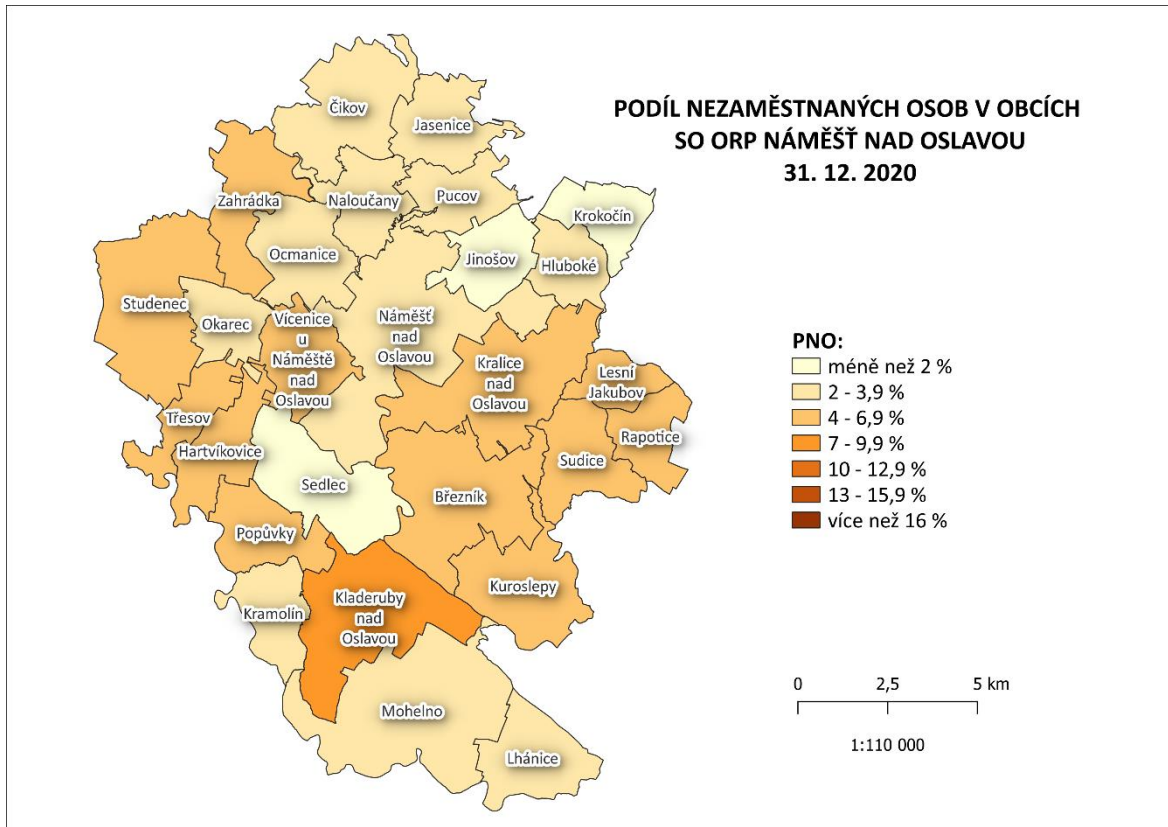
Vysvětlivky: UCH – počet uchazečů o zaměstnání, PNO – podíl nezaměstnaných osob v %, VPM – počet volných pracovních míst, UCH/VPM – počet uchazečů na jedno volné pracovní místo

Porovnání PNO u jednotlivých obcí správního obvodu Náměšť nad Oslavou je viditelné v kartogramech Obr.25 a Obr.26. Pro analýzu údajů je v obou kartogramech zachována stejná legenda vč. hodnotících intervalů a barevného vyobrazení. I zde je tedy zřetelný pozitivní vývoj této charakteristiky (čtyři největší intervaly z roku 2014 nejsou v kartogramu pro rok 2020 vůbec využity). SO ORP Náměšť nad Oslavou zahrnuje 27 obcí, jediným městem v obvodu je Náměšť nad Oslavou. Nejmenší hodnota PNO byla na konci roku 2014 zaznamenána v obci Čikov (3,1 %), Naloučany (5,3 %) a Okarec (5,3 %), nejvyšší u obcí Kladeruby (14,1 %), Kuroslepy (14,3 %) a Třesov (19,0 %). V roce 2020 byla nejnižší hodnota podílu v obcích Jinošov (k 31.12.2020 zde nebyl evidován žádný nezaměstnaný), Krokočín (1,4 %) a Sedlec (1,8 %), naopak nejvyšší v obcích Kuroslepy (6,7 %), Rapotice (6,8 %) a Kladeruby (8,1 %). Jako nejvíce problematický se jeví dlouhodobě vysoký podíl PNO v obcích Kuroslepy a Kladeruby (sousední obce v jižní části obvodu).

Obr. 25 Podíl nezaměstnaných osob v obcích SO ORP Náměšť nad Oslavou k 31.12.2014

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Obr. 26 Podíl nezaměstnaných osob v obcích SO ORP Náměšť nad Oslavou k 31.12.2020

Pramen: MPSV (2022c): Nezaměstnanost z územního hlediska; ČÚZK (2022): Soubor správních hranic a hranic katastrálních území ČR; vlastní úpravy

Tab. 74 Problémové skupiny ve SO ORP Kraje Vysočina k 31.12.2014
(podíl v % k obyvatelstvu v produktivním věku)

ORP	OZP	50+	ZAKL	DN	ABS
Bystřice nad Pernštejnem	2,16	2,55	1,28	4,37	0,53
Havlíčkův Brod	0,96	1,97	1,06	2,34	0,38
Humpolec	0,88	1,77	0,85	1,51	0,27
Chotěboř	1,34	2,32	1,50	3,15	0,40
Jihlava	0,86	1,99	1,68	2,68	0,47
Moravské Budějovice	0,96	2,87	2,15	4,14	0,69
Náměšť nad Oslavou	1,06	2,91	1,14	3,28	0,62
Nové Město na Moravě	1,72	2,51	1,24	4,15	0,52
Pacov	0,86	1,48	0,89	1,54	0,27
Pelhřimov	0,81	1,61	0,77	1,41	0,22
Světlá nad Sázavou	1,38	2,74	1,15	3,01	0,36
Telč	0,71	2,60	1,56	2,88	0,69
Třebíč	1,00	2,73	1,58	4,57	0,58
Velké Meziříčí	1,33	2,37	1,12	3,21	0,53
Žďár nad Sázavou	1,03	1,71	0,90	2,42	0,47

Pramen: MPSV (2015a): GIS prostorové analýzy 2014; vlastní výpočty

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství

Tab. 75 Problémové skupiny ve SO ORP Kraje Vysočina k 31.12.2020
(podíl v % k obyvatelstvu v produktivním věku)

ORP	OZP	50+	ZAKL	DN	ABS
Bystřice nad Pernštejnem	1,01	1,55	0,48	1,30	0,48
Havlíčkův Brod	0,58	0,91	0,53	0,47	0,53
Humpolec	0,46	0,95	0,37	0,35	0,37
Chotěboř	0,87	1,27	0,61	0,95	0,61
Jihlava	0,36	0,95	0,79	0,59	0,79
Moravské Budějovice	0,42	1,60	1,07	0,93	1,07
Náměšť nad Oslavou	0,37	1,18	0,51	0,49	0,51
Nové Město na Moravě	0,84	1,50	0,67	1,42	0,67
Pacov	0,42	0,79	0,32	0,10	0,32
Pelhřimov	0,30	0,59	0,29	0,08	0,29
Světlá nad Sázavou	0,91	1,48	0,76	1,10	0,76
Telč	0,52	1,65	0,82	0,94	0,82
Třebíč	0,43	1,51	0,83	1,21	0,83
Velké Meziříčí	0,56	1,17	0,52	0,69	0,52
Žďár nad Sázavou	0,54	1,13	0,57	0,55	0,57

Pramen: MPSV (2021b): GIS prostorové analýzy 2020; vlastní výpočty

Vysvětlivky: OZP – uchazeči-osoby zdravotně postižené, 50+ uchazeči o zaměstnání starší 50 let, ZAKL – uchazeči o zaměstnání se základním vzděláním, DN – dlouhodobě nezaměstnaní, ABS – uchazeči-absolventi a mladiství

Pozitivní vývoj situace na trhu práce v SO ORP Náměšť nad Oslavou v období 2014 až 2020 dokumentují i data o podílu uchazečů analyzovaných problémových skupin na produktivním

obyvatelstvu (Tab.75, Tab.76). V roce 2014 byla SO ORP Náměšť, stejně jako v celé České republice, nejrizikovější problémovou skupinou skupina dlouhodobě nezaměstnaných. Podíl této skupiny na obyvatelstvu v produktivním věku zaznamenal v mikroregionu hodnotu 3,28 %. Jedná se o vysoké číslo, avšak daleko problematičtější byla situace na Třebíčsku, Bystřicku, Novoměstsku či Moravskobudějovicku. Druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou byla na konci roku 2014 skupina uchazečů o zaměstnání starší 50 let, podíl na obyvatelstvu ve věku 15-64 let dosáhl hodnoty 2,91 %. Tato hodnota byla mezi všemi správními obvody kraje největší. Jeví se tedy jako největší problém Náměšťska. Dalšími skupinami byly v pořadí osoby se základním vzděláním (1,14 %), osoby se zdravotním postižením (1,06 %), absolventi a mladiství (0,62 %).

K 31.12.2020 byla v mikroregionu Náměšť n. Osl. nejpočetnější problémovou skupinou skupina osob starších 50 let. Její podíl se oproti roku 2014 snížil o 1,7 %, v souboru SO ORP (15 obvodů) Kraje Vysočina to znamenalo 7. nejhorší pozici (oproti roku 2014 zlepšení o 6 míst), druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou se staly osoby se základním vzděláním a absolventi a mladiství (obě skupiny 0,51 %), dále dlouhodobě nezaměstnaní (0,49 %, tj. oproti 2014 snížení o 2,8 %) a nakonec osoby se zdravotním postižením (0,37 %).

Správní obvod obce s rozšířenou působností Náměšť nad Oslavou patří k malým mikroregionům, správní území zahrnuje 27 obcí, což je druhý nejmenší počet v rámci SO ORP kraje. Ve sledovaném období (od roku 2014 do současnosti) došlo k poměrně vysokému poklesu počtu uchazečů o práci (včetně uchazečů z problémových skupin osob hůře se uplatňujících na trhu práce), i k nárůstu počtu volných pracovních míst. Pro další růst mikroregionu není v současné nabídce pracovních míst v místě dostatečná, je zřejmá absence větších zaměstnavatelů, největším zaměstnavatelem mikroregionu je Armáda České republiky. Pro mikroregion je charakteristická velmi dobrá dopravní obslužnost, absence většího zaměstnavatele je nahrazována dojížděnkou za prací (Brno, Třebíč).

11 ZÁVĚR

Analýza struktury zaměstnaných prokázala, že na konci roku 1989 pracovalo v zemědělství, lesnictví a rybolovu na území současného Kraje Vysočina 59 tis. osob. Podíl primárního sektoru na celkové zaměstnanosti dosahoval hodnoty 23,4 %, což byla nejvyšší hodnota při srovnávání území současných krajů ČR. Ze všech okresů České republiky největší podíl zaměstnaných v zemědělství, lesnictví a rybolovu vykazoval okres Třebíč (26,1 %). Během transformace české ekonomiky zaměstnanost v zemědělství výrazně klesala ve všech krajích ČR. Na konci roku 2020 v primárním sektoru ekonomiky v Kraji Vysočina bylo zaměstnáno necelých 16 tis. osob, tj. 6,4 % všech zaměstnaných. Pokles zaměstnanosti v zemědělství byl ve studovaném kraji pomalejší, než činil celorepublikový průměr, takže se index specializace v tomto sektoru ekonomiky v případě Kraje Vysočina navýšil (IS = 2,44).

V sekundárním sektoru Kraje Vysočina v roce 1989 bylo zaměstnáno 113,1 tis. osob. Podíl na celkové zaměstnanosti činil 44,9 %, což mezi dnešními kraji ČR byla čtvrtá nejnižší hodnota. Nižším podílem zaměstnaných v průmyslu a stavebnictví se v té době prezentovaly pouze Hlavní město Praha a kraje Jihočeský a Plzeňský. V období let 1989–2014 klesl počet zaměstnaných na 105,7 tis. osob, v období pokrizovém však vzrostl až na hodnotu vyšší, než činila na konci roku 1989 (113,7 tis.; 45,4 % na celkové zaměstnanosti). Na nárůst zaměstnanosti v letech 2014–2020 měl vliv především zpracovatelský průmysl. Počet zaměstnaných v tomto odvětví sekundárního sektoru se během 6 let zvýšil z 78,8 tis. na 84,4 tis. a index specializace dosáhl hodnoty 1,26.

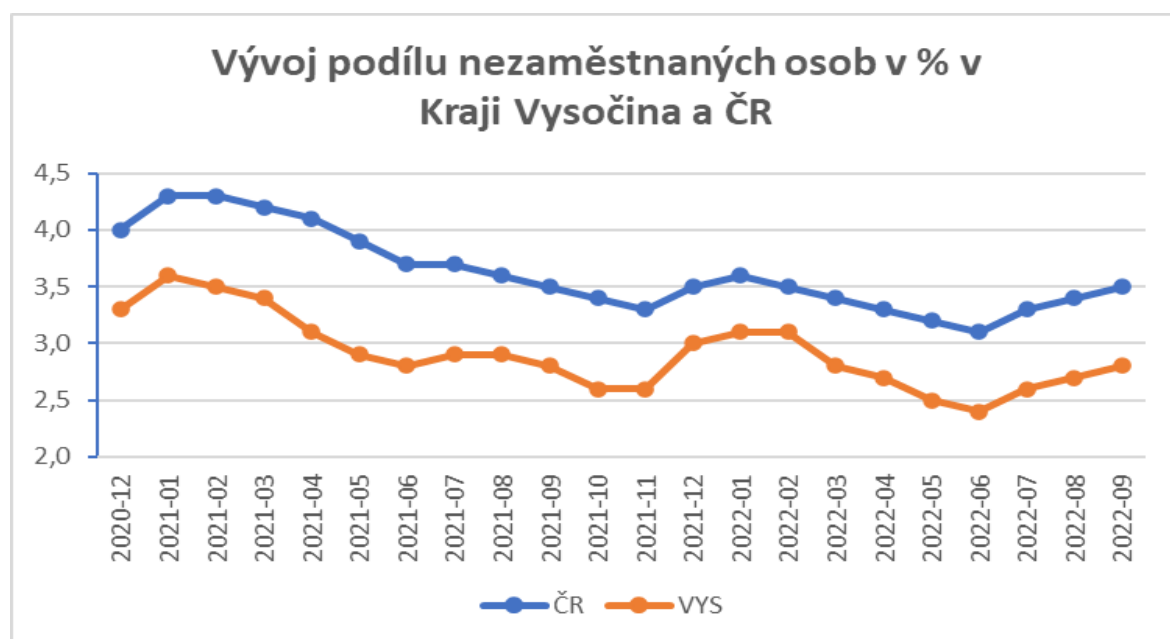
Na konci roku 1989 byl z hlediska zaměstnanosti významně poddimenzován terciární sektor. Ve službách pracovalo v Kraji Vysočina necelých 80 tis. osob a jejich podíl na celkové zaměstnanosti dosahoval pouhých 31,7 % (nižší podíl v té době byl zaznamenán pouze na území současného Zlínského kraje). Do konce roku 2020 vzrostl oproti 1989 počet zaměstnaných o 50 % na 120,5 tis. Terciární sektor je tak v současnosti největším zaměstnavatelem, i když podíl zaměstnaných ve službách nedosahuje alespoň 50 % (pouze 48,2 %), takže Kraj Vysočina se nadále řadí ke krajům s nižší nezaměstnaností v terciéru.

Diplomová práce se zabývala také vývojem počtu zaměstnaných v největších podnikatelských subjektech. Hlavní pozornost byla věnována subjektům podnikajícím v průmyslu. Na konci 80. let na Vysočině působilo 13 podniků (eventuálně závodů) s více než 2 tis. zaměstnanci. Hranici 4 tis. zaměstnanců v Kraji Vysočina překročily 4 podnikatelské subjekty, z toho dva řazené do strojírenského průmyslu (Žďas a Motorpal), a po jednom z kožedělného průmyslu (BOPO) a těžby surovin (Československý uranový průmysl – nyní GEAM). Na konci roku 2020 průmysl Kraje Vysočina evidoval 21 podnikatelských subjektů s více než 500 zaměstnanci. Největším zaměstnavatelem

v kraji se od roku 1998 stala společnost BOSCH DIESEL. Ta na konci roku 2020 zaměstnávala 3,8 tis. pracovníků. Na transformaci průmyslové základny kraje se podílely významně přímé zahraniční investice. Z výše uvedených 21 společností je nyní ve vlastnictví zahraničních subjektů celkem 15, výroby většiny těchto společností je spojena s automobilovým průmyslem.

V transformačním období byla restrukturalizace ekonomiky spojena také s uvolňováním pracovníků v nerentabilních provozech ve výrobních sektorech ekonomiky, což mělo dopad na situaci na trhu práce. Období recese nebo krize české ekonomiky je doprovázeno nárůstem nezaměstnanosti. Ten byl zaznamenán i v období recese na počátku roku 1998. Vysokou nezaměstnaností na přelomu 20. a 21. století vynikaly strukturálně postižené regiony (např. Podkrušnohoří či Ostravsko). Kraj Vysočina byl na tom podstatně lépe. Zatímco do konce roku 1997 míra nezaměstnanosti na Vysočině byla vyšší než v celé ČR, v roce 1998 Vysočina vykazovala stejnou míru nezaměstnanosti jako ČR, ale od roku 1999 až do roku 2008 byla míra nezaměstnanosti v Kraji Vysočina nižší, než činil celorepublikový průměr.

Světová ekonomická krize se v ČR začala projevovat již ve 4. čtvrtletí roku 2008. K nejnápadnějšímu nárůstu počtu nezaměstnaných v celé ČR došlo v roce 2009, a důsledky krize na trhu práce přetrvávaly až do konce roku 2014. Krizí byly u nás postiženy především regiony, jejichž výrobní kapacity byly orientovány na automobilový průmysl. A takovým regionem byl také Kraj Vysočina. V období 2009–2014 počet nezaměstnaných evidovaných úřady práce v kraji na konci roku vždy překračoval hodnotu 25 tis. nezaměstnaných a úroveň nezaměstnanosti byla vyšší než v celé ČR do konce roku 2013.

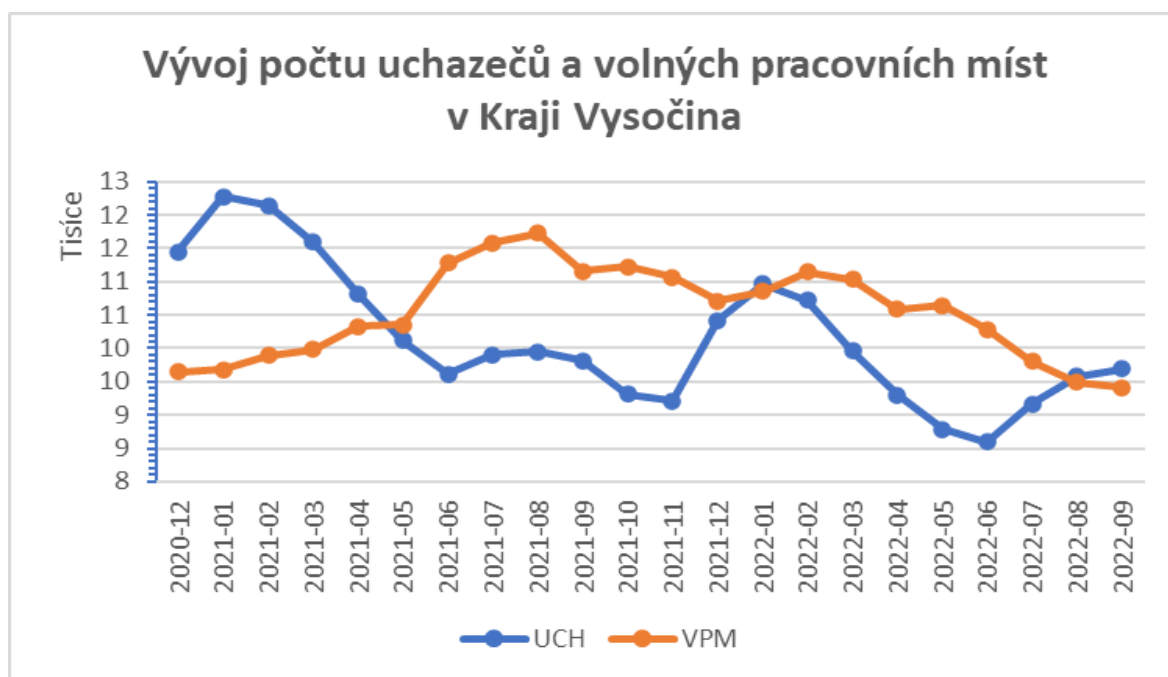

Obr. 26 Vývoj podílu nezaměstnaných osob v Kraji Vysočina a ČR v období prosinec 2020 až září 2022

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost – měsíční; vlastní úpravy

Vývoj situace na trhu práce v Kraji Vysočina v pokrizovém období lze hodnotit jedinečně pozitivně. Úroveň nezaměstnanosti měřená podílem nezaměstnaných osob na produktivním obyvatelstvu (PNO) byla nižší než v ČR a tento rozdíl se ve prospěch Kraje Vysočina zvětšuje (poslední data listopad 2022: Kraj Vysočina 2,69 %, ČR 3,49 %). Pouze tři kraje ČR (Pardubický, Jihočeský a Zlínský) měly jenom o něco nižší PNO než Vysočina.

Celé období od roku 2014 do současnosti je charakteristické poklesem počtu uchazečů o práci a nárůstem volných pracovních míst. Počet volných pracovních míst v Kraji Vysočina na konci roku 2019 a také 2021 dokonce překračoval počet nezaměstnaných (Obr.27).

Obr. 27 Vývoj počtu uchazečů a volných pracovních míst v Kraji Vysočina v období prosinec 2020 až září 2022

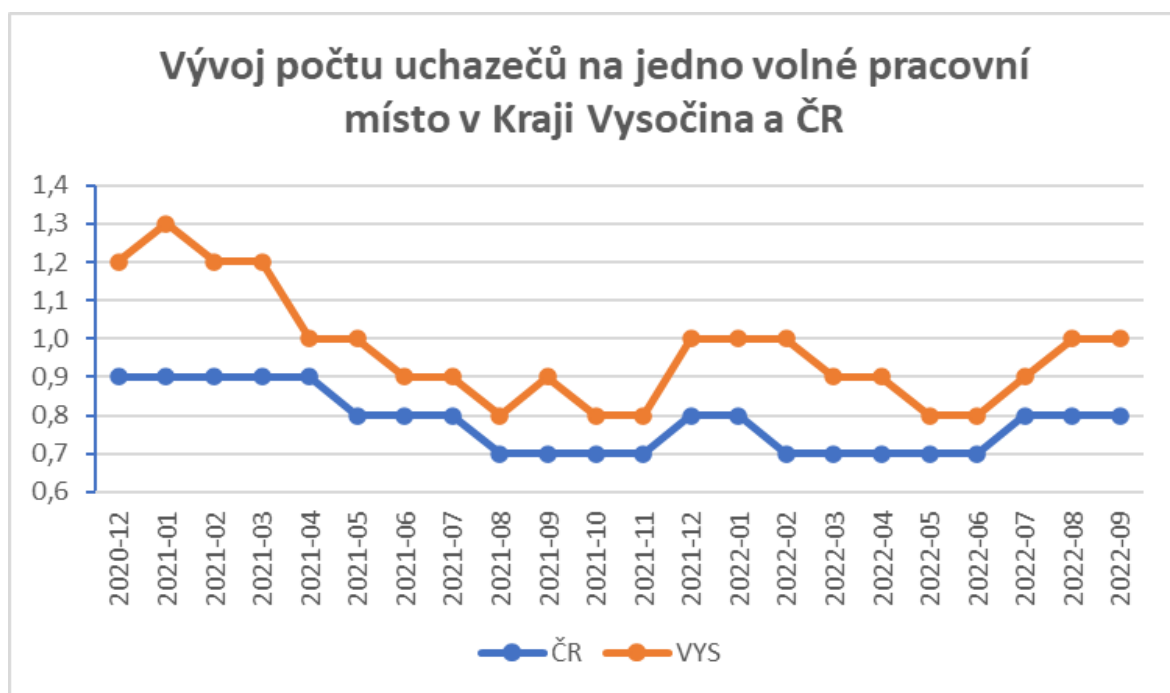
Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost – měsíční; vlastní úpravy

Pozitivně lze hodnotit v kraji i pokles počtu nezaměstnaných z jednotlivých problémových skupin osob hůře se uplatňujících na trhu práce. V roce 2014 podíl nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v kraji na celkovém počtu těchto nezaměstnaných v ČR dosahoval 6,03 %, v listopadu 2022 již pouze 4,34 %. U osob dlouhodobě nezaměstnaných došlo k poklesu této hodnoty z 4,40 % na 3,23 %. U nezaměstnaných ve věku 50 a více let z 4,86 % na 3,88 %, u nezaměstnaných s pouze základním vzděláním z 3,04 % na 2,40 % a u nezaměstnaných pečujících o děti do 15 let z 4,96 % na 4,04 %. Přitom podíl Kraje Vysočina na populaci ČR v současnosti činí 4,8 %. Skupinu absolventů a mladistvých v současnosti již nelze považovat za problémovou skupinu osob hůře se uplatňující na trhu práce.

Kraj Vysočina patří mezi kraje s nízkým podílem cizích státních příslušníků na pracovní síle nebo na produktivním obyvatelstvu. V pokrizovém období zde však byl zaznamenán nárůst cizinců díky

tvorbě volných pracovních míst. V lednu 2015 (data za prosinec 2014 nejsou k dispozici) bylo na Vysočině uváděno 4 464 zahraničních pracovníků, tj. 1,77 % všech cizích pracovníků evidovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR. Na konci roku 2020 se v Kraji Vysočina jejich počet zvýšil na 13 881 (2,14 %) a na konci listopadu roku 2022 až na 19 505 (2,44 %).

Období pandemie neovlivnilo významně situaci na trhu práce díky aktivní politice zaměstnanosti, která v ČR vyčlenila na cílený program k podpoře zaměstnanosti nazvaný „Antivirus“ částku téměř 50 miliard Kč. Jednotlivá opatření se negativně promítla do hospodářské bilance ČR. Negativní hospodářský vývoj pokračoval i v roce 2022 v důsledku zvýšení cen energií, které mohou vést k zastavení činnosti v některých podnikatelských subjektech, a to se promítne i v uvolňování pracovníků. Takže lze predikovat, že v roce 2023 dojde ke zhoršení situace na trhu práce nejen v Kraji Vysočina ale i v celé ČR. To znamená, že počet nezaměstnaných bude růst a počet volných pracovních míst klesat.

Obr. 29 Vývoj počtu uchazečů na jedno volné pracovní místo v Kraji Vysočina a ČR v období prosinec 2020 až září 2022

Pramen: MPSV (2022a): Nezaměstnanost – měsíční; vlastní úpravy

Odpověď na dvě základní formulované otázky týkající se vývoje situace na trhu práce v pokrizovém období podala realizovaná regionálně-geografická analýza jednoznačně. Postavení Kraje Vysočina se v souboru krajů ČR významně zlepšilo a došlo také ke snížení regionálních disparit v rámci kraje. Snížilo se nejen variační rozpětí analyzovaných hodnot za soubor správních obvodů POÚ, ale také další hodnoty měř variability (šlo zejména o vypočtené hodnoty směrodatných odchylek).

SUMMARY

An analysis of the structure of employed persons showed that at the end of 1989 59 thousand people worked in agriculture, forestry and fishing in the territory of the current Vysočina Region. The share of the primary sector in total employment reached 23.4%, which was the highest value when comparing the territory of the current regions of the Czech Republic. Of all the districts in the Czech Republic, the highest share of employed in agriculture, forestry and fishing was recorded in the Třebíč district (26.1%). During the transformation of the Czech economy, employment in agriculture declined significantly in all regions of the Czech Republic. At the end of 2020, less than 16,000 people were employed in the primary sector of the economy in the Vysočina Region, i.e. 6.4% of all employed persons. The decline in employment in agriculture in the studied region was slower than the national average, so the index of specialization in this sector of the economy increased in the case of the Vysočina Region (IS = 2.44).

In the secondary sector of the Vysočina Region in 1989, 113.1 thousand persons were employed. The share in total employment was 44.9%, the fourth lowest value among today's regions of the Czech Republic. At that time, only the Capital City of Prague and the South Bohemian and Plzeň Regions presented a lower share of employed in industry and construction. In 1989–2014, the number of employed persons decreased to 105.7 thousand persons, but in the post-crisis period, it increased to a value higher than at the end of 1989 (113.7 thousand persons; 45.4% of total employment). The employment increase in 2014-2020 was mainly driven by the manufacturing industry. The number of employed persons in this branch of the secondary sector increased from 78.8 thousand persons to 84.4 thousand persons during the six years, and the specialization index reached 1.26.

At the end of 1989, the tertiary sector was significantly undersized in employment terms. Less than 80 thousand people worked in services in the Vysočina Region and their share in total employment reached only 31.7% (a lower share was only in the territory of the current Zlín Region). By the end of 2020, the number of employed persons increased by 50% compared to 1989 to 120.5 thousand persons. The tertiary sector is currently the largest employer, although the share of employed in services does not reach at least 50% (only 48.2%), so the Vysočina Region continues to rank among the regions with lower unemployment in the tertiary sector.

The diploma thesis also dealt with the development of the number of employees in the largest business entities. The main attention was paid to entities doing business in the industry. At the end of the 80s, there were 13 enterprises (or plants) with more than 2,000 employees in Vysočina. The limit of 4,000 employees in the Vysočina Region was exceeded by 4 business entities, two of them

in the engineering industry (Žďas and Motorpal), and one each from the leather industry (BOPO) and raw material mining (Czechoslovak Uranium Industry – now GEAM). At the end of 2020, the industry of the Vysočina Region registered 21 business entities with more than 500 employees. Since 1998, BOSCH DIESEL has become the largest employer in the region. At the end of 2020, it employed 3.8 thousand workers. Foreign direct investment contributed significantly to the transformation of the region's industrial base. Fifteen of the 21 companies listed above are owned by foreign entities. The production of most of these companies is linked to the automotive industry.

In the transformation period, the restructuring of the economy was also associated with the release of workers in unprofitable operations in the productive sectors of the economy, which had an impact on the situation in the labor market. A recession period or crisis in the Czech economy is accompanied by an unemployment increase. This was also observed during the recession at the beginning of 1998. High unemployment at the turn of the 20th and 21st centuries was outstanding in structurally affected regions (e.g. Podkrušnohoří or Ostrava). The Vysočina Region was significantly better. While until the end of 1997, the unemployment rate in the Vysočina Region was higher than in the Czech Republic. In 1998 Vysočina had the same unemployment rate as the Czech Republic, from 1999 to 2008 the unemployment rate in the Vysočina Region was lower than the national average.

The influence global economic crisis began in the Czech Republic in the 4th quarter of 2008. The most significant increase in the number of unemployed in the Czech Republic occurred in 2009, and the consequences of the crisis on the labour market persisted until the end of 2014. In our country, regions, where production capacities were oriented toward the automotive industry, were particularly affected by the crisis. And such a region was also the Vysočina Region. In 2009–2014, the number of unemployed persons registered by the Labour Offices in the Region at the end of the year always exceeded 25 thousand unemployed, and the level of unemployment was higher than in the Czech Republic until the end of 2013.

The development of the situation in the labour market in the Vysočina Region in the post-crisis period can be evaluated positively. The level of unemployment measured by the share of unemployed persons in the productive population (PNO) was lower than in the Czech Republic and the difference is widening in favour of the Vysočina Region (latest data November 2022: Vysočina Region 2.69%, CR 3.49%). Only three regions of the Czech Republic (Pardubice, South Bohemia and Zlín) had slightly lower PNO than Vysočina.

The entire period from 2014 to the present is characterised by a decrease in the number of job seekers and an increase in job vacancies. The number of vacancies in the Vysočina Region at the

end of 2019 and also in 2021 even exceeded the number of unemployed. The decrease in the number of unemployed from individual problem groups of people worse on the labour market can also be evaluated positively in the Region. In 2014, the share of unemployed persons with disabilities in the total number of these unemployed in the Czech Republic reached 6.03%, in November 2022 it was only 4.34%. For the long-term unemployed, this figure decreased from 4.40% to 3.23%. For the unemployed aged 50 and over from 4.86% to 3.88%, for the unemployed with only primary education from 3.04% to 2.40% and for the unemployed caring for children under 15 from 4.96% to 4.04%. At the same time, the share of the Vysočina Region in the population of the Czech Republic is currently 4.8%. The group of graduates and young people can no longer be considered a problem group of people worse off in the labour market.

The Vysočina Region is one of the regions with a low share of foreign nationals in the labour force or in the productive population. In the post-crisis period, however, there was an increase in foreigners due to the creation of vacancies. In January 2015 (data for December 2014 are not available), 4,464 foreign workers were in the Vysočina region, i.e. 1.77% of all foreign workers registered by the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic and the Ministry of Industry and Trade of the Czech Republic. At the end of 2020, their number increased to 13,881 (2.14%) in the Vysočina Region, and to 19,505 (2.44%) at the end of November 2022.

The pandemic period did not significantly affect the situation in the labour market thanks to the active employment policy, which allocated almost CZK 50 billion for a targeted employment support programme in the Czech Republic called "Antivirus." Individual measures had a negative impact on the economic balance of the Czech Republic. The negative economic development continued in 2022 due to increases in energy prices, which may lead to business shutdowns and this will be reflected in the lay-off. So it can be predicted that in 2023 the situation in the labour market will deteriorate not only in the Vysočina Region but also in the Czech Republic. This means that the number of unemployed will grow and the number of vacancies will fall.

The answer to two basic formulated questions concerning the development of the labour market situation in the post-crisis period was given by the regional-geographical analysis. The position of the Vysočina Region has significantly improved, and regional disparities within the region have also decreased. Not only the variation range of the analyzed values for the set of administrative districts of the POS decreased but also other values of variability rates (especially the calculated values of standard deviations).

SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

- BACHTLER, J., DAVIES, S. (2010): *The Geography of the Crisis in Western Europe: National and Regional Impacts and Policy Responses*. In: Gorzelak, G., Goh, Ch. (eds.): *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: from similarity to diversity*. Warsaw – Washington D.S., Verlag Barbara Budrich, pp. 224 - 235.
- BALOUNOVÁ, E. (2016): *Těžba uranu na našem území po roce 1945*. Srovnávací studie. Praha: Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 28 s. ISSN 2533-4131
- BEČKOVÁ, J., JOURA, J., KABELÍKOVÁ B., NOVÁČKOVÁ, E., OBŠUSTA, P. (2003): *Historie a současnost podnikání na Třebíčsku*. Žehušice: Městské knihy, 223 s. ISBN 80-86699-03-X.
- BENEŠ, M. (2008): *Vývojová komparace územních správ v Čechách a Rakousku ve 20. století*. Diplomová práce, Zlín: 2008. Fakulta managementu a ekonomiky UTB ve Zlíně, 56 s.
- BERÁNKOVÁ, J., ROUS, P., TAJOVSKÝ, M., ZBOROVSKÁ, Z. (2004): *Historie a současnost podnikání na Havlíčkovodsku*. Žehušice: Městské knihy, 271 s. ISBN 80-86699-16-1.
- BLAŽEK, J. (2010a): *Regional Unemployment Impacts of the global financial Crisis in the New Member States of the EU*. In: Gorzelak, G., Goh, Ch. (eds.): *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: from similarity to diversity*. Warsaw – Washington D.S., Verlag Barbara Budrich, pp. 253 - 274.
- BLAŽEK, J. (2010b): *The Regional Impacts of the Global Financial and Economic Crisis in the Czech Republic*. In: Gorzelak, G., Goh, Ch. (eds.): *Financial Crisis in Central and Eastern Europe: from similarity to diversity*. Warsaw – Washington D.S., Verlag Barbara Budrich, pp. 50 - 64.
- BOROVIČKA, J. (2017): *Trh práce v Pardubickém kraji: regionálně geografická analýza*. Diplomová práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 77 s.
- BRADSHAW, M. J. (2005): *Foreign Direct Investment and Economic Transformation in Central and Eastern Europe*. In: Turnock, D. (ed.): *Foreign Direct Investment and Regional Development in East Central Europe and the Former Soviet Union*. Ashgate, Aldershot, pp. 3-19.
- CARTER, F. W. (1999): *The Role of Foreign Direct Investment in the Regional Development of Central and South-East Europe*. In: Hlavinková, P., Munzar, J.(eds.): *Regional Prosperity and Sustainability: Papers the 3rd Moravian Geographical Conference CONGEO '99, Slavkov u Brna, Czech Republic, September 6-10, 1999*. Brno: Regiograph, pp. 16-23.
- DOLEŽAL, R., VÍTKOVÁ, M. (2007): *Zaměstnávání osob se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Paido, 125 s. ISBN: 978-80-7315-143-0.

- DOMAŇSKI, B. (2003): *Industrial Change and Foreign Direct Investment in the Postsocialist Economy: The Case of Poland*. European Urban and Regional Studies, Vol. 10, No. 2, pp. 99-118.
- DRBOHLAV, D. a kol. (2011): *Migrace a (i)migranti v Česku „Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?“*. 1. vydání, Praha: Slon, 209 s.
- FIALA, T., KUNC, J., TOUŠEK, V. (1999): *Aktuální tendence v zaměstnávání cizinců na trhu práce v ČR*. In: GEOGRAFIE XI, část A. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. 1. vydání, Masarykova univerzita, Brno: Svazek 145, řada přírodních věd č. 22, s. 45-50. ISBN 80-210-2138-1.
- FIŠER, P. (2012): *Změny na trhu práce v Jihomoravském kraji: regionálně geografická analýza s důrazem na období ekonomické krize*. Disertační práce. Brno: Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 193 s.
- FILKA, I., RIPPEROVÁ, M. (2005): *Historie a současnost podnikání na Žďársku*. Žehušice: Městské knihy, 183 s. ISBN 80-86699-31-5.
- FŇUKAL M., JUREK, M., KLAPKA M., SMOLOVÁ I., TOUŠEK V. (2005): *Česká republika – portréty krajů*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 136 s. ISBN 80-239-6305-8.
- HORÁKOVÁ, M. (2004): *Migrace v České republice před vstupem ČR do Evropské unie*. VÚPSV, Praha, 42 s. ISBN nevedeno.
- HORÁKOVÁ, M. (2000): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 5, VÚPSV, Praha, 48 s.
- HORÁKOVÁ, M. (2001): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 6, VÚPSV, Praha, 48 s.
- HORÁKOVÁ, M. (2005): *Cizinci na trhu práce v České republice v letech 1994-2004*. VÚPSV, Praha, 35 s. ISBN nevedeno.
- HORÁKOVÁ, M. (2007): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 59 s.
- HORÁKOVÁ, M. (2008): *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. VÚPSV, Praha, 114 s. ISBN 978-80-7416-020-2
- HORÁKOVÁ, M. (2009): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 22, VÚPSV, Praha, 64 s.
- HORÁKOVÁ, M. (2010): *Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese*. Praha: VÚPSV, 131 s.
- HORÁKOVÁ, M. (2012): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 28, VÚPSV, Praha, 60 s.
- INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (2011): *The Global Crisis. Causes, responses and challenges*. Geneva: ILO, 240 pp.
- JAROŠ, Z. (2001): *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*. Žehušice: Městské knihy, 295 s. ISBN 80-902919-6-1
- JANÁK, J. (1981): *Třebíč. Dějiny města II*. 1. vyd.. Brno: Blok, 224 s.

- kol. (2005a): *Veřejná správa v České republice*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 125 s. ISBN neuvedeno.
- kol. (2005b): *55 let První brněnské strojírny ve Velké Bíteši*. První brněnská strojírna Velká Bíteš a.s., 150 s.
- kol. (2012): *Strategie Kraje Vysočina 2020*. Jihlava: Odbor regionálního rozvoje Krajského úřadu Kraje Vysočina. 68 s. ISBN neuvedeno.
- kol. (2013): *Strategie regionálního rozvoje ČR na období 2014-2020*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 150 s. ISBN neuvedeno.
- kol. (2020): *Katalog významných firem zpracovatelského průmyslu Kraje Vysočina*. Jihlava: Kraj Vysočina, 275 s. ISBN 978-80-87521-42-7
- kol. (2021): *Statistická ročenka Kraje Vysočina 2021*. Jihlava: Český statistický úřad, 260 s. ISBN 978-80-250-3113-1.
- kol. (2022): *Profil Kraje Vysočina (prosinec 2021)*. Jihlava: Krajský úřad Kraje Vysočina, 112 s.
- KOTÍKOVÁ, J. (2013): *Přehled opatření na úseku politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve vybraných zemích EU*. Praha: VÚPSV
- KOVAŘÍK, F., ŠERÝ, M., TOUŠEK, V. (2022): *Metody humánní geografie (KGG/MEHG)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 57 s. ISBN neuvedeno.
- KREJČÍ T. (2021): *Dojíždka za prací: aplikace v regionálně-geografickém výzkumu*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 135 s.
- KVÁŠOVÁ, M., SEDLÁK, V. (2015): *Historie a současnost podnikání na Pelhřimovsku, Humpolecku a Pacovsku*. Žehušice: Městské knihy, 191 s. ISBN 978-80-86699-80-6.
- KYZLINKOVÁ R., POJER P., VEVERKOVÁ S. (2019): *Nové formy zaměstnávání v České republice*. Praha: VÚPSV, 73 s. ISBN 978-80-7416-337-1.
- LANDESMANN, M. (2000): *Structural Change in the Transition Economies since 1989*. UNECE, s. 97 – 124.
- LANDESMANN, M., VIDOVIC, H. (2006): *Employment Developments in Central and Eastern Europe*. WIIW Research Report No. 332, 75 pp.
- LAUKO, V., KRIŽAN, F., GURŇÁK, D. (2009): *Časovo-priestorové aspekty nezamestnanosti na Slovensku v procese ekonomickej transformácie a krízy*. In: Klímová V. (ed.). XII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Masarykova univerzita. Brno, s. 58 - 65.
- LIBERDOVÁ, E. (2010): *Možnosti pracovního uplatnění mladých lidí se zdravotním znevýhodněním: teorie a praxe*. 1. vyd. Česko: Eva Liberdová, 124 s + 34 s. příl. ISBN: 978-80-254-7568-3.

- MAREŠ, P., SIROVÁTKA, T. (2004): *Marginalizace na trhu práce a materiální deprivace nezaměstnaných*. In: Sborník „Sociální exkluze a sociální inkluze menšina marginalizovaných skupin“. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown, s. 61 –74.
- MOLÁK, M. (2009): *Trh práce v kraji Vysočina: regionálně geografická analýza*. Diplomová práce. Brno: Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, 76 s.
- MYANT, M. (2003): *The Rise and Fall of Czech Capitalism: Economic Development in the Czech Republic since 1989*. Edward Elgar, Cheltenham- Northampton, 288 pp.
- NOVÁK, V., SZCZYRBA, Z., ŠERÝ, O., TOUŠEK, V. (2010): *Analýza socioekonomického rozvoje Kraje Vysočina se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 35 s. ISBN neuvedeno.
- PALCROVÁ, Š. (2007): *Trh práce v Jihomoravském kraji*. Brno. Rigorózní práce. Brno: Katedra geografie PŘF MU v Brně, 114 s.
- PAVLÍNEK, P., ŽENKA, J. (2010): *The 2008 – 2009 Automotive Industry Crisis and Regional Unemployment in Central Europe*. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society. Vol 3, No 3, p. 349 – 365.
- PITNER, J., TOUŠEK, V. (1993): *K výpočtu míry nezaměstnanosti v České republice*. In: Statistika. Ekonomicko statistický časopis. – roč. 73, č. 11, s. 439 – 447. ISSN 0322-788x
- POŘÍZKOVÁ, H. (2008): *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VÚPSV, 76 s.
- RAJČÁKOVÁ, E., DIVINSKÝ, B. (1995): *Analýza nezamestnanosti Rómov na Slovensku vo vzťahu k štruktúre obyvateľstva*. In BEZÁK, Anton (ed.). Geographia Slovaca 10. Bratislava: Geografický ústav SAV, s. 231 – 239. ISSN 1210-3519.
- SIROVÁTKA, T. (1997): *Marginalizace na pracovním trhu: příčiny diskvalifikace a selhávání pracovní síly*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 138 s. ISBN: 80-210-1716-3.
- SIROVÁTKA, T. (2006): *Sociální vyloučení a sociální politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 176 s. ISBN 80-210- 4225-7 (MU), ISBN 80-87007-29-8 (VÚPSV)
- SKUTIL, J. a kol. (1984): *Náměšť nad Oslavou. Dějiny města od nejstarší doby po naši současnost*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 288 s.
- SPĚVÁČEK, V. a kol. (2002) : *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, 525 s.
- STEJSKAL, K. a kol. (2005): *Náměšť nad Oslavou. Historie a současnost*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, 323 s. ISBN 80-903416-1-6.

- ŠERÝ, O. (2012): *Zaměstnanost v České republice: hodnocení změn odvětvové a vzdělanostní struktury (s využitím předběžných výsledků sčítání lidu 2011)*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, 98 s.
- ŠIMKOVÁ M. (2017): *Ekonomické aspekty pracovní migrace v ČR*. In.: Migrace a demografické výzvy. Sborník vybraných příspěvků z XLVI. Konference české demografické společnosti. L. Šídlo, B. Burcin (eds.). s. 74-83.
- ŠKRABALOVÁ, O. (2018): *Trh práce v Jihomoravském kraji v pokrizovém období: regionálně geografická analýza*. Diplomová práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 96 s.
- TEPLÁ, K. (2009): *Pracovní migranti z Ukrajiny a Vietnamu na českém trhu práce*. Diplomová práce, České Budějovice: 2009. Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 139 s.
- TOMEŠ, J. (1996): *Vývoj regionálních rozdílů v nezaměstnanosti jako indikátor transformačních změn*. In: Hampl, M., a kol.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha: DemoArt, s. 255 – 301.
- TOUŠEK, V., PITNER, J. (1993): *Rozdíly skutečné a vykazované nezaměstnanosti (účinná regionální politika potřebuje přesné informace)*. In: Hospodářské noviny (1993 - 12. březen). s.8.
- TOUŠEK V. a kol. (1997): *Ekonomická motivace zaměstnavatelů k zaměstnávání osob se zdravotním postižením (Závěrečná zpráva z terénního šetření)*. Brno: Grantový úkol MPSV ČR, 69 s.
- TOUŠEK, V. (1999): *Aktuální tendence v zaměstnávání občanů Slovenska v ČR*. In: Regionální spolupráce 99. Sborník z mezinárodní konference konané ve dnech 19. – 21.5.1999 v Karviné. Karviná, Opava: Slezská univerzita, Katowice: Gornoślaska Wyższa Szkoła Handlowa, s. 307-311.
- TOUŠEK, V., TONEV, P. (2002): *Změny ve struktuře zaměstnanosti v regionech České republiky; vliv zahraničních investic (na příkladu okresu Blansko a Jihlava)*. In: Viturka, M. et al. (eds.): *Vybrané aspekty kvality podnikatelského prostředí jako výchozího faktoru efektivnosti regionálních rozvojových projektů*. Masarykova univerzita, Brno, s. 51-92. ISBN 80-210-2813-0.
- TOUŠEK, V., NOVÁK, V. (2010): *Labour Market in the Czech Republic During the Present Economic Crisis*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium – Geographica, vol. 41, no. 2, pp. 65-80
- VIDOVIC, H. (2002): *The Services Sectors in Central and Eastern Europe*. WIIW Research Report No. 289, 89 pp.
- VLACH J., KOTÍKOVÁ J. (2019): *Trh práce po krizi [Labour market after crisis]*. Praha: VÚPSV, 45 s. ISBN 978-80-7416-342-5.

- VRABCOVÁ J. (2017): *Věková struktura cizinců v ČR*. In.: Migrace a demografické výzvy. Sborník vybraných příspěvků z XLVI. Konference české demografické společnosti. L. Šídlo, B. Burcin (eds.). s. 59-66.
- VONEŠ, P. (2018): *Trh práce v okrese Třebíč: regionálně geografická analýza*. Bakalářská práce. Olomouc: Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 80 s.

Použité zdroje

- Agrodat (1989): *Výsledky hospodaření JZD a státních statků v ČSR za rok 1988*.
- ČSÚ (1988): *Provozovny ústředně řízeného průmyslu v ČSR k 31.12.1987*.
- ČSÚ (1990): *Pracovníci a mzdové fondy socialistického sektoru národního hospodářství v krajích a okresech podle odvětví národního hospodářství ČSR za rok 1989*.
- ČSÚ (1997): *Zaměstnanost v civilním sektoru národního hospodářství podle krajů a okresů*.
- ČSÚ (2002): *Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v krajích a okresech ČR*.
- ČSÚ (2003a): *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – obyvatelstvo Česká republika*.
- ČSÚ (2003b): *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – obyvatelstvo kraj Vysočina*.
- ČSÚ (2012a): *Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Česká republika*.
- ČSÚ (2012b): *Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – obyvatelstvo Kraj Vysočina*.
- ČSÚ (2015, 2016, ... 2021): *Cizinci v ČR - 2014, 2015, 2021*.
- ČSÚ (2021a): *Trh práce v ČR – časové řady - 1993 - 2020*.
- ČSÚ (2021b): *Demografická ročenka České republiky – 2020*.
- ČSÚ (2021c): *Statistická ročenka České republiky – 2020*.
- ČSÚ(2021d): *Statistická ročenka Kraje Vysočina - 2020*.
- ČSÚ(2021e): *Demografická ročenka správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem - 2011–2020*.
- ČSÚ(2022a): *Statistická ročenka Kraje Vysočina - 2021*.
- ČSÚ(2022b): *Demografická ročenka správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem - 2012–2021*.
- ČSÚ a Katedra geografie PŘF UP (2015): *Obsazená pracovní místa 2011 v územích ČR*.
- ČSVD (1989): *Výrobní družstva v České socialistické republice (stav k 30.6.1989)*.
- Katedra geografie PŘF UP (2015): *Databáze zaměstnavatelů v ČR ke konci roku 2011*.
- Krajský úřad Kraje Vysočina (2022): *Profil Kraje Vysočina (prosinec 2021)*.
- MPSV (1990–1997): *Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa*.

- MPSV (2015-2021): *Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2014 (2015,...2021) a strategii APZ pro rok 2015 (2016,...2022)*. Úřad práce ČR, Krajská pobočka v Jihlavě.
- MPSV (2015a): *GIS prostorové analýzy 2014*.
- MPSV (2021a): *Cizinci evidováni Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v roce 2020*.
- MPSV (2021b): *GIS prostorové analýzy 2020*.
- MPSV (2021c): *Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2020 a strategii APZ pro rok 2021*. Úřad práce ČR, Krajská pobočka v Jihlavě.
- MPSV (2022a): *Nezaměstnanost - měsíční*.
- MPSV (2022b): *Struktura uchazečů a volných míst*.
- MPSV (2022c): *Nezaměstnanost z územního hlediska*.
- MPSV (2022d): *Kvalifikační struktura absolventů*.
- MPSV (2022e): *Zaměstnávání cizích státních příslušníků*
- VCRR MU (2002): *Interní databáze zaměstnanosti*.
- ÚŘAD PRÁCE ČR (2015,2016,.. 2022): *Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2015, 2016,...2021, a strategie APZ pro rok 2016, 2017,...2022*. (Krajská pobočka v Jihlavě)
- VÚPSV (2001, 2009, 2012): *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 6, 22, 28.